

Kapadokya Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü

Kent, Çevre ve Yerel Yönetimler Anabilim Dalı

**YENİDEN İŞLEVLENDİRİLEN TARİHİ YAPILARIN İÇ
MEKÂNSAL TASARIMLARININ MÜZE ÖRNEKLERİ
ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yeliz Akyürek

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir, 2022

YENİDEN İŞLEVLENDİRİLEN TARİHİ YAPILARIN İÇ MEKÂNSAL
TASARIMLARININ MÜZE ÖRNEKLERİ ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yeliz AKYÜREK

Kapadokya Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü

Kent, Çevre ve Yerel Yönetimler Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir, 2022

Ailem, eşim, çocuklarım, dostlarım ve öğretmenlerime minnet ve sevgiyle...

ÖZET

AKYÜREK, Yeliz. *Yeniden İşlevlendirilen Tarihi Yapıların İç Mekânsal Tasarımlarının Müze Örnekleri Üzerinden Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir, 2022.

Varoluşun süregelen döngüsü içinde insan yaşamını anlamlı kılan ürünleri ile hayata katılmış, kimi zaman bir yapı kimi zaman bir söz ile iz bırakmış ve her nesil bir önceki neslin omuzları üzerinde yükselmeye devam etmiştir. Bu farkındalıkla eskiden gelenin anlaşılıp aktarımına devam edebilmesi için koruma kavramı birçok evre geçirip gelişmiş, tarihi değerlerimizle birlikte yaşayalım ki yaşasınlar olarak dönüşmüş, tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi kavramı çağın öncelediği sürdürülebilirlik kavramı ile anılır olmuştur. Halen gelişimine devam eden koruma konularından, tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi, nedenleri, müdahale sınırları, performans kriterleri, sürdürülebilirlik ve yeni işlev eylemlerinin birlikte değerlendirilmesi gerekliliğine dair izlenimler tez konusunun belirlenmesine ve içeriğinin şekillenmesine yardımcı olmuştur.

Tez literatür taramasında konu ile ilgili kitaplar, doktora tezleri, yüksek lisans tezleri, makale ve dergiler incelenmiştir. Koruma kavramları, yeniden işlevlendirme neden ve müdahaleleri, performans kriterleri gibi konu başlıklarına Surp Astvazdazın Meryem Ana kilisesi şehir kütüphanesi ve dünyadan seçkin örneklerle yer verilmiştir. Kayseri lisesi- Milli Mücadele müzesi ve Sümer Bez Fabrikası Elektrik Santrali- Cumhurbaşkanlığı Abdullah Gül müzesi örnekleri üzerinden yeniden işlevlendirilen tarihi yapıların çevresel, işlevsel, teknik, kültürel-algı, algı performansı başlıkları ve müze işlevinin gerekliliklerine göre iç mekan etkilerinin incelenip, sürdürülebilirliğe katkısının değerlendirilmesi tezin amacını oluşturmaktadır. Tarihi yapıların, yeni işlevi ile koruma anlayışına, mekana ve eyleme uygunluk sınırlarının önceden tespiti, çevrelerine ve kullanıcılarına sağladığı fayda ile kullanım ömrünü uzattığı, kullanım esnasında ki iç mekan performansının değerlendirilmesinin ise sonraki projelere altlık oluşturacağı hipotezi tezin içeriğini şekillendirmektedir.

Anahtar Sözcükler

Tarihi yapılar, restorasyon, yeniden işlevlendirme, müze, sürdürülebilirlik, Kayseri.

ABSTRACT

AKYÜREK, Yeliz. *Evaluation of Interior Designs of Re-Functioned Historical Buildings on Museum Examples*, Master's Thesis, Nevşehir, 2022.

In the ongoing cycle of existence, human beings have joined life with its products that make human life meaningful, sometimes a structure sometimes they left a mark with a word, and each generation has continued to rise on the shoulders of the previous generation. With this awareness, the concept of conservation has gone through many stages so that the old can be understood and transferred, it has been transformed into a way that we live together with our historical values so they live, and the concept of re-functioning of historical buildings has become known with the concept of sustainability, which was prioritized by the era. Impressions about the need for re-functioning of historical buildings, reasons, intervention limits, performance criteria, sustainability, and new functional actions, which are still under development, helped to determine the subject of the thesis and shape its content.

In the thesis literature review, books, doctoral theses, master's theses, articles, and journals related to the subject were examined. Topics such as conservation concepts, causes and interventions of re-functioning, performance criteria, and the city library of the Church of the Virgin Mary of Surp Astvadzadz and distinguished examples from the World are included. Examining the environmental, functional, technical, cultural-perception, perception performance titles of historical buildings re-functioned through the examples of Kayseri High School- National Struggle Museum, and Sümer Cloth Factory Electricity Plant- Presidential Abdullah Gül Museum and examining the indoor effects according to the requirements of the museum function and evaluating their contribution to sustainability. Constitute the purpose of the thesis. The hypothesis that historical buildings extend their useful life with the benefits they provide to their environment and users, and that the evaluation of the indoor performance during use will form a basis for subsequent projects, shapes the content of the thesis.

Keywords

Historical buildings, restoration, re-functioning, museum, sustainability, Kayseri.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
 GİRİŞ	 1
1. BÖLÜM: TANIM VE KAVRAMLAR	4
1.1. TARİHİ ÇEVRE	4
1.2. KORUMA KAVRAMI	5
1.3. RESTORASYON VE YENİDEN İŞLEVLENDİRME	7
1.4. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	11
1.4.1. Tarihi Çevrelerin Sürdürülebilirliği	15
1.4.2. Tarihi yapıların Sürdürülebilirliği	16
1.5. YENİDEN İŞLEVLENDİRME NEDENLERİ.....	18
1.5.1. Çevresel Nedenler	19
1.5.2. Toplumsal ve Kültürel Nedenler	19
1.5.3. Ekonomik Nedenler.....	20
1.6. YENİDEN İŞLEVLENDİRME İLE İLGİLİ YASAL YAKLAŞIMLAR	21
1.7. YENİ İŞLEV SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	24
1.7.1. Mimari Değer Faktörü.....	25

1.7.2. Mekânsal Kurgu Faktörü.....	25
1.7.3. Konum Faktörü	28
1.8. YENİDEN KULLANIMDA TASARIMI ŞEKİLLENDİREN VERİLER VE YAPIYA MÜDAHALELER.....	30
1.8.1 Mekânsal Kurguya Müdahaleler	32
1.8.2. Mimari Strüktür ve Elemanlara Müdahaleler.....	37
1.8.3. Teknik Sistemlere Yapılan Müdahaleler.....	40
1.8.4. Cepheye Yapılan Müdahaleler	41
1.8.5. Yakın Çevreye Yapılan Müdahaleler	44
1.9. YENİDEN İŞLEVLENDİRİLEN TARİHİ YAPILAR İÇİN OLUŞTURULAN PERFORMANS KRİTERLERİ	46
1.9.1. Çevresel Performans	46
1.9.2. İşlevsel Performans	47
1.9.3. Teknik Performans	47
1.9.4. Kültürel Algı Performansı	48
1.9.5. Algısal Performans	49
1.10. MÜZE YAPILARI VE YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ	49
1.11. YENİDEN İŞLEVLENDİRİLEN TARİHİ YAPI ÖRNEKLERİ	56
1.11.1. Louvre Müzesi-Paris, Fransa.....	56
1.11.2. Gar D' Orsay müzesi-Paris,	59
1.11.3. Tate Modern Sanat Müzesi-Londra.....	62
1.11.4. Rahmi Koç Sanayi Müzesi (Lengerhane)- İstanbul	66
1.11.5. Surp Astvadzadzın Meryem Ana Kilisesi Şehir Kütüphanesi, Kayseri	69
2. BÖLÜM: ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	76

3. BÖLÜM: KAYSERİ’DE TARİHİ YAPILARIN MÜZE OLARAK YENİDEN İŞLEVLENDİRİLME ÖRNEKLERİ.....	79
3.1. KAYSERİ TARİHİ	79
3.2. KAYSERİ LİSESİ-MİLLİ MÜCADELE MÜZESİ	80
3.2.1. Tarihçesi ve Mimari Özellikleri	80
3.2.2. Kayseri Lisesinin Yeniden İşlevlendirme Süreci	84
3.3. SÜMER BEZ FABRİKASI ELEKTRİK SANTRALİ-ABDULLAH GÜL MÜZESİ	104
3.3.1. Tarihçesi ve Mimari Özellikleri	107
3.3.2. Sümer Bez Fabrikası Elektrik Santralinin Yeniden İşlevlendirilme Süreci	113
3.4. DEĞERLENDİRME.....	139
 SONUÇ.....	144
KAYNAKÇA	147
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU	153

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1.	Yeniden İşlevlendirilen Müzelerin Çevresel Performans Değerlendirmesi	139
Tablo 2.	Yeniden İşlevlendirilen Müzelerin İşlevsel Performans Değerlendirmesi	140
Tablo 3.	Yeniden İşlevlendirilen Müzelerin Teknik Performans Değerlendirmesi .	140
Tablo 4.	Yeniden İşlevlendirilen Müzelerin Kültürel Algı Değerlendirmesi.....	141
Tablo 5.	Yeniden İşlevlendirilen Müzelerin Algı Değerlendirmesi	142
Tablo 6.	Yeniden İşlevlendirilen Müzelerin Müze İşlev Değerlendirmesi	142
Tablo 7.	Yeniden İşlevlendirilen Müzelerin Müze Mekân Özellikleri	143

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.	Sürdürülebilir Kalkınma.....	12
Şekil 2.	Coop Himmelb(l)au Viyana Gazometre Binası Tasarımı	33
Şekil 3.	Kruisheren Otel	34
Şekil 4.	Abbaye de Montmajour Aries Tonozlu Mahsenin Ziyaretçi Merkezi Sirkülasyon Elemanları	35
Şekil 5.	Sanat ve Medya Teknolojisi Merkezi.....	36
Şekil 6.	Ulusal Sanat Galerisi (Pinacoteca do Eatado) Çatı ile Örtülen Avlusu	36
Şekil 7.	Rahmi Koç Endüstri Müzesi Asma Katı	37
Şekil 8.	Rahmi Koç Endüstri Müzesi Asma Katı	38
Şekil 9.	Çok Amaçlı Kültür Mekezi Olarak Kullanılan Koldinghus Şatosu.....	39
Şekil 10.	Klasik Otomobil Forumu (Meilenwerk) Olarak Yeniden Kullanılan Eski Depo	40
Şekil 11.	Roma’da Müze Olarak Yeniden Kullanılan (Frascati-Tuscolo) Aldovrandini Ahırlarından İç Mekân Görselleri	41
Şekil 12.	Almanya’daki Eski Çimento Fabrikasının (Oberkasseller-Zementwerk) Ofis Kompleksi Olarak Yeni İşlevinin Çağdaş Ekleri	43
Şekil 13.	Almaya’ da Bilgi İşlem Merkezi Görünümü (Documentation Reichsparteitagsgelaende) Olarak Yeniden Kullanılan Hitler’in Kongre Salonunun Giriş Cephesi	44
Şekil 14.	Tate Modern Sanatlar Müzesi	45
Şekil 15.	Centrale Montemartini Müzesi (fotoğraf © Riccardo Bianchini, Inexhibit, 2015	52
Şekil 16.	Centrale Montemartini Müzesi İç Mekan (fotoğraf © Riccardo Bianchini, Inexhibit, 2015.....	53
Şekil 17.	Castelvecchio Heykel Müzesi	54
Şekil 18.	Castelvecchio Heykel Müzesi İç Mekan.....	54
Şekil 19.	Castelvecchio Heykel Müzesi Yatay ve Düşey Sirkülasyon Elemanları.....	55
Şekil 20.	Richelieu Kanadı Marly İç Avlusu.....	56
Şekil 21.	Louvre Müzesi Ters Piramit Görseli.....	57

Şekil 22.	Louvre Müzesinin 1993 Yılı Genişletme Projesi.....	58
Şekil 23.	Louvre Müzesi Visconti Avlusu Galeri Mekân Kesiti ya da İslami Sanatlar Kanadı Üst Örtüsü (Fotoğraf: Mario Bellini Architects).....	58
Şekil 24.	Louvre Müzesine Girişleri Gösteren Plan.....	59
Şekil 25.	Orsay Müzesi Dış Cephe Görünüşü	60
Şekil 26.	Orsay Tren Garı.....	60
Şekil 27.	Orsay Müzesi İç Görünüşü.....	61
Şekil 28.	Orsay Müzesi Aksonometrik Kesit	61
Şekil 29.	Tate Modern Müzesi ve Şehirle Bağlantıyı Sağlayan Millennium Köprüsü ...	62
Şekil 30.	Tate Modern Müzesi	63
Şekil 31.	Tate Modern Müzesi Dinlenme Alanı ve Merdiven	64
Şekil 32.	Tate Modern Müzesi Pencereleri	64
Şekil 33.	Tate Modern Müzesi Gün Işığı Kullanımı	65
Şekil 34.	Tate Modern Müze Mağazası Görünüm	65
Şekil 35.	Tate Modern Müzesi Kat Planı	66
Şekil 36.	Lengerhane Genel Görünüm	66
Şekil 37.	Lengerhane Yangın Sonrası Görünüm.....	67
Şekil 38.	Lengerhane Restorasyon Sonrası Görünümü.....	67
Şekil 39.	Lengerhan Çelik Konstrüksiyonlu Asma Kat Görünümü	68
Şekil 40.	Rahmi Koç Müzesi Lengerhane Planı.....	69
Şekil 41.	Surp Astvadzadzın Meryem Ana Kilisesi Şehir Kütüphanesi Giriş Görünümü (Kişisel Arşiv).....	70
Şekil 42.	Surp Astvadzadzın Meryem Ana Kilisesi Şehir Kütüphanesi Narteks Görünümü (Kişisel Arşiv).....	71
Şekil 43.	Surp Astvadzadzın Meryem Ana Kilisesi Şehir Kütüphanesi İç Mekan Görünümü (Kişisel Arşiv).....	71
Şekil 44.	Surp Astvadzadzın Meryem Ana Kilisesi Şehir Kütüphanesi Asma Kat Görünümü (Kişisel Arşiv).....	72
Şekil 45.	Surp Astvadzadzın Meryem Ana Kilisesi Şehir Kütüphanesi Düşey Sirkülasyon Elemanları Görünümü (Kişisel Arşiv)	72
Şekil 46.	Surp Astvadzadzın Meryem Ana Kilisesi Şehir Kütüphanesi Yükseltilmiş Zemin Görünümü (Kişisel Arşiv).....	73

Şekil 47.	Surp Astvadzadzın Meryem Ana Kilisesi Şehir Kütüphanesi Çağdaş Ek Kafeterya Görünümü (Kişisel Arşiv)	73
Şekil 48.	Astvadzadzın Meryem Ana Kilisesi Planı (Kişisel Arşiv).....	74
Şekil 49.	Surp Astvadzadzın Meryem Ana Kilisesi Kesiti (Kişisel Arşiv).....	74
Şekil 50.	Kayseri lisesi- Milli Mücadele Müzesi Konumu (Google Earth)	80
Şekil 51.	Kayseri Lisesi'nin Tek Katlı Güney Cephesi Görünümü (Mustafa Şenalp Arşivi).....	81
Şekil 52.	Kayseri Lisesi Milli Mücadele Müzesi Kat Planı (Kayseri Büyükşehir Belediyesi).....	82
Şekil 53.	Kayseri Lisesi Kuzey Cephe Görünümü (Kişisel Arşiv)	83
Şekil 54.	Kayseri Lisesi Güney Cephe Görünümü (Kişisel Arşiv)	83
Şekil 55.	Kayseri Lisesi Müzesi ve Aynı Bahçede Okul Olarak İşlevini Sürdüren Yapılar	84
Şekil 56.	Kayseri Lisesi-Milli Mücadele Müzesi Yeni İşlev Kat Planları	86
Şekil 57.	Kayseri Lisesi Kültür Rotası Konumu	87
Şekil 58.	Kayseri Lisesi Milli Mücadele Müzesi Mekân Analizi Tablosu.....	87
Şekil 59.	Kayseri Lisesi Milli Mücadele Müzesi, Yerleşim Planı (Kişisel Arşiv).....	88
Şekil 60.	Kayseri Lisesi Milli Mücadele Müzesi Danışma Alanı (Kişisel Arşiv).....	89
Şekil 61.	Kayseri Lisesi Milli Mücadele Müzesi, Hediyelik Eşya Alanı (Kişisel Arşiv).....	89
Şekil 62.	Millî mücadele döneminde Kayseri, Sergi Mekânı Görünümü (Kişisel Arşiv).....	90
Şekil 63.	Millî Mücadele Dönemi 1919, Sergi Mekânı	90
Şekil 64.	Kayseri Lisesi Millî Mücadele Müzesi Millî Mücadele Dönemi 1923, Sergi Mekânı	91
Şekil 65.	Kayseri Lisesi Millî Mücadele Müzesi Millî Mücadele Dönemi 1921, Sergi Mekânı	91
Şekil 66.	Kayseri lisesi Çocuk Atölyesi (Kişisel Arşiv)	92
Şekil 67.	Kayseri Lisesi- Milli Mücadele Müzesi Bitkisel Bordürlü Karoları.....	93
Şekil 68.	Kayseri Lisesi- Millî Mücadele Müzesi, Millî Mücadelenin Kayseri Lisesi Kahramanları, Sergi Mekânı (Kişisel Arşiv)	93
Şekil 69.	Kayseri Lisesi Millî Mücadele Müzesi Mezunlar Sınıfı, Sergi Mekânı	94

Şekil 70.	Kayseri Lisesi - Millî Mücadele Müzesi Sözlü Tarih Kayıt Odası (Kişisel Arşiv)	94
Şekil 71.	Kayseri Lisesi- Millî Mücadele Müzesi, Kayseri Lisesi Tarihi Sergi Mekânı (Kişisel Arşiv)	95
Şekil 72.	Kayseri Lisesi- Millî Mücadele Müzesi, Müze Kafe (Kişisel Arşiv)	96
Şekil 73.	Kayseri Lisesi- Millî Mücadele Müzesi, Müze Kafeye Seperatörle Geçiş (Kişisel Arşiv)	96
Şekil 74.	Kayseri Lisesi İç Mekân Görünümü (Kişisel Arşiv).....	97
Şekil 75.	Kayseri Lisesi- Millî Mücadele Müzesi, Islak Hacimler (Kişisel Arşiv).....	97
Şekil 76.	Kayseri Lisesi- Millî Mücadele Müzesi, Batı Cephesi Görünümü (Kişisel Arşiv)	98
Şekil 77.	Kayseri Lisesi- Millî Mücadele Müzesi, Birinci Kat Mekânları (Kişisel Arşiv).....	99
Şekil 78.	Kapatılan Pencere ve Işıklı Tabela Örneği.....	99
Şekil 79.	Spesifik Spot ve Lineer Led Aydınlatma Örnekleri (Kişisel Arşiv)	100
Şekil 80.	Kayseri Lisesi Tavan Görünümü (Kişisel Arşiv).....	100
Şekil 81.	Kayseri Lisesi Bahçesi Teknik Ekipman Alanı (Kişisel Arşiv).....	101
Şekil 82.	Kayseri Lisesi Öğrencileri Kupaları Sergi Alanı	102
Şekil 83.	Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası, 1935 (La Turquie Kemaliste)	105
Şekil 84.	Abdullah Gül Üniversitesi Konumu.....	105
Şekil 85.	Cumhurbaşkanlığı Abdullah Gül Müze ve Kütüphanesi Doğu Girişi (Kişisel Arşiv)	106
Şekil 86.	Sümer Bez Fabrikası Vaziyet Planı (EAA Arşivi).....	107
Şekil 87.	Abdullah Gül Üniversitesi Sümer Kampüsü.....	108
Şekil 88.	Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası	109
Şekil 89.	Sümer Bez Fabrikası Elektrik Santrali Cephe Görünüşleri.....	110
Şekil 90.	Sümer Bez Fabrikası Elektrik Santrali, 1935 (C. Edige)	111
Şekil 91.	Elektrik Santrali, T.C. Cumhurbaşkanlığı Abdullah Gül Müzesi, 2017	112
Şekil 92.	Müze Kafe Restorasyon Önceki Hali.....	112
Şekil 93.	Müze Kafe Restorasyonu Şimdiki Hali (Kişisel Arşivi).....	113
Şekil 94.	Enerji Santrali Görünümü	114
Şekil 95.	Abdullah Gül Kütüphanesi İç Mekân Görünümü	115

Şekil 96.	Abdullah Gül Müzesi Zemin Kat Mekan Organizasyon Şeması (EAArchitects)	116
Şekil 97.	Abdullah Gül Müzesi Birinci Kat Mekan Organizasyon Şeması (EAArchitects)	117
Şekil 98.	Abdullah Gül Müzesi İkinci Kat Mekân Organizasyon Şeması (EAArchitects)	117
Şekil 99.	Abdullah Gül Üniversitesi Vaziyet Planında Müze ve Kütüphanenin Ulaşımı-Konumu (EAArchitects)	119
Şekil 100.	Cumhurbaşkanlığı Abdullah Gül Müzesi Giriş Holü (Kişisel Arşiv)	120
Şekil 101.	Elektrik Santrali Restorasyon Öncesi Giriş Holü (EAArchitects)	120
Şekil 102.	Cumhurbaşkanlığı Abdullah Gül Müzesi Giriş Holü İdari Birimler, Vestiyer Birimi (Kişisel Arşiv)	121
Şekil 103.	Elektrik Santrali Restorasyon Öncesi ve Sonrası Güney Batı Cephe Görünüşü (Eaarchitects)	122
Şekil 104.	Müze Giriş Kat Sirkülasyon Alanı	123
Şekil 105.	Müze Girişi Merdiven Kovası ve Asansör Alanı (Kişisel Arşiv)	123
Şekil 106.	Restoran ve Islak Hacim Aksı Asansör Yanı Dinlenme Alanı (Kişisel Arşiv).....	124
Şekil 107.	Müze Mağazası (Kişisel Arşiv).....	124
Şekil 108.	Müze Restoran (Kişisel Arşiv)	125
Şekil 109.	Müze Birinci Kat Sirkülasyon Alanları.....	126
Şekil 110.	Fuaye Alanı Cam Çatı Görünümü (Kişisel Arşiv)	126
Şekil 111.	Elektrik Santralinde Birinci Sergi Salonu ve Depoların Bulunduğu Kesiti	127
Şekil 112.	Birinci Sergi Salonu Önceki Hali ve Render Çalışması Görünümü (EAArchitects)	128
Şekil 113.	Müze Kül Hazneleri (Kişisel Arşiv).....	129
Şekil 114.	Birinci Sergi Salonu İç Mekân Görseli	129
Şekil 115.	Birinci Sergi Salonu Cumhurbaşkanlığı Makamı Canlandırması (Kişisel Arşiv)	130
Şekil 116.	Birinci Kat Sürekli Sergi Salonu ile İkinci Kat Geçici Sergi Salonu Düşey Bağlantısı (Kişisel Arşiv).....	130

Şekil 117.	Birinci Kat Sürekli Sergi Salonu ile İkinci Kat Geçici Sergi Salonu Düşey Bağlantısı (Kişisel Arşiv).....	131
Şekil 118.	İkinci Sürekli Sergi Salonu İç Mekân (Kişisel Arşiv).....	132
Şekil 119.	Kronolojik Bir Düzenle Türkiye Siyasi Tarihinin Anlatıldığı Sergi Elemanı (Kişisel Arşiv).....	132
Şekil 120.	İkinci Sürekli Sergi Salonu Dinlenme Alanları (Kişisel Arşiv).....	133
Şekil 121.	Birinci Sergiye Geçiş Hacmi Aynı Zamanda Fuaye Alanı Teknik Sistem Görseli (Kişisel Arşiv)	134
Şekil 122.	Müze İç Mekânından, Elektrik Santrali Özgün Makineleri, Beton Perde Üzerine Monte Edilen Yangın Sistemi ve Sıva Üstü Yol Alan Elektrik Sistemi Örneği (Kişisel Arşiv)	134
Şekil 123.	Müze İç Mekân Görünümü (Kişisel Arşiv).....	135

GİRİŞ

“Sürdürülebilirlik, sürekli ve dengeli gelişme olarak tanımlanmalıdır. Çevre değerlerinin ve doğal kaynakların savurganlığa yol açmayacak biçimde akılcı yöntemlerle, bugünkü ve gelecek kuşakların hak ve yararları da göz önünde bulundurularak kullanılması ilkesinden özveride bulunmaksızın ekonomik gelişmenin sağlanmasını amaçlayan çevreci bir dünya görüşüdür” (Keleş, 2021).

Tez’in Amacı

Günümüzde fiziksel ömrünü tamamlamadan işlevsel ömrünü tamamlayan tarihi yapıların kullanım dışı kalmaları sorununa çağa uygun çözümler üretilmeye çalışılmaktadır. Çağdaş koruma anlayışı da restorasyon, konservasyon, rehabilitasyon ve yeniden işlevlendirme gibi birçok yöntemi ile süreci desteklemektedir..

Tez konusu olarak seçilen yeniden işlevlendirilmiş müze yapılarının, çevresel, sosyal, kültürel, ekonomik katkı sağlaması ve tarihi özellikleri ile günlük hayata katılımının sürdürülebilirliğe katkıları fazladır.

Tarihi yapıların yeniden değerlendirilmesi günümüz kullanımına uyguna hale gelmesi için, mekân özellikleri, çevresi, yapısal durumu, işlev ile karşılıklı ilişkileri, yüklenecek işlev analizi, müdahale sınırları, konfor şartları ve sonrasında performans değerlendirmesi gibi birçok aşama günümüzün araştırma ve geliştirme konuları arasında yer almaktadır. Kuban (2000) dediği gibi, tarihi bir yapıyı yeniden kullanım çerçevesinde yorumlamak, yeni bir yapı tasarlamak kadar yaratıcı olmalıdır.

Bu bilgiler doğrultusunda çalışma da yeniden işlevlendirilen tarihi yapıların anlaşılması için kavramların izahından başlanarak genel bir çerçeve çizilmiş, dünyadan ve ülkemizden örnekler verildikten sonra Kayseri’de müze işlevli tarihi yapıların restorasyon projeleri incelenmiştir.

Tez kapsamında ise yeniden işlevlendirme bağlamında belirlenen müzelerin iç mekan müdahalelerinin ,koruma anlayışına, yeniden işlevlendirme, müze ve sürdürülebilirlik gerekliliklerine göre değerlendirilmesi tezin amacını oluşturmaktadır.

Araştırma Hipotezi

Araştırmanın hipotezini oluşturan başlıklar ise aşağıda ki şekilde sıralanabilir,

- Tarihi yapıların yeni işlevinin, koruma anlayışı, mekana ve eyleme uygunluk sınırlarının değerlendirilme başarısı, çevrelerine ve kullanıcılarına sağladığı fayda ile kullanım ömrünü uzatmaktadır.

-Tarihi yapı hem özgünlüğünü hem de mekan kurgusunu korurken, günümüz yaşamına adapte edilebildiğinde, çevresel, toplumsal, kültürel ve ekonomik olarak sürdürülebilirliğe katkı sağlamaktadır.

-Tarihi yapıların yeni kullanımlarında ki iç mekân performanslarının değerlendirilmesi, başka yeniden işlevlendirme projelerine altlık oluşturarak, yapının yüklenen işlev sonrası sürdürülebilir olmasına katkı sağlar.

Araştırma Yöntemi

Çalışmanın kapsamı doğrultusunda öncelikle tarihi çevre, koruma, yeniden işlevlendirme ve sınırlarının kavramsal yapısı araştırılmıştır. Bu konuda daha önce hazırlanmış, kitap, doktora tezi, yüksek lisan tezi, dergi ve makaleler de yer alan çalışmalar incelenmiş ve geniş kapsamlı bir literatür taraması yapılmaya çalışılmıştır.

Yeniden işlevlendirilme örnekleri, müze ve sürdürülebilirlik kavramı hakkında yazın taraması yapılarak mevcut kaynaklar incelenmiştir. Bu sayede tezin kuramsal altyapısı oluşturulmuştur.

Örneklerin incelenmesi tarihçesi ve mimari özellikleri, restorasyon ve yeniden işlevlendirme süreci ve yeni işlev performansının irdelenmesi şeklindedir.

Belirlenen tarihi yapılar hakkında ki kaynak ve mevcut çalışmalar incelenip, değerlendirme kriterleri altlık olarak kullanılarak yerinde gözlemle alan çalışması yapılmıştır.

Araştırmanın Kapsamı

Günümüzde sanayi devrimi sonrası artan enerji odaklı tüketim ve israf nedeni ile daralan kaynaklara farkındalık oluşturulması ihtiyaç haline gelmiş ve sürdürülebilirlik ile ilgili çözümler mimari dahil birçok alanda gerçekleşmiştir. Günümüze değin farklı yaklaşımlarla yeniden işlevlendirilen tarihi yapıların çevresel, ekonomik, kültürel ve sosyal anlamda sağladığı faydalardan, yanlış fonksiyon seçimi ile terk edilen, yıkılan ya da yok olan yapılardan öğrenilenler tarihi yapıların yaşama kazandırılması ve sürekliliğinin sağlanabilmesi adına yöntemler geliştirilmesine sebep olarak koruma kavramını geliştirmiştir.

Kültürel miras kapsamındaki tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi aynı zamanda kendi varlığını ve birikimini sergileme sinde imkân sağlamıştır.

Her özgün yapı tek ve biriciktir, seçilen yeni işlev ya da uygulaması kendi içinde benzerlikler ve farklılıklar göstermektedir. Farklı yapı gruplarına uygulanan farklı işlev ve tasarım uygulamalarının örnekler üzerinde görülmüş olması sınırların anlaşılmasına yardımcı olabilmektedir. Bu nedenle tez kapsamında yeniden işlevlendirilen tarihi yapılar örneklenmiştir.

Bu çalışma, yeniden işlevlendirme ve sürdürülebilirlik bağlamında, tarihi yapılarda fonksiyon değişikliği ile oluşan iç mekân etkilerinin Kayseri’de seçilen müze örnekleri üzerinden değerlendirilmesini içerir. Araştırma konusu olan müzeler ise taşıdığı mimari ve tarihi miras değeri ve yakın dönem işlev değişikliği görmüş olması nedeniyle seçilmiştir.

Çalışmada incelenen tarihi yapılar, Kayseri Lisesi-Millî Mücadele Müzesi ve Günümüzde Abdullah Gül Üniversitesi Kampüsü olarak işlevini sürdüren Sümer Bez Fabrikası yerleşkesinde bulunan Elektrik Santrali-Cumhurbaşkanı Abdullah Gül Müzesidir.

1. BÖLÜM

TANIM VE KAVRAMLAR

Bu bölüm kapsamında çalışma alanının temelini oluşturan koruma, korumanın bileşeni olan yeniden işlevlendirme ve sürdürülebilirlik kavramlarının tarihi çevreden başlanarak izahı ile kavramsal bir alt yapı oluşumu sağlanmaya çalışılacaktır.

1.1. TARİHİ ÇEVRE

Geçmiş uygarlıklardan kalan yerleşim alanları ve kalıntılar tarihi çevreyi oluşturmaktadır. Kentsel sitler, kırsal, tarihi ve arkeolojik sitler bu kavramın içeriğinde ele alınır. Araştırmamızın konusu olan kent içinde yer tarihi yapılar ise tarihi çevreyi oluşturan birimlerdir. Tarihi çevre dendiğinde, var olduğu günden bugüne, döneminin izlerini, kültürünü, yaşam tarzını, sosyal ve ekonomik yapıyı yansıtan, bir işlev ya da bir misyonu olan belli bir teknik ya da malzeme ile yapılmış, estetik değeri olsun olmasın tarihi bir kişiliğe hizmet vermiş ya da tarafından yaptırılmış ya da tarihi bir olaya tanıklık etmiş, kent dokusunu özgünlükleri, mimari üslupları, mekân tasarımları, ile zenginleştiren kültür miraslarıdır. Tarihi yapılar geçmişten günümüze maddi manevi değerler sürecini barındıran bugünü anlamlandırmamıza olanak sağlayan kültürel miras, gelecek kuşaklara bilgi aktarımında toplumsal sürdürülebilirliğe hizmet eden vasıtalarlardır. Koruma ise sosyal ve kültürel değişimin değer ve değer yargılarının dönüşümü ile kültürel miraslarımız arasında bağ kurmaktadır.

Ahunbay'a (2007) göre Müzelerde zaman ve mekândan soyutlanıp sergiye sunulan parçalardansa, halen ayakta duran, yaşamın içinde yer alan bir köy ya da kentin bileşenleri olan yapıları ve onlara ait kapı, pencere, dolap, ocaklık, tavan ve cumba gibi öğeleri yerinde, özgün haliyle görmek, tarihi çevrelerin bütünlüğünü anlamlandırmak ve toplumda çevre bilinci oluşturmak adına önemlidir.

Tarihi çevreler soyut ve somut belge birikimleri ile her toplumun farklı evrelerde kültür oluşumlarının maddesel kalıntısı olan kent mekanlarıdır. Kent'i Ruşen Keleş Kent bilim Terimleri Sözlüğünde şöyle tanımlar," Sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve

toplumun, yerleşme, barınma, gidişgeliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşlarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşim birimi. “ olarak tanımlar, bu tanımdan hareketle, toplumsal, kültürel ve ekonomik yapı özellikleri ile simgeleşen kent tanımını geçmişten günümüze çeşitli aşamalardan geçmiş tarihi çevreler olarak değerlendirebiliriz. Her ne kadar yapay çevre ve tarihi çevre zaman zaman yan yana yer alsada bu durum nitelikleri gereği kültürel miras aktarımında ki yerlerini toplumsal, çevresel, ekonomik sürdürülebilirlik adına güçlendiren bir etkidir.

Günümüzde bireysel mimari değer taşıyan yapıtlar gibi kentsel çevrenin karakteristik bileşenleri olan yapılar da koruma bilinci ile yaklaşılan yapılardır. Bilinir ki, bura da önemli olan mimari karakteristik özellikleri yansıtan benzer bir bina yapımı, tek tek birkaç binanın korunması, kentin genel karakteristiğini korumaya yetmeyeceği için, sanat değeri yüksek yapılardan daha sade, belge niteliği taşımayan, fazla özelliği olmayan evlerden oluşan kent dokuları da aktardıkları dönem özelliklerini aktarmaları sebebi ile korunmaya değer tarihi eserlerdir.

Tarihi çevreler, tarihi yapı ve koruma olgusu ile tarihi sürdürülebilirlik içerisinde doğal bir yere sahiptir (Kuban, 2000).

1.2. KORUMA KAVRAMI

Kuban (2000), çağdaş tarih ve kültür anlayışı ile dünden bugüne seslenen ve dönemi ile ilişki kurmamıza olanak sağlayan her maddi ürünün korunmaya değer bir nesne olduğu söylemini dile getirmiştir.

Hasol korumayı, “Tarih ya da sanat değeri taşıyan yapıların, doğal değerlerin ya da kent parçalarının, yaşamlarını sürdürebilmeleri için muhafaza, onarım ve bakımına ilişkin gerekli önlemleri alma’ olarak tanımlamaktadır (Hasol, 2010).

Bektaş (2001) ise “Bizim için değerli olanı, anıları olanı, tarihsel olanı... Bize dek yaşayarak gelebilmiş olanı, ön açmış, ön açan geleneği... Böyle bir şeyin bozulmamasını, niteliklerinin yitirmemesini, yıpranmamasını, yok olmamasını isteriz. Giderek bütün bu

özellikleriyle bizden sonra da sürsün, yaşasın isteriz... Çocuklarımıza, torunlarımıza da aktarmak isteriz onu... Onlar da değerini bilsinler isteriz... Böylece onlar da kişiliklerini, geleceklerini daha sağlıklı, daha insana yakışacak biçimde kurabileceklerdir.” Söylemini “Neyi korumak isteriz? “Sorusuna cevaben vermiştir.

Buradan hareketle insan ve kültür bileşenli değerlerin, özgün karakterli öğelerin koruma kavramının konusu olacağı görülmektedir.

Koruma düşüncesi, insanın bugün ve yarının sorumluluğunu içermelidir. Yapının fiziksel varlığını sürdürecektir şekilde dondurulması yeterli görülmemiş, yaşayarak yaşatmanın korumayı etkin kılacağı savunulmuştur (Bektaş, 2001).

Koruma, geçmişini öğrenip deneyimlerinden yararlanmak, geleceğe belge olarak aktarmak amacı ile geçmişin tanıkları olan tarihi yapıların korunması sorumluluğunu içermektedir. Taşınır taşınmaz tüm kültür varlıklarının korunması tarih ve kültürün sürekliliğinin sağlanması adına önemlidir. Kültür varlığının bozulmalarının önlenmesine yönelik geliştirilen bir eylem olan koruma, doğal ve kültürel çevrenin maddi ve manevi birçok değerine sahip çıkıp geleceğe aktarılma sürecini tanımlar (Aydın ve Yıldız, 2010).

Ayrıca bu çevrede yetişen bireylerin güven ve aidiyet duyguları gelişirken, kültürel süreklilik bilinci kazanımı ve ortak bellek oluşumu ile toplumların sürekliliğinin sağlanacağı öngörülür.

Avcı’ya göre; tarihi çevrenin korunması ile gelecek yeni dünya düzeninin tekdüzeliği tehlikesine karşı, her türlü kültür mirası geçmişten günümüze ve geleceğe aktarılmalıdır. Düzenli bakımları yapılarak ömürleri uzatılmalı, tarihi çevreler korunarak kültür mirası çeşitliliğinin sağlanması amaçlanmalıdır (Avcı, 2003).

Yapının korunmasında mimari ve kentsel anlamda iki kriterden söz edilebilir ilki sanat ve mimarlık tarihi içindeki konumuna bağlı olarak estetik değer, tarihi belge değeri ve çevresel değerleri, kentsel anlamda korunmuşluk derecesi, işlevlendirme imkanları ve müdahale için gerekli ekonomik olanaklar olarak karşımıza çıkar (Kuban, 2011).

Tarihi yapının geçmişte müzecilik anlayışı korunması , günümüzde yerini çağdaş ve kullanım uygun eylem olanağı sağlayan yeni işlevlerle bütünleştirilerek hayata katılması

ve gelecek nesillere aktarımı için gerekli güvence altına alınması anlayışı yönünde evrilse de koruma ve yeniden işlevlendirme tanım ve müdahale yaklaşımı olarak birbirinden farklı anlayışları temsil ederler.

Koruma birçok teknik ve müdahale türlerini içermektedir. Mimari ölçekli koruma anlayışında araştırmamızın içeriğini oluşturan restorasyon ve yeniden işlevlendirme kavramları yapının güncel kullanımına olanak sağlayan yaklaşımlardır.

1.3. RESTORASYON VE YENİDEN İŞLEVLENDİRME

2.Dünya savaşı sonrası tarihi dokuların kentin canlı ve yaşayan bir parçası haline getirilme çabalarının başladığı görülmektedir. Bunu yeni ile eski arasında bir ilişki kurularak, ayağa kaldırılması, tarihi bölgelerin terkedilmesindense değerli hale getirilmesi, uygun işlevlerle yaşatılması önem kazanmıştır. Bu süreci izahı restorasyon kavramının tanımı ile açıklanabilir.

Bektaş’a göre ‘Restorasyon’ kelimesi şöyle tanımlanmaktadır;

“Restorasyon... Şuna alçak gönüllülükle ‘onarım’ desek... Restorasyon sözcüğünün, sözlük karşılığı şu: Aslına uygun onarım.’ Onarmak demek, yalnızca aslına uygun yapmak demek değil, çağımızda işlev verilebilecek, kullanılabilecek duruma getirmek demektir.

Çağının yapı tekniğini bilmeyen (bilmek demek, doğru dürüst uygulamış olmak demektir) kişi, bir eski yapının dilini hiç anlayamaz” (Bektaş, 2001).

Onarım kelimesi, bir nesne ya da yapının mevcut bozulmalarının, kendi cinsinden malzeme ve döneminin yöntem ve gereçleri ile aslına uygun haline dönüştürme işlemi için kullanılmaktadır. Taşınmaz kültür varlığı bir yapıda onarımdan bahsedilecek olunursa, işlev, yapım ve biçim ilişkisine sadık kalınarak hasar giderme strüktürel ve basit onarım işlemi olarak tanımlanabilir. Bu yaklaşımla işlev-yapım-biçim ilişkisine sadık kalınıp, çatı aktarımı, sıva, badana, kaplama değişimi yapılabilirken, daha detaylı onarım gereken yapılarda, pencere, kapı, donatının elden geçmesi hatta taşıyıcı sistemi yeniden

yapmaktan bahsedilebilir. Restorasyon kelimesi, onarım, yenileştirme, geri getirme, koruma gibi aslına uygun onarımı anlatmak için kullanılmıştır.

Restorasyon: Türk Dil Kurumu Sözlüğünde “Eski bir yapıda yıkılmış, bozulmuş olan bölümleri aslına uygun bir biçimde onarma, yenileme” olarak tanımlanmıştır. Kuban’ın (2000) tanımıyla; “eski bir yapıyı ayakta tutmak için yapılan müdahaleye, içerdiği bütün düşünsel, estetik, teknik, kültürel, ekonomik ve örgütsel etkinliklerle birlikte, restorasyon denilmektedir. Temelde bugün kazanmış olduğu bilimsel ve kavramsal içerikten soyutlanırsa restorasyon, insanların tamir etkinliğidir “. Temizleme ile özgün öğelerin ortaya çıkartılmasından sonra ki Restorasyon müdahaleleri ise, öğelerin tamamlanması bütünleme, yapının özgün ya da yeni bir işlev için kullanılması rehabilitasyon, adaptasyon, renovasyon, tümüyle yeniden yapma rekonstrüksiyon, yok olmuş yapının yeniden yapımı ya da taşınması röpröduksiyon olarak tanımlanabilir.

Ahunbay (2007) ise tarihi yapıların onarımı ya da bir diğer anlamda restorasyonu için sağlamlaştırma, bütünleme, yeni işleve uyarlama, yeniden yapma, temizleme, taşıma tekniklerinden bir veya birkaçının kullanılabileceğini aktarmıştır.

Eski yapıya onarım esnasında yapılan müdahalelerin en düşük düzeyde olması gerekliliğini anıtın tarihi belge ve estetik değerinin korunması açısından önemli bir etken olduğunu belirtilmiştir. Onarım sırasında yapılan müdahalelerin sıralamasının, sağlamlaştırmadan yeniden yapıma doğru arttığı, bu nedenle koruma açısından ise en uygun olanın, sağlamlaştırmayla yetinmek olduğu dile getirilmiştir. Ancak tarihi yapının hasar derecesi ileri seviyelerde ise yeni ekler kullanılarak yapıya müdahale etmenin bir zorunluluk olduğu belirtilmiştir (Ahunbay, 2007).

Ahunbay’ın tanımı ile yeniden işlevlendirme, yenileme, yeniden kullanım, yeni işleve uyarlama (renovasyon, rehabilitasyon) benzer kavramlar olarak aktarılır. Zaman içinde farklılaşan yaşam biçimleri ile oluşan beklentiler, birçok yapıyı özgün işlevinden uzaklaştırır, toplumun ihtiyaçlarına cevap veremeyen fakat fiziki varlığını sürdüren tarihi yapının etkinliğinin devamı için yeni işlevlerle günümüze uyarlanıp hayatta kalmaya devam etmesi sağlanmalıdır. Kervansaray, hamam, manastır gibi tarihi yapılar bazı özel durumlarda özgün işlevlerini sürdürebilir, bunun dışında ki durumlarda tarihi yapı türlerinin yeni işlevlerle kullanılmaları zorunlu olmaktadır. Konut, otel gibi işlevleri

günümüzde de geçerli olan tarihi yapılar, günümüz konfor koşullarını sunmakta zorlandıklarından, işlev gerekliliklerini yerine getirememektedirler.. Günümüze uyarlanmadığında ise terk edilerek harap olmaktadır. Ahunbay, yeniden işlevlendirmenin tarihi yapıların yıkımına engel olmak için araç olacağını belirtmektedir (Ahunbay, 2007).

Görülüyor ki bir yapıyı korumak sadece fiziksel varlığını ayakta tutmak ile değil, içinde bulunduğu çevrenin tarihi izlerinin aktarımına olanak sağlayıp, günümüz kullanım beklentilerini karşılayarak ve özgün yapı planına uygun şekilde tasarlanmış çağdaş bir fonksiyon ile yeniden işlevlendirilmesi neticesinde mümkün olmaktadır.

İşlev kelimesi, yapının farklı amaca hizmet eden eylem bölümleri arasındaki sıralamayı bu sıralamanın amaca uygunluğunu, mekânın amacına uygun organizasyonunu , her mekânın ihtiyaca uygun eleman ve donatıları barındırmasını içerir.

Venedik Tüzüğü'nün 5. Maddesinde “Anıtların korunması, onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanım arzu edilir ancak bu nedenle yapının planı veya bezemeleri değiştirilmemelidir ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir.” denmiştir.

Fiziksel olarak ayakta olan bir yapının ilk yapılış amacını içeren işlevsel, çevresel ve ekonomik nedenlerle kullanılamaması durumunda, farklı bir işlevin yeniden değerlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Yeniden işlevlendirme ile var olan yapı stoku değerlendirilmiş olunur, doğal çevreye verilecek zarar azaltılır, ekonomik açıdan yarar sağlanıp, kültür ve tarih sürekliliğine katkıda bulunulur (Aydın ve Yıldız, 2010).

Döneminin beklentisini karşılayıp bugün kullanım dışı kalan yapı yeniden kullanım için potansiyel içermektedir. Her yeni binanın yapımı için gerekli olan değerler düşünüldüğünde çevreye verilen zarar, yeniden işlevlendirme yaklaşımının sürdürülebilirliğe katkısının ispatı niteliğindedir.

International Council on Monuments and Sites (ICOMOS)'un tanımında ise; Anıtların herhangi toplumsal yararlı bir amaç için kullanılması onların korunmasını kolaylaştırılabilir. Yapıları korumak onları yararlı bir amaç için kullanmaktır” olarak açıklanmaktadır.

Kentin sürekli değişen dönüşen ve yenilenen varlığı içerisinde tarihi çevreler, zaman içindeki değişimleri ve kültürel kimlikleri ile çağa ayak uydurabildikleri sürece değer kazanırlar. Sosyal ve ekonomik değişimlerden doğan talep ve eylemlerden doğan ihtiyaçlar ya yeni yapılar yapmayı ya da eski yapılara yeni işlevler yüklemeyi gerektirmektedir. Uygun bir koruma planına bağlı olmayan, tek yapı ölçeğinde çözüm arayan yaklaşımlar yeterli olmamakla birlikte, ortaya çıkan değişim kent mimarisinde geri dönölmez sonuçlar da doğurabilmektedir (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007).

Bektaş'ın (2001) kitabında bahsettiği bir restorasyon çalışmasındaki yaklaşımı şöyledir.

“Tasarıma başlamadan alanda, orada yaşayanların durumlarını, gereksinimlerini saptayacaktım. Her şeyden önce gereksinimlere, sonra da tüm Haliç ölçeğinden, İstanbul genelinden gelen verilere dayalı olarak belirlediğim işlevlere göre onarım tasarımlarını yapacaktım. Önerdiğim işlevler yerine, yöreyi-çevreyi göz önüne almayan bambaşka işlevlere göre tasarım istenirse, ya da ‘Önce onarılsın da sonra bakalım ne işte kullanılır?’ düşüncesiyle davranılırsa işi üstlenmeyebilecektim. Bir başka koşulum uygulama denetimini de benim yapmamdı. Aslında bu, 1960’ların sonlarından beri, bütün mimarlık işlerimde ilk koşulumdu (Oldum olasıya tasarım ve uygulama denetimi aşamalarının birbirlerinden ayrılmasına, ayrı kişilere yaptırılabilmesine karşı geldim). Ama burada ayrıca bir önemi vardı... Bu tür işlerde uygulama sırasında yeni durumlarla karşılaşılabilirdi.”

Yeniden işlevlendirmenin korumanın ötesindeki faydalarını Pekol (2010) şöyle açıklamıştır; “Yeniden işlevlendirme geçmişi dondurarak korumaya çalışan bir anlayış değil, geçmişteki öğelerin bir kısmını koruyarak yeni değişimlerin eklenmesiyle çevreyi zenginleştirici ve geliştirici bir anlayış temel alınmalıdır. Bu tür bir koruma fikri, zaman zaman bir ‘moda’ olarak algılansa da yeniden işlevlendirmeye kalıcı önemini vermeye yarayan bir yoldur.”

Görölüyor ki, tarihi yapının yeni işlevinde çağdaş gereksinimleri karşılayabilmesi için, önceki aşamalarda alınacak kararların fiziksel planlama ve doğru isteklerin uygulayıcıları tarafından doğru tespit edilmesi gerekmektedir.

1.4. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

19. yüzyılda sanayi devrimi ve buhar makinasının icadı ile fosil yakıt tüketimi başlamış, insan ve çevresi toplumsal, ekonomik ve sosyal olarak hızlı bir değişime uğramıştır. Sev'e (2009) göre, "Dünya, Sanayi Devrimi'nden günümüze kadar sayısız teknolojik gelişme ile birlikte nüfus artışı ve beraberinde getirdiği savurganca kaynak kullanımına sahne olmuştur." Kirlilik, zehirli atıklar, büyüyen çöplük alanları, küresel ısınma, ozon tabakasının zarar görmesi, doğal kaynakların, ormanların her geçen gün azalması insanlığın yeni fark etmeye başladığı çevresel felaketlerden sadece bazılarıdır. Çevreyi olumsuz anlamda etkileyen bu felaketlerle birlikte, ekonomik kapasitenin yetersizliği, toplumsal yapıda çöküşler yaşanması, adaletsiz gelir dağılımı vb. sebeplerle suç ve şiddet artışı, doğru yönetilememiş kontrolsüz büyüme gibi sebepler nedeni ile kentlerin sosyal ve ekonomik gelişim süreçlerinde tahribatına sebep olunmuştur (Sev, 2009). Bu durum 20.yüzyılın ortalarına gelindiğinde yeni bir tanım olarak ortaya çıkan sürdürülebilirlik kavramının farkındalık ve çeşitli çözüm yolları oluşturabilmek adına gündeme geldiği görülür, bahsi geçen sürdürülebilirlik kavramı ise Keleş'in (2021) ifadesi ile "sürekli ve dengeli gelişme" olarak adlandırarak şu şekilde tanımlamaktadır; "çevre değerlerinin ve doğal kaynakların savurganlığa yol açmayacak biçimde akılcı yöntemlerle, bugünkü ve gelecek kuşakların hak ve yararları da göz önünde bulundurularak kullanılması ilkesinden özveride bulunmaksızın ekonomik gelişmenin sağlanmasını amaçlayan çevreci bir dünya görüşüdür".

Tekeli'ye (2001) göre sürdürülebilirlik ise "Çevre hareketi içinde ortaya çıkan oldukça yaygın olarak kabul gören ve içeriği siyasal süreç içinde, sürekli olarak yeniden belirlenmeye çalışılan bir ahlak ilkesidir"

1987'de yayımlanan Brundtland raporuna göre ise sürdürülebilirlik "bugünün gereksinimlerini, gelecek nesilleri kendi gereksinimlerini karşılama yetisinden yoksun bırakmadan karşılayarak kalkınma" olarak açıklanmıştır.

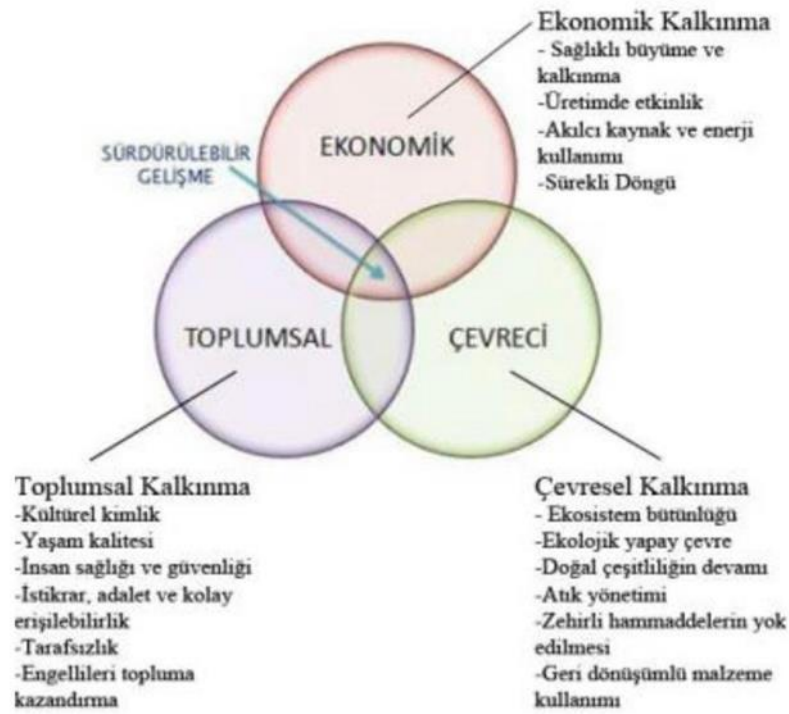
Sürdürülebilirlik, toplumun yaşam kalitesini düşürmeden, düşünce tarzında değişiklik gerektirmektedir. Bu değişikliğin özü, tüketim toplumu olmaktan kurtulup, evrensel açıdan dayanışma içinde olunarak, çevresel yönetim (çevresel sürdürülebilirlik),

toplumsal sorumluluklar (sosyal sürdürülebilirlik) ve ekonomik çözümleri (ekonomik sürdürülebilirlik) hedeflemektir (Peterson ve Dorsey, 2000).

Ekonomik Sürdürülebilirlik: Sağlıklı büyüme ve kalkınma, üretimde etkinlik, akılcı kaynak ve enerji kullanımı ve sürekli döngü başlıklarını içeren az maliyet ve yüksek verimle büyüme ve kalkınma olarak tanımlanmaktadır.

Çevresel sürdürülebilirlik: Ekosistem bütünlüğü, ekolojik yapay çevre, biyolojik çeşitlilik, atık yönetimi, zehirli maddelerin uzaklaştırılması ve geri dönüşüm başlıklarını içeren ekosistemleri ilgilendiren düzenlemelerle ilgilidir.

Sosyal sürdürülebilirlik: Kültürel kimlik, yaşam kalitesi, sağlık ve güvenlik, istikrar, adalet ve kolay erişilebilirlik, engellileri topluma kazandırma olarak tanımlanmaktadır (Özmehmet, 2005).

Şekil 1. Sürdürülebilir Kalkınma

Kaynak: Özmehmet, 2005

Günümüzde modernleşen dünya ekonomisinin önemli bir kısmını yapı sektörü oluşturmaktadır. Bu sebeple bina yapımında, güncellenmesinde, yenilenmesinde ya da

yıkımında harcanan malzemeler, doğal kaynak ve de enerji doğaya ciddi anlamda zarar vermektedir. Bu sebeple, işlevsel yetisini kaybetmiş mevcut yapı stoğu ile tarihi yapıların belirli ilkelere göre yapılan mimari restorasyonlarının ardından yeniden kullanılarak değerlendirilmesi sürdürülebilirlik adına önem göstermektedir (Tutkun ve İmamoğlu, 2015).

Yıkıp yeniden yapmak yerine var olan yapı yeniden kullanıldığında, yapı elemanlarının mevcut olması, zaman tasarrufu, büyük sorunları yoksa maliyet, insan, enerji ve zaman tasarrufu ile ekonomik sürdürülebilirliğine katkıda bulunulur.

Kültürel miras niteliğinde olan tarihi yapıların korunması, geçmiş yaşamlara ait verilerin gelecek kuşaklara aktarılması adına toplumsal sürdürülebilirliğe katkı sağlanmaktadır. Yıldız'a (2003) göre, tarihi yapıların çağdaş kullanım amacıyla yeniden değerlendirilmesi mimari miras, tarihi, kültürel ve estetik değerlerin yaşatılarak geçmiş ve gelecek arasında bir kültür bağı kurması noktasında önemlidir.

Çevreye duyarlı şekilde inşa edilmiş tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi mevcut yeşil alanların kullanımı, yenilenemez kaynakların asgari kullanımı, ulaşımı tarihi çevrelerin ve terk edilmiş alanların yeniden kazanımı ile çevresel sürdürülebilirliğe katkı sağlayan başlıklardan sadece birkaçından bahsedilmiş olunur ki konun bu üç farklı bileşen ile birlikte bir bütün olarak ele alınması gerekir. Yıldız'a (2003) göre, küresel düzeyde hızlı enerji tüketimi ve yenilenemeyen materyallerin kullanımının bir sonucu olarak, kaynak kullanımı için yeni bir yaklaşım oluşturulması gerekmektedir. Sürdürülebilirliğin temel bileşenlerinden biri olduğu için, tarihi yapıların yeni işlevlerle yeniden kullanımı ise çevresel sürdürülebilirlik açısından önemli bir bileşen olarak görülmektedir denmiştir.

Bu üç sürecin kesişim noktası olarak ortaya çıkan sürdürülebilir kalkınma ancak bu üç sürecin birden gerçekleştiği kesişim alanında varlık bulabilir. Teker teker ele alındığında da toplumun ekonomik gelişimini, korunan ve varlığını sürdüren ekosistemi ve dayanağını sosyal adalet ilkesinde bulan sosyal eşitliği temsil eder (Akgül, 2010).

Sev, sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutunun ayrı ayrı değerlendirilip, hedeflerinin dengelenmesinin tasarımcıların karşısında büyük bir sorun olduğunu, her koşul için

geçerli olabilecek kusursuz anlamda bir sürdürülebilirlik modelinin olmadığını, genel olarak her durumda yapılması gerekenin öncelikle hedeflerin ve sorunların belirlenmesi olduğunu ardından da ekonomik, toplumsal ve çevresel kalkınmaya ilişkin farklı seçeneklerin öncelikli kalkınmaya göre değerlendirilmesi gerekliliğini savunmuştur.

Burada sürdürülebilir mimarlığın tanımına değinmek gerekirse, mekanların enerji, su vb. kaynak ihtiyaçlarının, tamamının ya da bir kısmının, arazisinden elde edildiği ihtiyaç duyulan kaynakları kendilerinin üretmelerinin yanı sıra, kaynakların verimli ve ekonomik kullanımı için gerekli ve yeterli konfor koşullarının sağlanabilmesi olarak ifade edilebilir.

Sürdürülebilir mimari, mevcut arazi yapıları üzerinde yerel halk tarafından gerekli ekipmanlar kullanılarak inşa edilen, iklim şartları ile uyum gösteren yapıların keşfedilmesi ile başlamıştır. Bu bağlamda yerel mimarinin anlaşılması oldukça önem kazanmaktadır. Hızla büyüyen kentlerde yaşamak, var olan kaynakların kullanım yöntemlerini araştırmayı gerektirmektedir. Mimarlık sadece yapıların temellerinden ve dış duvarlarından ibaret değildir. Kent plânlaması, iç mekân, peyzaj, üretim ve sistem tasarımları sürdürülebilir mimarlığın bölümleridir (Yılmaz ve Keleş, 2004).

Sev (2009) sürdürülebilir mimarlığın amacının küresel ekosistemin varlığını garanti altına alacak çözümler üretmek olduğunu söyler. Sürdürülebilir tasarımı üç başlık altında toplar;

Kaynak yönetimi: enerji, su, malzeme ve yapı alanlarının etkin kullanımını kapsar.

Yaşam döngüsü tasarımı: yapı öncesi dönemi, yapı dönemi ve yapı sonrası dönemi kapsar.

İnsan için tasarım: doğa koşullarına uyum sağlama, doğal kaynakları koruma, toplu taşımayı destekleme, insan konforu ve sağlığı için gerekli olan iç mekân hava kalitesini, akustik koşulları, termal koşulları sağlama gibi kriterleri kapsar.

Sürdürülebilir mimarlık kaynakların ve ekosistemin kaynakların uzun dönem kullanılabilirliği ve kullanım bedellerinin düşük olabilmesine, insan sağlığının ve konforunun sağlanmasının sosyal ve kültürel değerlerinin korunmasına ilişkin stratejiler

geliştirmektedir. Sürdürülebilir mimarlık çevresel boyutuyla, çevreye duyarlı, çevre dostu, ekolojik, enerji etkin yapılar olarak tanımlanırken, sosyal ve kültürel açıdan, yapıları çevrede kültürel ve bütüncül sürdürülebilirliğin teşvik edilmesi, bölgesel ve yerel düzeyde mimarlık politikalarının teşvik edilmesi ve yapıları mirasın ve günümüz mimarlık ürünlerinin kültürel bir süreklilik olarak anlaşılması konusundaki bilincin artırılmalıdır “ (Dikmen, 2011) konularına vurgu yapmaktadır.

Niteliksiz yapıların yıkımı ile oluşan atıkların doğaya zarar vermektedir, bunula beraber kültürel değeri olan tarihi yapıların da yıkıma maruz kaldığı görülmektedir. Yapıya artı bir değer katmakta olan kültür varlığı olma özelliği nedeni ile o yapının sürdürülebilirliğini gerekli kılmaktadır. Tarihi yapıları yaşatma fikri ile koruma yaklaşımı sürdürülebilirlik adına önem kazanmaktadır. İşlevsel olarak ihtiyaçları karşılamada yetersiz fakat yapısal ömrünü tamamlamamış anıtsal yapı grupları için hedef mevcut yapı stoğunun dönüştürülüp kente kazandırılması ve yapıların kullanıcıları ile birlikte devamlılık sağlayan birlikteliği hedeflenmelidir (Uyanık, 2011).

1.4.1. Tarihi Çevrelerin Sürdürülebilirliği

Tarihi çevre, geçmiş uygarlıklardan günümüze ulaşmış kalıntı ve yerleşim yerleridir. Günümüzde yaşam koşulları hızla değişirken tarihi çevreler, yere ait gelenek ve sanatların yerinde görülerek incelenmesi ve tanınmalarına sebep olmaları ile beraber bölgede bulunan tarihi yapılar aracılığı ile yörenin mimari kimliği ile ilgili bilgiler sunmaktadırlar. Günümüze ulaşmayan dönem hakkında yazılı bir bilginin olmadığı yerlerle ilgili yaşam biçimleri ve ekonomik, sosyal, kültürel durumları ile ilgili edinilen bilgiler sayesinde anlaşılırlar (Ahunbay, 2019).

Sürdürülebilir çevrelerde aranması gereken kriterler sıralanacak olursa, var olan değerleri ile kent merkezinde yerel halka ve turistlere yönelik çekim merkezi oluşturabilmek, kültürel açıdan zengin, güvenli, sağlıklı ve kentle bütünleşmiş yaşam alanları oluşturup, bölgeyi turizm çekim merkezi haline getirebilmektir. Ayrıca çevrede farklı gruplardan kullanıcı profillerine hitap eden farklı mekanlar oluşturarak alanın her zaman diliminde sürekli kullanılmasını sağlanabilmelidir. Kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılması için tarihi yapı ve geleneksel kimliği koruyarak, çevrenin kamusal

kullanımını artırıp, kullanıcıları için alternatif rekreatif alanları oluşturarak, alanda yeşil doku bütünlüğü ile kentsel peyzaj kalitesini artırmak olarak sıralanabilir (Koçan, 2011).

Zaman içinde anlaşılan, yaygınlaşan koruma yaklaşımı geçmişten günümüze gelene dek değişim göstermiştir. Kültürel ve estetik değeri olan yapıların korunması düşüncesi günümüzde tek anıttan çevreye doğru gelişim göstermiştir. Koruma kültürel mirasın sürdürülebilirliği için bir araçtır ve mimari ürün geçmişinden, çevresinden bağımsız düşünülemez. Onlar geçmişin birikimini günümüze aktarır. Yeni işlev yapının sürdürülebilirliğini sağlamak için etkili bir yoldur ve işlev değil yapının sürdürülebilirliği önemsenmelidir. Yapıların yıkılmadan korunması enerji korunumu anlamında sürdürülebilirlik sağlarken, kültürel mirasın korunması ve devamlılığı anlamında da sürdürülebilirliğe katkı sağlamaktadır (Yaldız, 2003).

Bura da önemli bir husus yeniden işlevlendirme de yapıya uygun olmayan yeni fonksiyon yapının tahribatını hızlandırıp yapıyı kaybetme riskini artırır, yapının özgün işlevine yakın bir işlevle kullanımına devam edilmesi yapının sürdürülebilirliği için önemli bir etkidir. Bu durum aynı zamanda tarihi yapının yüksek bir kullanım performansı göstermesini sağlamaktadır. Sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel açıdan da sürdürülebilirliğin sağlanması yapının yeni kullanım performansının artışına dolayısıyla sürdürülebilirliğine katkı sağlayan doğru orantılı parametrelerdir.

1.4.2. Tarihi yapıların Sürdürülebilirliği

Tarihi yapılar sürdürülebilir yaklaşım başlığından bakıldığında yapım teknikleri, yerel ve sürdürülebilir malzeme kullanımı, doğayla uyumlu tasarımları örnek niteliğindedir.

Tarihi yapıların ekolojik özellikleri ise gömülü enerji, binaların yeniden kullanımı, Gömülü karbon, dayanıklılık, yerel malzeme kullanımı, tamir edilebilirlik, kendi kendine hayatta kalma özelliği, uzun ömürlülük ve esneklik, ulaşılabilirlik şeklinde sıralanmaktadır.

Gömülü enerji, bir malzemenin veya ürünün üretilmesi için gerekli olan başlangıç enerjisi yatırımdır. Ham madde alımı malzemenin üretilmesi ve montajı sırasında

harcanan doğrudan ya da dolaylı enerji olarak tanımlanabilir. Binaların yeniden kullanımı, yapıyı yıkmak için harcanan, yeni bina yapımı ve malzemesi için harcanan enerjiyi tarihi yapının yeniden kullanımı ile sağlandığında gömülü enerji korunumu sağlanarak, sürdürülebilirlik ilkelerine katkı sağlanmaktadır. Gömülü karbon, binanın yapımı esnasında yayılan karbon miktarıdır. Dayanıklılık, uzun ömürlü malzemelerin inşaat yapımında kullanımı ile ilgilidir. Örneğin tarihi yapılarda yaygınca o kullanılan doğal taş ve ahşap malzemeler sürdürülebilir tasarımı oluşturan önemli malzemelerdir, genellikle daha düşük gömülü enerjiye sahiptirler. Yerel malzeme kullanımı, daha az ulaşım gerektirilmesi ve yörenin iklim şartlarına uyumlu olan malzeme dayanıklı olması ile uzun ömürlü bir kullanıma olanak sağlarken, ekonomiyi desteklemesi gibi avantajlara sahiptir. Tamir edilebilirlik, binanın yapımında kullanılan malzemelerin sorun anında, yeniden üretilmesi yerine tamir edilmesi geleneksel yöntemlerden olup, bölgedeki zanaatkarların ekonomik olarak desteklemektedir. Bu sayede malzemelerin ömrünün uzaması ve inşaat atıklarının azaltılmasına yardımcı olmaktadır. Kendi kendine hayatta kalma özelliği, enerji kaynakları, modern sistemler olmadan, yapının mevcut tasarım özellikleri ile fonksiyonlarını yerine getirebilme kabiliyeti olarak kabul edilmektedir. Kendi kendine hayatta kalma özelliğini gün ışığı kullanımı, enerji, havalandırma ve su kullanımı desteklemektedir.

Uzun ömürlülük/esneklik, yapının değişen kullanımlara ayak uydurarak uzun süre varlığını sürdürebilme konseptine dayanmaktadır. Ulaşılabilirlik, tarihi yapılar ulaşımı kolaylaştırmak maksatlı birbirlerine yakın konumlandırılmıştır (Oral, 2007).

Endüstriyel miras yapıları yerleşim yerlerinden uzağa inşa edilmiş olsalar da, hızlı kentleşme nedeni ile yakınlaşmış, işlevini sürdüremediği için terk edilmiş çöküntü alanlarıdır. Endüstri yapıları geniş boyutlu iç dış mekan özellikleri ile bir çok fonksiyonla yeniden işlevlendirilip sürdürülebilirliğe hizmet edebilir potansiyeldedir.

Tarihi yapıları sürdürülebilir kılan bu özellikler iç mekân yaşam kalitesini de etkilemektedir. Güneş ve rüzgârın açısına göre konumlandırılan tarihi yapılar kışın güneşten, yazın rüzgârın etkisinden istifade eder, açılabilen pencereler, cumbalar, yarı açık oturma alanları, avlularında su sistemleri gibi özellikleri ile iklimlenirken, insan doğasına en uygun malzeme olan ahşap kullanıcısı ile birlikte yaşamını sürdürür, yapıların nefes almasını sağlar.

1.5. YENİDEN İŞLEVLENDİRME NEDENLERİ

Tarihi yapı döneminin beklentilerine hizmet etmiş günümüzde ise fiziksel varlığını sürdürüyor olabilir ya da sürekli değişen insanın bireysel ve toplumsal ihtiyaçları tarihi yapıların yapılış amaçlarının önüne geçebilir. Bu ve benzeri durumlarda yapının hayatta kalması ve yaşamını sürdürülebilir şekilde devam ettirebilmesi için yeniden işlevlendirme nedenlerinin dikkatle değerlendirilmesi gerekmektedir.

"Zaman boyutu içinde işlevler değişebilmekte, fakat yapılar kalabilmektedir. Bu durum, eski ya da yeni yapılmış binaların gelecekte, bu defa başka bir açıdan kullanıma açılmasını gerektirebilir" (Altınoluk, 1998: 19).

Fiziksel olarak ayakta olan yapının yapılış amacına yönelik işlevsel, çevresel, ekonomik, nedenlerle kullanılmadığı takdirde, farklı bir işlev adaptasyonu ile yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu durum, var olan yapı stoku kullanımı ile çevreye verilen zararın azaltılmasına, ekonomik açıdan fayda sağlamasına, kültürel ve tarihsel sürekliliğe katkıda bulunması adına önemlidir (Aydın ve diğ., 2010).

Zaman içinde özgün işlevinden uzaklaşmış yapıların belirli ilke ve yapısal özelliklerine sadık kalınarak yeniden işlev verilmesi ya da süren işlev için konfor şartlarının iyileştirilme sinin çevresel özellikleri nedeni ile korunması beklenen yapının dış görünümünü bozmadan, iç düzenlemelerde daha esnek bir yaklaşımla bu binaların için ekonomik bir yol olan yeniden programlama söz konusudur. Yangın, bakımsızlık vb. nedeni ile döşeme ve tavanlarında eksilmeler olmuş, ilk tasarımına ait nitelikli belge bulunamamış 2. grup yapılar için yeni bir iç düzenleme yapılmasına izin verilebilir. Önemli mimari öğeler barındıran, plan ve iç mekân değeri bulunan 1. grup yapılarda yeni fonksiyonu destekleyen serbest iç düzenlemeler yerine tarihi mekânın anısını sürdürmeye hizmet eden düzenlemeye gidilmesi daha doğru bulunmaktadır (Ahunbay, 2007).

Anıtsal yapılar ortak yaşamın mekânsal izlerini taşımaktadır. Üretimi, anlaşılması ve sürekliliğinin sağlanması ortak deneyimler sonucu oluşmuştur. Zihnimizde ki fiziksel çevreyi tanımlayan bilgilerin nesneye dönüşmüş halidir. Anıta kodlanan bilgiler, o toplumun kavramsal yapısını oluşturan ana öğeleri yani toplumun kimlik özelliklerini aktarır. Anıtsal yapılar yaşamak için oluşturulmuş mekanlardan öte, alışkanlıkların,

geleneklerin, deneyimin ve toplum bilincinin ortaya koyduğu mekanlardır (Asiliskender, 2005). Bu yaklaşımların ışığında, tarihi yapının yeniden işlevlendirilerek günümüz yaşamına katılması çevresine, sosyal, kültürel, ekonomik olarak katkı sağlayacağı söylenebilir.

1.5.1. Çevresel Nedenler

Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi çevreleri için birçok yarar sağlamaktadır. Yapının çevresi ile etkileşimi bunlardan biridir. Tarihsel değeri olan bir yapının bulunduğu toplumun değişen gereksinimlerine göre fonksiyon değiştirmesi, arazi kullanımı olarak fayda sağlarken, yapının toplum belleğinde ki yerini korur. Fakat bulunduğu çevrenin ihtiyaçlarına cevap verememesi durumunda anıtsal yapılarda tahribatlar oluşmaya başlar, bunu engellemek yapının çevresinde ki yaşam kalitesini artırır şekilde işlevlendirilmesi ile mümkün olabilir. Çevresi ile bütünleşebilen tarihi doku, sosyal, ekonomik canlanmaya ve yapının korunmasına da katkı sağlamaktadır.

Tarihi yapının çevresi ile uyumlu işlevlendirilmesinde sadece yakın çevresi değil dünyanın ekolojik dengesine de katkı sağlanmış olunur. Yeniden kullanılmayan yapının yıkımı için harcanan enerjiden başlayarak, inşaat atıklarının kaldırılması, nakli, oluşan moloz yığınları ve yapının inşasında kullanılmış halen potansiyeli olan malzemelerin çöp oluşu da doğal kaynakların israfına sebep olmaktadır. Akabinde her bir inşaat kaleminin üretimi için gerekli hammaddenin sağlanması zinciri ve nakli için harcanan fosil türevli yakıtlar, oluşan atık gazlar ile yine dünyanın enerji ve doğal kaynakların israfı söz konusu olmaktadır. Fiziksel varlıklarını sürdüren tarihi yapıların devingen toplum ihtiyaçlarına göre yeni bir fonksiyonla ya da geçerli fonksiyonunu iyileştirilmiş konfor şartları ile sürdürmesi çevresine uyum sağlamasına yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla bulunduğu çevreye ekolojik, ekonomik, sosyal, kültürel vb. birçok anlamda değer katan tarihi yapı varlığını sürdürülebilir kılmaktadır.

1.5.2. Toplumsal ve Kültürel Nedenler

Tarihi sürekliliğin sağlanıp, birey ve toplumlara sağlık tarih bilinci aşılabilmesi için tarihi yapıların korunup geleceğe aktarılmaları gerekmektedir. Kişinin yaşadığı

çevrede deneyimlediği tarihi doku, geçmiş dönem izlerini ve simgelerini aktarabilmelidir. Tarihi ve mimari değere sahip yapılar ve çevrelerini toplumu eğitici, etkileyici ve yapıları yüceltici bir varlık konumuna getirmek önem arz etmektedir. Bu da yapı insan birlikteliği ile sağlanabilmektedir. Tarihi yapıların, yaşayan birer varlık ve çevreye dönüştürmek onlara işlevsel içerik kazandırmak ve yapıyı topluma yararlı kılmak, toplum ve çevresiyle bütünleşmesi sağlanarak mümkün olmaktadır. Geçmişten günümüze kadar ulaşan mimari değeri olan kültür varlıklarımızın gelecek nesillere aktarımı esnasında toplumsal, ekonomik, kültürel ve sosyal açıdan birçok fayda sağlanabilir. Kültürel değerler ve gelenekler toplumu toplum yapan öğelerdir ve toplum bu öğelere sahip çıkamadığında sağlıklı bir gelişim olanağı bulamaz. Koşulların ve değer yargılarının sosyal ve ekonomik yapıların değiştiği, toplumsal yapıların yeni form ve düzenlemeler gösterdiği günümüzde, yılların birikimi ile oluşan kültür varlıklarımızdan yararlanılarak çağdaş ihtiyaç ve gereksinimlerin karşılanması ve gelecek kuşaklara aktarımı ile kültürel sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir. Her dönem geleceğe aktarım yapan bir köprü niteliğindedir (Yaldız, 2003).

Her tarihi yapı bulunduğu coğrafyadan, döneminin sosyal, ekonomik, kültürel yapısından, yapım teknikleri, beceri ve donanımlarından izlerini, mimari elemanları, bezemeleri, plan şeması, renkleri ile lokasyonu, fonksiyonu, geçirdiği doğal veya insan kaynaklı yıkım ve onarımları ile simge ve tarihi belge olma özelliği ile günümüze birçok alanda ve anlamda ışık tutar. Toplumsal belleğin, toplumsal kimliğin, kent silüetinin bir dönemin bir insanın anılarıdır, aidiyet duygusunu güçlendirirken, geçmiş gelecek ve bugünü tanımlamamıza referans olmuş tarihi yapıların yıkımı yerine yeniden işlevlendirilmesi yukarda bahsedilen bir çok alanın sürdürülebilirliğine hizmet etmektedir.

1.5.3. Ekonomik Nedenler

Yeniden işlevlendirme konusunda ekonomik nedenlerin olumlu olumsuz yönlerini değerlendirmek gerekir. Fiziksel olarak ayakta olan yapının işlevsel olarak yetersiz kaldığı durumlarda, yeni fonksiyon ile kullanılabilir hale getirmek ekonomik olarak olumlu olacaktır. Mevcut yapıyı değerlendirmektense yıkıp yeniden yapılması, daha fazla maliyet, iş gücü, zaman, enerji ve malzeme gerektirir. Genel olarak eski bir yapının

onarım ve yeniden programlama maliyetinin yeni bir yapı inşaatının maliyetine göre %50-80 arasında daha düşük olacağı söylenebilir (Kaşlı, 2009).

Bazı durumlarda ise yeni bir yapının yapımı, tarihi bir yapının onarım ve yeniden işlevlendirilmesine harcanacak, enerji, zaman, hammadde ve emeğin maliyetinden daha düşük olabilir. Böyle durumlarda tarihi değer taşıyan yapının ileride sağlayacağı faydalar maddi ve manevi getiriler yeni bir yapı inşası düşüncesinin önüne geçebilir (Kocabıyık, 2014).

Kentsel gelişimin nüfus artışı ve artan ekonomik hareketlilik sebebi ile arazilerin kullanım değeri etkilenmektedir. Bu durum tarihi çevrelerin fiziksel yapısını etkileyen tehditlere dönüşmektedir. Tarihi kent merkezleri hizmet, ticaret ve diğer sektörlerin baskısı altında ezilmekte, tarihi öğeler ve mimari anıtlar zorlanmaktadır.

Bu sebeple en özgün haliyle korunmaya çalışılan tarihi yapılarda işlevlerini kaybetmekte, mevcut işlevi çağdaş gereksinimlere göre uyarlanmakta ya da yeniden işlevlendirilmek durumunda kalmaktadırlar (Yaldız, 2003).

Tarihi yapılar da sadece bulundukları çevredeki yaşam paydaşlarının değil önceki nesillerde o coğrafya da iz bırakan başka topluluklara ait olma özelliği göstermesi ya da dünyadaki tüm kültürel varlıkların tüm insanlığın ortak ürünü olduğu yaklaşımlarından yola çıkılırsa turizm değeri de olumlu bir ekonomik katkı yaratmaktadır. Bu durum yeniden işlevlendirilen yapının sürdürülebilirliğine hizmet eden bir açılım oluşturmaktadır.

1.6. YENİDEN İŞLEVLENDİRME İLE İLGİLİ YASAL YAKLAŞIMLAR

Koruma kavramı 18. Yüzyıldan itibaren şekillenmeye başlamış 19.yüzyıla gelindiğinde ise anıtsal yapılardaki dönüşüm kavramı gündeme gelmiş kültürel değere sahip her ürünün geçmişin geleceğe mirası olarak korunması adına uzlaşmıştır. İlk olarak Rıba konferansı anıtların yeniden kullanımından bahsederken, 1931 Atina Konferansı, 1931 Carta Del Rastaura ile devam eden süreçte 1964 yılında Venedik tüzüğü ile mimari koruma kavramı ilkeleşmiş, süreç içinde yeniden kullanımı da yapı karakterine saygı ve çağdaş yaşama uygunluktan bahsedilmiştir.

Madrid Konferansı Tavsiye Kararları (Rıba, 1904) 3. Madde:

“Mimarlık ise yararlılık, güzelliğin esaslarından biri olduğu için, yaşayan eserler yeniden kullanılmaları için onarılmalıdır”

Mimar ve Teknisyenlerin I. Uluslararası Konferansı (Atina, 1931),

“Yapıların yaşamlarını sürdürebilmeleri için kullanılmaları önerilir, ancak bu kullanım onların estetik ve tarihi kimliğine saygılı bir amaca dönük olmalıdır.”

4. madde: “Yaşayan yani ayakta duran anıtlara, yalnızca özgün işlevinden çok uzak olmayan ve binada gerekli uyarlamaların önemli hasara neden olmayacak şekilde yapılabileceği yeni kullanımlar verilmesi kabul edilebilir”.

Venedik tüzüğü (Mayıs,1964) 5. Madde:

“anıtların korunması her zaman onların herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla başlayabilir. Bunun için bu çeşit bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle planı ya da süslemesi değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içerisinde fonksiyon değişikliğinin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir”.

Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi (Unesco, 1972) madde 5:

“kültürel ve doğal mirasa toplumun yaşamında bir işlev vermeyi ve bu mirasın korunmasını kapsamlı planlama programlarına dahil etmeyi amaçlayan genel bir politika benimsenmeli”

Milli Düzeyde Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Tavsiye Kararı (Unesco, 1972) 22 madde:

“Kültürel ve doğal mirasın bu unsurlara uygun durumlarda restore edilerek uygun ise önceki işlevlerine ya da verilecek yeni uygun bir işleve kavuşturulmalı ve böylece kültürel değerini yitirmesi önlenmelidir.”

Amsterdam bildirgesi (1975, Amsterdam):

“yapılara onların karakterlerine saygı göstermeyi ihmal etmeden, çağdaş yaşamın gereklerine uyan işlevler verilmeli; böylece yaşatılmaları garanti altına alınmalıdır.”

Tarihi Alanların Korunması ve Çağdaş Rollerini Konusunda Tavsiyeler (Unesco, 1976, Nairobi) 33. Madde:

“Koruma ve onarım çalışmaları, yeniden yaşama katma etkinlikleri ile birlikte yürütülmelidir. Böylece uygun mevcut işleri, özellikle ticaret ve zanaatı yerinde tutmak, uzun vadede ülke, bölge ve kentin sosyoekonomik yapısı ile bağdaşacak yenilerini getirmek temel olacaktır.”

Avrupa Mimari Mirasın Korunması Sözleşmesi 11.madde:

“Avrupa Konseyi üye ve ülkelerden her bir taraf “kültür mirasının mimari ve tarihsel özelliklerini koruma açısından, korunacak varlıkların, çağdaş hayatın gereksinimlerini göz önüne alınan şekilde kullanımı uygun olan durumlarda, eski binaların yeni kullanımlara intibaklarını teşvik etmeyi taahhüt eder.”

Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü (Washington, 1987) 8. Madde:

“yeni işlev ve etkinlikler tarihi kent veya kentsel alanın karakteriyle uyumlu olmalıdır. Bu alanların çağdaş yaşama uyarlanması için gerekli teknik servislerin getirilmesi veya iyileştirilmesi işlemleri özenle yapılmalıdır.”

Yirminci yüzyıl Mimari Mirasın Korunması Hakkında Tavsiye Kararı (Coe, 1991)

“Ulusal bölgesel ve yerel yetkili otoriteler, kültürel veya müze amaçları ya da ekonomik, ticari veya ikamete yönelik amaçlardan hangisi için kullanılırsa kullanılsın, bu döneme ait korunan mirastan en uygun faydanın elde edilmesini teşvik etme görevine sahiptir. Günümüz ihtiyaçlarını baz alan yeni kullanımlar teşvik edilmelidir, bu sayede yeni kullanımı haklı çıkartılır, mimari ya da tarihi anlamda ters düşmemesi şartıyla terk edilmesine izin verilmez.”

Kültürel Önele Sahip Yerlerin Korunması Amaçlı Avustralya Icomos Tüzüğü (Burra, 1999) 14. Madde:

“bazı durumlarda koruma, bir kullanım alanının muhafaza edilmesi veya yeniden kullanıma açılması, taşıdığı anlamın korunması ve muhafaza etme, restorasyon, yeniden inşa etme, yeniden uyarlama, düzenleme ve tarihsel özellikleri baki tutma anlamına gelmekle beraber çoğu zaman bu amaçlardan bir kaçını aynı anda yerine getirilebilir.”

Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü (ICOMOS,1999) 5. Madde:

“yeni işleve uyarlama ”geleneksel yapıların yeni işlevlere uyarlanması ve yeniden kullanımlarında, yapılar kabul edilebilir bir yaşam standardına yükseltilirken, bütünlüğü, biçimi ve karakteri saygı görmelidir. Eğer geleneksel mimari biçimler hala kullanılıyor ise müdahaleler toplumun kabul edebileceği bir etik kurallar çerçevesinde yapılabilir.”

Ülkemizde ise Yıpranan Tarihi Ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması Ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun 16.06.2005 tarihli kanunla yasalaştırılmıştır.

Amacında: “.....yıpranan ve özelliğini kaybetmeye yüz tutmuş; kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurullarınca sit alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanlarının, bölgenin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilerek, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması, tabii afet risklerine karşı tedbirler alınması, tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılmasıdır. ” denmiştir.

1.7. YENİ İŞLEV SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Anıtsal yapıların yeniden kullanımında yeni kullanıcıların ihtiyaçlarının, işlevin gereksinimlerinin karşılanması ve yapının korunması amaçlanıp, yeni işlev yapının kültür varlığını sürdürmesi için bir araç olarak kullanılırken, işlev ve mekânın örtüşmesi hedeflenmelidir. Tarihi yapının mevcut mekanları ile yeni işlev eylemleri için gerekli mekanlar ve kullanıcı gereksinimleri karşılanabilmelidir. Bunun için değişikliklerin minimum düzeyde, okunabilir, geri dönülebilir şekilde yapılması ve yapının kültürel, özgün değerinin korunması sağlanmalıdır. Özgün planı, mekânsal özellikleri, duvarlar, kaplamalar, bezemeler vb. orijinal özelliklerinin korunması önemli iken, tarihi yapının hangi yasal statüde korunduğu , verilecek fonksiyonun yükünü kaldırma kapasitesi gibi

konular müdahale ölçülerini ve yeni işlevin boyutunu doğrudan doğruya etkileyen başlıklar arasında bulunmaktadır (Yaldız, 2003).

1.7.1. Mimari Değer Faktörü

Kültürel kimliğin tanımlanmasına olanak sağlayan mekanlar belleğin içinde saklanan bilgiyle şekillenen nesnelerdir. Mekân, fiziksel özellikleri ile aidiyet sınırlarının belirlendiği bir düzenleme ve sosyolojik birliktelik sistemini oluşturan değerlerin üzerine kodlanan üç boyutlu biçimsel bir topluluktur. Bu yaklaşıma göre mimari yapılar, üretildikleri dönemin somut verilerini taşıyan tarihsel birer belge olarak tanımlanabilirler (İnan, 2013).

Tarihi yapıları farklı işlevler yükleyerek yeniden kullanmak bu sayede yaşatmak, onları sağlıklı olarak gelecek nesillere aktarma aracıdır. Yapıları yaşamlarının sürekliliğini sağlayan bu koruma, sanat ve tarihi değerlerine saygı gösterecek bir amaca yönelik olmalı ve herhangi bir döneme ait olan tarz ve üslup yok edilmemelidir (Şener, 1977).

Yapının yasal statüsü yapıya ne gibi müdahalelerin yapılabileceğini belirlediği için, işlev seçimin de öncelikle yapının taşıdığı mimari değer ile hangi anıt grubuna dahil olduğuna bakılması gerekmektedir (Yaldız, 2003). Tarihi yapıya yeni fonksiyonuna göre yapılabilecek değişikliklerin sınırları, yapının zaman boyutuyla dolayısıyla tarihi belge ve estetik bütünlüğü ile doğru orantılıdır bu da yeni işlevin tasarımını sınırlandırır ve biçimlendirir (Ersen, 1992).

1.7.2. Mekânsal Kurgu Faktörü

Yeniden işlevlendirme de önemli sınırlayıcı ya da tasarım şekillendiricilerinden olan mekânsal özellikler aşağıda ki başlıklar altında toplanabilir;

-Mekân organizasyonu

-Hacim boyutları

-Strüktürel sistem

-İşlevsel ilişki kurgusu

-Cephe düzeni

Bu başlıkların iyi anlaşılması aynı zaman da yeni işlev seçiminin sürdürülebilirliğine katkı sağlayan önemli etkenler arasında yer almaktadır.

a.) Mekân Organizasyonu

Yapının mekân oluşumu yüklenecek yeni işlev ile doğrudan bağlantılı olmakla beraber bel ki de en önemli konudur. Çünkü yapı;

-tek bir hacimden oluşabilir,

-tekrarlayan hacimlerden oluşabilir,

-karmaşık bir plan şemasından oluşabilir (Altınoluk, 1998).

Tek mekânlı, birbirinin tekrarı olan mekanlardan oluşan ya da karmaşık bir planlaması olan yapı için seçilen işlevlerin birbirinden farklı olacağı açıktır. Tek mekânlı bir tarihi yapı için tespit edilen ihtiyaçlar, yine tek mekânda gerçekleşecek işlevler olmalıdır. Kültür merkezi, tiyatro, sergi ya da konser salonu gibi işlevler bu tip yapılar için düşünülebilecek dikkatli bir çalışma ile mekânsal niteliği bozmayan yeni kullanımlardır. Tekrarlanan mekanlardan oluşan bir hanın ise tek mekân gerekliliği olan bir sinemaya dönüştürülmesi ile yapının kimliğini yitirmesine sebep olunabilir (Altınoluk, 1998).

Tarihi yapının mevcut mekânsal düzenine uygun işlev seçimi yapının işlevle bütünleşebilmesi ve yapısal değişikliklere ihtiyacı azaltması anlamında önemli olabilir.

b.) Hacim Boyutları

Tarihi yapının yeni fonksiyonu için seçilen işlevin mekan organizasyonu anlamında ihtiyacı karşılarsa da mekanın boyutları nedeniyle yetersiz kalabilir. Bu sebeple yeni işlev için gerekli eylem alanlarının esas biriminin analiz edilmesi gerekmektedir (Altınoluk,

1998). Belirlenen işlev programına göre kullanıcı ihtiyaçlarının gerekli minimum değerlerinin belirlenmesi ve bu değerler belirlenirken hem yatay düzlemde ki hem de düşey düzlemdeki boyutların yeterliliğinin gözetilmesi gerekmektedir (Tokman, 1989). Mevcut biçimler korunsada dahi tasarımın üç boyutunun olduğu, özgün halinde açıklıkların, yükseklik ve orantılarının tavan yüksekliği ile bağlantılı biçimde düşünüldüğü unutulmamalıdır. Asma katlarda, yeni bölmelerde hacim değişikliklerinde oranlar değişebilir, farklılık gösterebilir (Ersen, 1992).

Plan üzerinde seçilen fonksiyona uygun eylem alanı için yeterli görülen mekânın yükseklik faktörü, kemerler, payandalar vb. devreye girdiğinde yeterli gelmemesi mümkün olabilir.

c.) Strüktürel Sistem

Tarihi yapı yeniden işlevlendirilirken strüktürel sistem önem arz eden faktörlerdendir. İşlev gereksinimleri sebebi ile bölücü elemanlara belki asma katlara ihtiyaç duyulabilir, bu gibi müdahaleler iç mekânı, niteliğini, yüzeyini etkilediği gibi strüktürel sisteme de zarar verebilecek müdahale yöntemleridir (Yaldız, 2003).

İstanbul'daki Rahmi Koç Endüstri Müzesinde yeni işlev nedeni ile yapıya cam ve çelik strüktürden oluşan asma kat ilavesi yapılmıştır. Tescilli bir yapı olması nedeni ile mevcut taşıyıcı duvarların zarar görmemesi ve tarihsel özelliklerinin zedelenmesi için taşıyıcı duvarlardan uzaklaştırılıp, asma kat oluşturulmuş ve yapıya duyarlılık gösterilmiştir (Selçuk, 2006).

Yapıya uygulanabilecek değişimlerin öncesinde detaylı analiz ve tetkiklerin yaptırılması geri dönülmesi zor etkilerin önüne geçilmesini, aşırı yük vb. nedeni ile yapısal hasarların oluşmasını önleyebilir.

d.) İşlevsel İlişki Kurgusu

Tarihi yapının yeniden kullanımı için yeni işlev seçiminde yapının özgün mekanlarının yeni fonksiyon eylem alanları ve kullanıcı gereksinimlerine cevap verebilecek şekilde düzenlenmelidir. Her bir mekân için belirlenen fonksiyonun mekân içinde ki yeterliliği kadar mekanlar arası ilişkisinin de düşünülmesi gerekmektedir. Aynı zamanda yapının çevresi ile ilişkisel kurgusunun da düşünülmesi gerekmektedir.

Bu sebeple tarihi yapının mevcut halinde ki işlevsel sirkülasyon ile yüklenecek fonksiyonun gerekliliği olan işlevsel sirkülasyon arasında benzerlik ya da uyum olmalıdır. Aksi halde işlev programına uygun şema oluşturulamayacağı için kullanım esnasında kopukluk ve rahatsızlıklar oluşabilecektir “Örneğin bir şehir içi hanı konaklama tesisi olarak yeniden işlevlendirilecekse, dolaşımda sorunlar ortaya çıkabilir. Odasından çıkan kişi danışmaya gidebilmek için avludan geçmek durumundadır ya da oluşturulacak yapay dolaşımı izleyecektir.” (Altınoluk, 1998).

e.) Cephe düzeni

Tarihi yapının yeniden kullanımında işlev seçiminde önemli faktörlerden biri de bina kabuğunun korunmasıdır. Cepheyi, cephe düzenini bozacak herhangi bir müdahalenin kabul edilmesi mümkün değildir. Sanat değeri veya tarihi değeri olan bütün unsurların hangi döneme ait olurlarsa olsunlar stil birliğine ulaşmak adına ya da ilk biçimini elde etmek maksadıyla değiştirilmeden kullanılmalıdır (Engin, 2009).

Yeni işlev için gerekli iç mekân düzenlemeleri ile cephe etkileşim halindedir bu sebeple müdahalenin yapının cephesi ile uyumlu olması gerekmektedir. İşlev programının yoğunluğuna bağlı olarak gerekli görülen eklemelerin ancak yapının kompozisyon dengesi ve çevresiyle olan bağlantısına zarar verilmeden yapılabilmelidir (Tokman, 1989).

1.7.3. Konum Faktörü

Tarihi yapının konumu ve çevre ile ilişkisi işlev seçiminde önemli etkenlerdendir. Yapının, hacmi, mekânsal kurgusu, organizasyonu vb. ne uygun çevresi ile uyumsuz ise sürdürülebilir bir yeniden işlevlendirme olmayacağı öngörülebilir. Yeniden işlevlendirme kararı verilmeden önce bölge halkının talepleri, ekonomik durumunun, bölgeye ait fiziki ve coğrafik özelliklerin değerlendirilmesi gerekmektedir.

Yapının konumu ile ilgili olarak, ticari alanların arasında kalmış bir yapıya kütüphane işlevi yerine, banka işlevinin seçimi, yapıların işlevsel olarak etkileşimleri bakımından daha verimli olabilecektir (Kaşlı, 2009).

Tarihi yapının yeni fonksiyonunu kent dokusu içinde ki ekonomik ortam belirlerken, çevresine uygun bir işlev verilmez ise yapı amacına hizmet edemediği için ilgi görmeyebilir (Ersen, 1992).

Tarihi yapıya uygun işlev seçiminde sadece işlevi analiz etmek yeterli değildir. İşlevin yanı sıra;

-Korunması gerekli yapının yasal statüsü ile yapılması öngörülen müdahalelerin sınırlarının belirlenmesi yeni işlev seçiminin ilk koşuludur.

-Yapının ve yer aldığı çevre ve sahip olduğu/olmadığı değerleri

-Yapının mimari özellikleri ve tarihi değeri

-Anıtsal yapı ise korunması gerekli anıt özelliği

-Tarihi yapının mekân kurgusu

-Tarihi yapının işlev ilişki kurgusu

-Tarihi yapının mevcut durumu (strüktürel, yapısal özellikler, bozulmalar)

-Planlama otoritelerinin yaklaşım ve koşulları (alınan kararlar ve yerel yönetimler)

-Yatırımcı ya da mal sahibinin durumu

-Kullanıcı ihtiyaçları ile birlikte analiz edilmelidir (Yaldız, 2013).

Yakın çevre kullanımına ve beklentilerine ilaveten fiziksel, ekonomik, konumsal özellikler, çevresel kalite, güvenlik, ulaşım, servis ve tesisler, park imkânı, yeşil alan, gibi beklentilerin de göz önünde bulundurulması, yapının yeni işlevi ile sürdürülebilirliğine hizmet edecek etkenler arasındadır.

1.8. YENİDEN KULLANIMDA TASARIMI ŞEKİLENDİREN VERİLER VE YAPIYA MÜDAHALELER

İhtiyaçları doğrultusunda mekânı değerlendiren insan, fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılandığı alana uyum sağlamakta, mekân içinde yer alan eksik ya da yanlış yönlendirici unsurları da ihtiyaçlarına göre düzenlemektedir. Bu çabalar sonuç vermediğinde mekân kullanılmaz hale gelir, bazen de terk edilir. Tarihi yapıların yeniden kullanımında değişim ya da terk etme davranışları yapıyı olumsuz etkilemektedir. Kullanıcı ya da fonksiyon istek ve ihtiyaçları doğrultusunda tarihi yapının özgün mekanlarının nasıl kullanılabileceği, ne tür müdahalelerle düzenlenebileceği önemli olmaktadır. Tarihi yapının yeniden işlevlendirilmesi onun geleceği için bir karar verme sürecidir. Bu süreç mimari planlama sürecinin tersi yönünde işler. Mimari tasarım sürecinde, her yapı grubu için tasarımı belirleyen ölçütlerin önem dereceleri farklılık gösterir. Bu ölçütler kullanıcı istekleri ve gereksinimleri doğrultusunda teknolojik, işlevsel, ekonomik ve estetik uygunluk olarak tanımlanabilirken, tarihi yapının yeniden kullanımında bu ölçütlerin ilk belirleyicisi, yapının mevcut mekânsal nitelik ve nicelikleri olmaktadır. Tasarımı özgün yapı limitleri şekillendirmektedir. Anıtsal yapının tasarım sürecinde çok yönlü girdiler bulunmaktadır. Öncelikle yapının kendisi girdi olurken, bulunduğu çevre, mekân organizasyonu, yasal statüsü ve yapının taşıdığı değerler, kullanıcının sosyal gereksinimleri de farklı girdi ve etkenlerdir (Yaldız, 2013). Unutulmamalıdır ki rölöve, restitüsyon projeleri yapıya yeni fonksiyon vermede en önemli aşamalardır (MehmetTuncer, kişisel görüşme, 27 Temmuz 2022).

Mevcut bir yapıya yeni işlev yüklenmesine karar verildiğinde başarı, kültür varlığının yaşamına devam edebilmesi, içinde ve çevresinde yaşanılabilirliğinin sağlanması ile mümkün olmaktadır. Dolayısıyla yeni kullanıcıların işlev gereksinimlerine cevap verebilir nitelikte düzenlenmesi, mekân performanslarının kullanıcılar tarafından yeterli görülmesi işlevin sürekliliğini destekleyen unsurlardandır. Mimari tasarımın özünde insan ihtiyaç ve alışkanlıkları, başka bir ifade ile yaşantının gerekliliklerini karşılayabilecek nitelikte mekânsal/ işlevsel çözümler üretmek yatmaktadır. Yeniden işlevlendirme ile bu gereklilik ve ihtiyaçlar tarihi yapının özellikleri ile ilişkilendirilerek uyum sağlanması önemli olmaktadır (Nazik, 2021).

“Yapı yeni işlevin bazı gerekliliklerini sağlamak zorundadır. Yeniden programlama süreci, yapının bize sunduğu mekânsal kapasitelerin, yeni işlevin gereklilikleri ile birlikte değerlendirilip, eldeki mevcut olanaklara göre gerekliliklerin yeniden gözden geçirilme süreci içermektedir. Burada yapı restoratör müdahalesine açık olmak zorundadır” (Kuban, 2000).

İşlevsel olarak eskiyen yapının yeniden kullanımı için tanımlanan bu sürecin restorasyon ilkeleri doğrultusunda amacının oluşturulması, kullanıcı ihtiyaçlarının mevcuda adapte edilebilmesi için de mekânsal organizasyon, çevresel değerler, mimari karakter, hacimsel özellikler, yapıya ilişkin kararlar ve gerçekleştirilme ihtimali girdi olmaktadır (Aydın ve diğ., 2007). Yeni kullanımla biçimlenen mekanların kullanıcı gereksinimlerini karşılaması işlev sürekliliği ve doğal olarak sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır. Yapının sürdürülebilirliğinin sağlanması için özgün halinde bulunan mekânsal dizge yeni işlevin gerektirdiği ihtiyaçları karşılayabilecek nitelikte olmalıdır.

Yeniden kullanımda planlama sürecinde, işleve göre bina, çevre mekân tasarımı yerine, var olan mekâna, mekân kurgusuna, çevresel faktörlere, sosyal ve ekonomik faktörlere, kentsel gereksinimlere, restorasyon ilkelerine ve yasa/yönetmeliklere uygunluk gündeme gelmektedir (Aydın ve Yaldız, 2010). Yeni işlev için mekânsal gerekliliklerin işlevsel, teknolojik, ekonomik, çevresel, sosyal, yapısal, yasal girdilerinin analizlerinin yapılması ve yeni işlev alternatiflerinin tekrar değerlendirilip uygun olanın seçilmesi önemlidir. Analizler mekânsal boyutlar ve mekânsal organizasyon ile yeni kullanıcı arasında denge sağlayabilmek için; hangi mekân hangi amaç için kullanılacak, mekân buna boyutsal olarak uygun mu, mekân ilişkileri, servisler, ulaşım, belirli kullanıcı gruplarına cevap verebilme yeterliliği, esneklik, güvenlik, sirkülasyon, mekâna bağlı davranışlar, otopark vb. özel kullanıma ait özelliklerini içermelidir. Tanımlanan tarihi yapının planlama sürecinde yer alan tasarım sürecinin, sorunun belirlenmesi, analiz, sentez, karar verme ve restorasyon için sonuç ürün başlıkları altında toplamak mümkün olabilir (Yaldız, 2013).

Tarihi yapı için tanımlanan yeni işlev kararının ardından, tasarımın adaptasyon planının çözümlenebilmesi için özgün mekânın yapısal özelliklerine yapılabilecek müdahale ve ekler şu şekilde sıralanabilir;

- Mekânsal Kurguya Müdahaleler ve Eklemeler
- Mimari Strüktür ve Elemanlara Müdahaleler ve Eklemeler
- Teknik Sistemlere Yapılan Müdahaleler ve Eklemeler
- Cepheye Müdahaleler
- Yakın Çevreye Müdahalelerdir.

Müdahalelerin, geri dönülebilir olması, eski ve yeni farkının anlaşılabilir olması, ileride yapılabilecek müdahalelere açık olması, müdahalenin kendi dönemini yansıtmaması, özgün malzemelerin korunması vb. ilkelere sadık kalınarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

1.8.1 Mekânsal Kurguya Müdahaleler

Tarihi yapıların yeniden kurgulanmasında mekanların, değişen yaşam biçimlerine, ihtiyaç ve beklentilerin karşılanabilmesine göre düzenlenmesi işlev-yapı- kullanıcı adaptasyonunu etkileyen unsurlar arasında yer almaktadır. Mekânsal kurguda yapılan değişikliklerle çözüm oluşturulabilmektedir. Bunlar yeni işlevin gereksinimlerine göre mevcut mekanlar arasında mekanlar açılarak bağlantı kurulması, strüktürel sitemden bağımsız duvarların kaldırılması, yeni bölücü duvar ilavesi, yatay ve düşey sirkülasyon elemanlarının eklenmesi, yapıya entegre edilmesinde sorun yaşanan mekanlar için tamamlayıcı ek binaları ilavesi bu kapsamda değerlendirilebilir.

“Yeniden kullanım türü ne olursa olsun, mevcut bir binada tekrar eden birimlerin oluşturulabilmesi için, binanın cephesinde pencerelerin tekrarlanan düzende olması ve bu tekrarlanmadaki ritmin, yeni işlev için gereken birimlere uygun olması gerekir (Dinçer, 1988).

Örnek olarak, Viyana’da bulunan Gazometre binalarının konut birimlerini elde etmek için katlarda ışınal duvar bölmeleri oluşturulmuştur. İstanbul’ da Feshane ise iç mekân küçük ticari birimler oluşturmak için çelik kolon akslarına uygun bölücüler eklenip plan şemasında değişiklik yapılmıştır. Tarihi yapının özgün özellikleri ile yeni

işlev için gerekli mekanların oluşturulması için yapılabilecek müdahalelerden biri de tekrar eden birimlerden oluşan mekanları birleştirerek yeni fonksiyona uygun mekân elde edilebilir. Mevcut yapının kat yüksekliği müsaitse ara kat, asma kat yapılarak kullanım alanının artırılması mekânsal kurguya yapılabilecek müdahalelerdendir. Bu yöntemde yapının strüktürel sisteminin ve imar hüküm ve yönetmeliklerinin de uygun olması gerekmektedir. Doğal olarak oluşturulan ara kata ulaşmak için gerekli uygun alanlara oluşturulacak düşey sirkülasyon elemanları ile yeni mekân elde edilmesi sağlanabilir. Özellikle tarihi yapının ihtiyacı olan danışma, teknik alan ve ıslak hacimler için ek yapılma yöntemi kullanılabilir (Selçuk, 2006).

Şekil 2. Coop Himmelb(l)au Viyana Gazometre Binası Tasarımı

Kaynak: <http://mimdap.org/2006/06/viyana-gazometre-projesi/>

Her tarihi yapının yeni işlev kurgusu özgün dokusu ve plan şemasına uygun olarak kendi sınırları içerisinde değerlendirilmelidir. Bu da bazı yapılarda gerçekleştirilecek müdahale veya eklentinin bir diğer grup ya da özelliğe sahip tarihi yapıda uygulanamayabileceği anlamına gelmektedir. Kuleli (1998) der ki; “Ana duvarların yıkılması, yeni bölmelerle yeni mekanlar yaratılması, kat yüksekliğinden yararlanarak ara kat ilave edilmesi, döşemelerin kesilmesi, tavan seviyesinin düşürülmesi gibi müdahalelerle yapının mekânsal kurgusu ve hacim boyutlarının bozulması mekân düzenine uygulanan olumsuz müdahalelerdir.” Günümüz konfor ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için bölücü eklerin kullanımının kaçınılmaz olduğu durumlarda ise mimari karakteri, kat planını veya iç mekanları kökten değiştirmeyen bir yaklaşımla

özüm üretilmeye çalışılmalıdır. Örneğın Hollanda’da bulunan Kruisheren otel manastır yapısından kurgulanmıştır ve yeni mekan ihtiyaçları bölücü elemanlarla, yapıya tezat oluşturan malzemelerle tasarlanmıştır.

şekil 3. Kruisheren Otel

Kaynak: <https://www.agoda.com/kruisherenhotel-maastricht/hotel/maastricht-nl.html?cid=1844104>

Dolaşım için kullanılan düşeyde merdiven, asansör vb. yatayda rampa ve köprüler görölmektedir. Mekanlar arası kopuklukları önlemek için mevcut sirkölasyon sistemi geliştirilebilir. Örneğın, Abbaye de Montmajour Aries tonozlu mahsenin ziyaretçi merkezi işlevi ile yeniden kullanımı tasarımı için yatay sirkölasyon ekleri modern tarzda ve günümüzü yansıtır nitelikte malzemeler kullanılarak özömlenmiştir (Engin, 2009).

Şekil 4. Abbaye de Montmajour Aries Tonoğlu Mahsenin Ziyaretçi Merkezi
Sirkülasyon Elemanları

Kaynak: <https://rudyr Ricciotti.com/projets/accueil-de-labbaye-de-montmajour/>

Bu sirkülasyon farklı dönem katmanlarını birbirine bağlamada etkili bir yöntemdir. Orijinal mekân boyutlarını bozmamak adına döşeme arası geçişler oluşturulması ek bina yapıldığında da tercih edilen bir araç olabilmektedir. Yeni malzemelerin rahatlıkla kullanılıp, orijinal katmanlara bugünün imzası niteliğinde çözümler üretmek kabul gören bir yaklaşımdır (Öter, 1996).

Mekânsal kurguya müdahalelerin bölücü eleman ekleri, sirkülasyon ekleri ve son olarak yeni mekân ekleri başlığı altında izahı mümkündür.

Yeni mekân ekleri, yeniden kullanımında mevcut yapının yeni işlev programını iç mekân sınırları içinde karşılayamadığında bazı eklemeler yapılması gerekebilmektedir. Yeni mekanların gerektirdiği yeni teknolojilerin özgün yapıya fiziksel nedenlerden ötürü zarar verme ihtimaline karşı çözüm olarak da tercih edilebilen bu ekler, bir kütle, çatı katı, ya da avlunun üstünün örtülmesi ile kazanılacak mekanlardır (Öter, 1996).

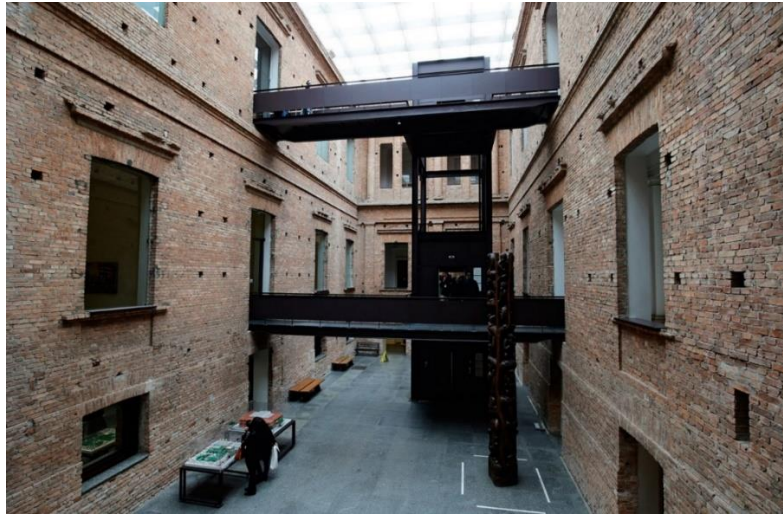
Örneğin, Karlsruhe’ de ki bir silah fabrikasının Sanat ve Medya Teknoloji Merkezi olarak yeniden işlevlendirilmesinde yapının mevcut karakteri değiştirilmeden yapıya mavi küp denen esnek bir mekan ilavesi yapılmış, eski ve yeninin kontrastlığından doğan bir uyum yakalanmıştır (Engin, 2009).

Şekil 5. Sanat ve Medya Teknolojisi Merkezi

Kaynak: <https://zkm.de/de/ueber-das-zkm/organisation/hertz-labor>

Yatayda ve düşeyde sirkülasyon elemanlarının eklendiği ve avlunun üst örtü ile kapatılarak yeni bir mekanın oluşturulduğu bir diğer örnek ise Sao Paulo’ da ki eski bir binanın ulusal sanat galerisi olarak yeniden kullanım örneğinde görülebilmektedir (Engin, 2009).

Şekil 6. Ulusal Sanat Galerisi (Pinacoteca do Eatado) Çatı ile Örtülen Avlusu

Kaynak: <https://www.metalocus.es/en/news/paulo-mendes-da-rocha-new-praemium-imperiale-2016>

1.8.2. Mimari Strüktür ve Elemanlara Müdahaleler

Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilme aşamalarında, yapıların strüktürel olarak güçlendirilmesi, düşey sirkülasyon elemanlarının ilavesi, yeni kat veya binalar eklenmesi sonucunda kolonlar, taşıyıcı duvarlar, gergi elemanları, kirişler kat plakları gibi öğelere de müdahale edilebilmektedir. İstanbul Rahmi Koç Endüstri Müzesinin mekânsal gerekliliklerinden dolayı yapıya cam ve çelik strüktürden oluşmuş asma kat ilavesi yapılmıştır. Tescilli bir yapı olması sebebi ile mevcut taşıyıcı duvarların zarar görmesini engellemek, tarihsel özelliklerin zedelenmesine imkân vermemek için taşıyıcı duvarlardan uzaklaştırılmış ve yapının özgün değerine duyarlılık gösterilmiştir (Selçuk, 2006).

Şekil 7. Rahmi Koç Endüstri Müzesi Asma Katı

Kaynak: <http://birkucukekimmesesi.blogspot.com/2015/11/cok-renkli-bir-kacamak-rahmi-m-koc.html>

Şekil 8. Rahmi Koç Endüstri Müzesi Asma Katı

Kaynak: <https://www.yollardan.com/istanbul-rahmi-m-koc-muzesi-eserleri-bilgileri/>

Kuleli'nin (1998) ifade ettiği, “Taş ya da tuğla duvarlar, kolonlar, kirişler, çatı makasları, taş temeller vb gibi strüktürel elemanlar; tablalı, oymalı kapı, tavan göbeği, dolaplar, profilli ahşap silmeler vb. mimari öğeler; boyalar, kalem işi süslemeleri gibi yapıya renk ve doku veren yüzey bitimleri; tek başına veya toplu olarak yapıya anlamını, karakterini kazandıran niteliklerdir ve özgünlüklerinin korunması gerekmektedir” hususlarına tasarım ve uygulama aşamalarında dikkat edilmelidir. Venedik tüzüğü'nün dokuzuncu maddesinden hatırlanacağı üzere “Onarımın amacı, anıtın estetik ve tarihi değerini korumak ve ortaya çıkarmaktır. Onarım temel olarak aldığı orijinal malzemeler ile güvenilir belgelere saygıyla bağlıdır. Herhangi bir eklemenin mimari kompozisyonundan farkı anlaşılabilmeli ve günün damgasını taşımalıdır” denilmektedir

Yeniden işlevlendirilen yapının yığma teknikle yapılmış olması durumunda mevcut mekanları birleştirerek ya da aralarında geçitler oluşturarak daha büyük mekân oluşturulması durumunda taşıyıcı durumda olan duvardan alınan parçanın yerine çelik kafeslerle güçlendirme yapılabilmektedir. Bu şekilde yeni işlevin gerekliliklerine uygun mekân elde edilebilmektedir. Benzer şekilde bazen de ahşap strüktürlü kiremit kaplı çatı örtüsü yerine çelik konstrüksiyonlu çatı sistemi yapılabilmektedir (Selçuk, 2006).

Koldinghus şatosunun çok amaçlı kültür merkezi olarak yeniden kullanılması örneğinde, strüktürel takviye gerekliliği için mevcut sistemden apayrı bir sistem kurgulanmıştır. Örnekte taşıyıcı kolonlar zemine çok az dokunurken eski ile yeni arasında ki farka atıf görülmektedir (Engin, 2009).

Şekil 9. Çok Amaçlı Kültür Mekezi Olarak Kullanılan Koldinghus Şatosu

Kaynak: <http://blog.jens-buch.com/>

Yeniden kullanım çalışmalarının öncesinde yapı özgün öğelerinin bütünü koruyamamış olabilir. Yapının bütünü oluşturan öğeler arasında tam bir uyum vardır. Lakin tarihi yapıların birçoğu o zamandan bu bugüne böyle bir bütünlük içinde ulaşamazlar. Bütünleme ya da sağlamlaştırma yöntemlerine başvurulacağı zaman belki de günümüze kadar ulaşabilmiş tek pencerenin benzerlerinin yapılması yerine mevcut durumun estetik potansiyeli ile yetinmek önemli bir tavidir. Yeni malzeme kullanımı söz konusu olduğunda ise çağdaş restorasyon ilkelerine göre dönemin malzeme ve tekniklerinin kullanılması kabul görmektedir (Kuban, 2000).

Yeni işlev ile fiziksel varlığını sürdürmeye devam eden yapının belirli dönemlerde bakım ve onarımları ile ilgili planlama yapılmış olması tarihi yapının sürdürülebilirliğine katkı sağlayan önemli etkenler arasında yer almaktadır.

Yeni işlev ihtiyaçlarına göre şekillenen tasarım örneklerinden biri de Almanya’da ki Klasik otomobil Forumu olarak (Meilenwerk) olarak yeniden kullanılan eski bir deponun çağdaş malzemeler olan cam ve çeliğin kullanımı ile araçlara oluşturulan şeffaf kabinlerin yapımında ki seçimin isabeti görülmektedir. Strüktürel sisteme aşırı yük yükleyecek, strüktürel dengeyi bozacak bir uygulama anlayışı yerine daha hafif ve esnek mekânsal çözümler oluşturulmuştur.

Şekil 10. Klasik Otomobil Forumu (Meilenwerk) Olarak Yeniden Kullanılan Eski Depo

Kaynak: <https://dfz-architekten.de/Forumportfolio/meilenwerk-forum-fuer-fahrkultur-berlin>

1.8.3. Teknik Sistemlere Yapılan Müdahaleler

Yeniden kullanım programlarında tarihi yapıların havalandırma, ısıtma, yangın, aydınlatma, sıhhi tesisat vb. teknik sistemlerinin günümüz konfor ihtiyaçlarını karşılar nitelikte yapıya zarar vermeden yeniden düzenlenmesi gerekmektedir (Yaldız, 2003).

Bunun mümkün olmadığı durumlarda en az zararı hedefleyen mekanik sistemlerle çözüm oluşturma düşünülmeli, özgün mimari strüktür ve elemanlara zarar verilmemesi, teçhizat ağırlık ve dezavantajlarının hesap edilmesi gerekmektedir.

Teknik sistemlerin sıva altında geçirilmesinin mümkün olmadığı yeniden kullanım yöntemine örnek teşkil edebilecek bir uygulama, Roma’da müze olarak yeniden kullanılan (Frascati-Tuscolo) Aldovrandini ahırlarından iç mekân çözümleri görülmektedir. Havalandırma ve elektrik tesisatları çatı makasları altında görsel bir rahatsızlık vermeyecek şekilde yerleştirilmiştir (Engin, 2009). Tamamlama yapıldığı anlaşılan diğer bir duvarda ise yangın tesisatı ve aydınlatma tesisatı sıva altında çözülmüştür.

Şekil 11. Roma’da Müze Olarak Yeniden Kullanılan (Frascati-Tuscolo) Aldovrandini Ahırlarından İç Mekân Görselleri

Kaynak: <https://archello.com/story/98409/attachments/photos-videos/6>

1.8.4. Cepheye Yapılan Müdahaleler

Tarihi yapıların yeniden kullanımında, yeni işlevin teknik gerekliliklerine bağlı olarak havalandırma ve ısıtma sistemlerine ait dış ünitelerin ve büyük ebatlı reklam panolarının yapının cephesine asılması ve de taş yapıların sıvanarak boyanması ya da özgün cephe kaplama malzemelerin de değişiklik yapılması; kapı, pencere vb. gibi bazı mimari elemanların kapatılması şeklinde ki müdahaleler yapının özgün cephesine ciddi

zarar vermekte, yapının tarihi belge niteliğini zedeleyen müdahaleler arasında yer almaktadır (Yıldırım, 1999). Duvar, kapı, pencere, giriş aksları, cephe boyutları çatı, vb. gibi cephede yer alan mimari elemanlara yapılabilecek müdahalelerin sınırları ve de biçimleri yönetmeliklerle belirtilmiştir. Özgün malzemelerin ancak onarılamayacak şekilde bozulmaya uğradıklarında değiştirilebileceği belirtilmiştir. Çağdaş ek yaklaşımı ya bu durumda ya da fonksiyon gerekliliklerinden kaynaklanan durumlarda başvurulacak tasarım yöntemlerindendir. Yeni işlev kurgusuna bağlı olarak fayda sağlayıcı amaçlarla yapıda birtakım değişiklikler yapılırsa da yapı için ağır müdahale olan bu eklerin sınırları, her yapı için farklı olabilir ve kişisel tasarımlara ve kullanıcı isteklerine bırakıldığında yapıların tarihi belge olarak korunması ilkesi veya estetik düzeylilikten ödün verilmeyecek şekilde gerçekleştirilmesidir. Çağdaş ekler, tarihi yapının bütünlüğünü bozmamasına ve ileride yapıdan temizlenebilir nitelikte olmasına özen gösterir nitelikte uygulanmalıdır (Ersen, 1992). Değişiklikler minimum düzeyde ve yapının cephe karakteristiğini bozmayacak düzeyde şekillenmelidir.

Tarihi yapıya bitişik ya da bağlantılı olarak tasarlanan ekler mekânsal kurguya müdahale ve cephe düzenine yapılmış müdahaledir. Bu ekler bina üstünde ek bir kat, cepheye bitişik bir ek, cepheyi gizleyen bir kafes ya da çatı katı olabilmektedir. Almanya'da eski çimento fabrikasının ofis olarak yeniden işlevlendirilmesi projesi örneğinde görüldüğü gibi teras katın kapatılmış yeni kat eklentisi yatayda ve düşeyde oluşturularak, işlev gerekliliği olan yeni mekanlar için alan açılmıştır (Engin, 2009). Bu durum cephe düzeninde okunabilen, geri dönülebilir bir uygulama olarak tercih edilebilmektedir. Yapı da aynı zamanda açılan pencereler cephe düzenini bozsa da çağdaş ek gibi dönemini yansıtan bir yaklaşımla tasarlandığı fark edilmektedir.

Şekil 12. Almanya'daki Eski Çimento Fabrikasının (Oberkasseller-Zementwerk) Ofis Kompleksi Olarak Yeni İşlevinin Çağdaş Ekleri

Kaynak: https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Rohmuehle_08092008.jpg

Tarihi yapının yeni işlevinin kurgulanmasında ihtiyaç duyulan sirkülasyon için özgün yapının karşılık vermemesi halinde, yapıya bir takım sirkülasyon ekleri gerekmektedir. Asansör ve merdiven gibi sirkülasyon araçlarının cephede çözümlenmesi yapının özgün iç mekân kurgusunu daha az etkileyecektir (Engin, 2009).

Kapı, yeni bir sınırın başladığı yerdir, eşik aşıldığında diğer bir ortama girileceğini haber verir. Her sınır, başka bir niteliği tanımlar. En kuvvetli geçiş/sınır mekânı olarak tanımlanan kapı, mimarlık etkinliğinde altı çizilen bir elemandır. Yeniden kullanım projelerinde de bunun örnekleri oldukça fazla görülebilmektedir. Yeni sınırların tanımlanmasına önce girişten başlanması, içerde ve dışarıda olabileceklerin habercisi niteliğindedir (Öter, 1996).

Almaya'da bilgi işlem merkezi (Documentation Reichsparteitagsgelaende) olarak yeniden kullanılan Hitler'in Kongre Salonunun giriş cephesi örneğinde çelik ve camdan inşa edilmiş koridor cepheden dışarı taşarak saçak vazifesi üstlenmiş ve yine koridor etkili giriş kapısına vurguyu güçlendirmiştir (Engin, 2009).

Şekil 13. Almaya’ da Bilgi İşlem Merkezi Görünümü (Documentation Reichsparteitagsgelaende) Olarak Yeniden Kullanılan Hitler’in Kongre Salonunun Giriş Cephesi

Kaynak: <https://kpz-nuernberg.de/museen/dokumentationszentrum-reichsparteitagsgelaende>

1.8.5. Yakın Çevreye Yapılan Müdahaleler

Venedik Tüzüğü’nün 6. Maddesinde yakın çevreye yapılabilecek müdahale sınırları şu şekilde belirtilir: “Anıtın korunması, ölçeği dışına taşmamak koşulu ile çevresinin bakımını da ele almalıdır. Eğer geleneksel ortam var ise, olduğu gibi bırakılmalıdır. Kütle ve renk ilişkilerini değiştirecek hiçbir yeni eklentiye, yok etmeye ya da değiştirilmeye izin verilmemelidir.”

Tarihi yapının yeni bir işlevle yeniden kullanılabilir olması, çevreyle ilişkisinin yeniden canlanmasında önemli rol oynamaktadır. Yıllarca hiçbir insan aktivitesiyle karşılaşmamış yapı içine kapanmış ve çevrenin gelişmesine yetişememiştir (Öter, 1996). Bu sebeple yapının yakın çevresinde yaya-taşıt yolları, duraklar, otoparklar, aydınlatma elemanları, yeşil alan ve park düzenlemeleri, kent mobilyaları, vb. gibi düzenlemelerin yapılması halinde yapının çevre ile bağlantısını güçlendirirken, yapının işlevsel açıdan iç-dış mekân bütünlüğünün kurulmasına da katkı sağlamaktadır (Yaldız, 2003).

Londra’da ki Tate Modern Sanatlar Müzesi örneğinde görüldüğü gibi yapıda en belirgin dokunuş yapı bitişinde ki yarı saydam cam set blokla gerçekleştirilmiştir. Köprü ise yapının çevresiyle bütünleşmesini sağlayan araçlardandır. Eski bir elektrik santralinin modern bir müzeye dönüşmesi için santral etrafındaki peyzaj tamamen kamuya açılmış, dört taraftan giriş sağlanarak bahçe alanları düzenlenmiştir.

Şekil 14. Tate Modern Sanatlar Müzesi

Kaynak: <https://dergice.com/dunyanin-en-cok-ziyaret-edilen-10-muzesi>

Tarihi yapılar çeşitli nedenlerle ilk işlevlerini yitirdiklerinde tarihsel ve kültürel, çevresel veya ekonomik çeşitli sebeplerle yeniden işlevlendirilebilirler. Yeniden işlevlendirmenin seçildiği bu gibi durumlarda yapılara yüklenecek fonksiyon için belirli kriterler göz önüne alınmaktadır. Yapının bulunduğu konum ve mimari değeri ve mimari oluşumu bu kriterler arasında yer almaktadır. Uygun işlev seçiminden sonra yapıya fonksiyonun gerekliliği ya da kullanıcı gereksinimlerinden doğan müdahaleler söz konusudur. Bu müdahaleler mekân organizasyonuna, strüktürel sisteme, tesisat sistemine, yapının cephesine veya yakın çevresine uygulanabilirken, müdahalelerde dikkat edilmesi gereken nokta, anıt özelliğine, özgün yapıya, zarar vermektan kaçınılması, planlamanın ve uygulamanın dikkatli yapılıp tekrar eden uygulama hatalarından kaçınılması, mevcutta bulunan malzeme ve mimari donanımların korunması, tasarımda kullanılan malzemelerin çağı yansıtan teknolojilerle seçimi ile malzemedan kolaylıkla ayırt edilebilecek nitelikte olması gerekmektedir.

1.9. YENİDEN İŞLEVLENDİRİLEN TARİHİ YAPILAR İÇİN OLUŞTURULAN PERFORMANS KRİTERLERİ

Tarihi bir yapının yeni işlevinin sürdürülebilirliğinden bahsedebilmek için öncelikle yapının mekânsal performanslarının yani çevresel, işlevsel, teknik, algısal-kültürel performanslarının belirlenmesi gerekir (Yaldız, 2016).

Bu değerlendirmenin yapılabilmesi için, tarihi yapının özgün halinin mekân analizi ve yeni işlevi ile mekân analizi yapılmalıdır. Yeni işlev için yapıda ki değişiklik ve müdahalelerin tespiti sonrası performans değerlendirmeler yapılabilir. Bu yöntem kullanım sürecinde değerlendirme adı ile Yaldız (2013) tarafından geliştirilen bir modeldir. Koruma odaklı tanımlanmış performansların anketlerle ve eylem analizleri ile gerçekleştirildiği bir değerlendirme aracıdır. Bu tez kapsamında anket yapılmayacak sadece performans değerlendirme kriterleri altlık olarak kullanılacaktır.

Burada bahsi geçen değerlendirme konuları yeniden işlevlendirilen tarihi yapılara müze fonksiyonunun verilmesi ile ilgili benzerliği, ortak koruma anlayışı ve korunan yapılara eskiden beri verilmekte olan müze fonksiyonu nedeni ile müze için gerekli olan sirkülasyon alanları, depolama alanları, sergileme alanları, ıslak hacimler, idari ofisler, sosyal alanlar vb. ihtiyaçlarla örtüşür nitelikte benzerlik gösterse de birçok yapı grubu performans ölçümünde altlık olarak kullanılabilir.

1.9.1. Çevresel Performans

Tarihi yapının yakın çevresini etkileyen özellik ve karakterini içerir. Bulunduğu yerel çevre içinde değerlendirilmelidir. Tarihi yapının yeni işlevi ile bir tarifleme aracı, röper noktası bir merkez ya da buluşma noktası oluşturmasını, yaya ve taşıt erişimini, otoparkı, mevcut doku ile etkileşim ve uyumunu yeşil alan ve dış mekan ilişkisi gibi konuları kapsamaktadır. Çevresel performans değerlendirmeleri bileşenleri,

Yapının kent içi konumu,

Çevresi ile görsel entegrasyonu,

Yapıya ulaşılabilirlik, otopark, servis imkanları

Bulunduğu çevrede referans olma özelliği,

Yeni işlevinin çevrenin kültürel, kentin sosyokültürel yapısına katkısı,

Yeni işlevin çevredeki yapılar ile uyumu,

Yapının yeşil alan vb., düzenlemeler ile bağlantısının sağlanması,

İç ve dış mekân kompozisyonu uyumu,

Yapının kent dokusu içinde ekonomik ortamla uyumu, başlıkları çevresel performans değerlendirme konuları arasında yer almaktadır (Yaldız, 2016).

1.9.2. İşlevsel Performans

İşlevsel performans bina organizasyonu olarak tanımlanabilir. Eylemlere göre fonksiyonel uygunluğu irdeler. Anıtsal bir yapının yeni kullanımında özgün işlev ile örtüşmesi ya da paralelliğinin değerlendirilmesidir. Tarihi yapının bünyesinde bulunan mekân/mekân boyutlarının yeni işlevin kullanıcılarına ve kullanım amaçlarına uygunluğu değerlendirilir.” mekân boyutları, büyüklüğü, mekân biçimi, mekân yüksekliği, mekânlar arası ilişki, mekânların kapasitesi, mekânların kullanım esnekliği, mekânlarda kullanılan ekipmanlar” gibi başlıkları ve mekânı oluşturan özgün öge ve bileşenlerinin korunmasını içerir. Aynı zamanda mekânların estetik görünümü, farklı kullanımlara uygunluk yani esnekliğini ve tarihi yapının mevcut dolaşım şeması ile yeni işlevin fonksiyonel ilişkilerinin uygunluğa da bakılırken, yeni işlevin servis ve benzeri olanakları karşılayabilme konularını içermektedir (Yaldız, 2016).

1.9.3. Teknik Performans

Teknik performans, yeni işlev ile kullanılan tarihi yapının yapı bileşen ve elemanlarının kendi üzerlerine düşen görevi yerine getirmedeki yeterliliklerini ve amaçlarına ne derece ulaştıklarını ifade eden değerlendirmedir (Yaldız, 2013).

Koruma kapsamında değerlendirilen bir yapı olduğu için tarihi yapının tüm teknik gerekliliklerin karşılanması beklenmez. Çünkü öncelikle yapılan bütün teknik düzenlemeler koruma ölçütleri doğrultusunda ve anıtın özgünlüğünü zedelemekten kaçınılmalıdır. Bu sebeple tarihi bir yapıdaki teknik performans değerlendirmelerinde bileşenler;

Mekânın doğal olarak aydınlatılması,

Mekânın yapay olarak aydınlatılması,

Mekânların havalandırılması,

Mekânların ısıtılması,

Mekânın akustiği,

Şeklinde sıralanırken yapısal bütünlük ve sağlamlık, kullanılan yeni tekniklerin fonksiyona uygunluğu, yeni işlev için kullanılan malzemelerin geri dönülebilir yani takılıp sökülebilir olması ve yeni kullanılan malzemelerde yapının fiziksel karakterine uygunluk da teknik performansın değerlendirme başlıkları arasında yer almaktadır (Yaldız, 2016).

1.9.4. Kültürel Algı Performansı

Tarihi yapının içerisinde yer aldığı fiziksel çevresi ile birlikte özgün kimliğinin algısal anlamının değerlendirilmesine Kültürel algı performansı denmektedir. Tarihi yapı yeni işlevi ile kullanıcısının zihninde anıt özelliğinin, özgünlüğünün ve simgesel anlamının korunması aynı zamanda tarihi ve kültürel değer vurgusu önem kazanmaktadır. Yeni işlev ile gerçekleşen yapıdaki değişimin, yapının tarihi öneminin ve mimari bütünlüğünün artırıcı etkide olması beklenmektedir. Bu değerlendirme için belirlenen bileşenler aşağıda ki şekildedir.

Tarihi yapının özgün işlevinin bilinmesi,

Tarihi yapının mimarlık tarihi ve sanatsal değerinin vurgulanmış olması,

Yeni işlevin kentin sosyal ve kültürel durumu ile bağdaşması,

Tarihi yapının kültürel, estetik ve sosyoekonomik değerinin korunması,

Yeni işlevin yapı için yeni bir imaj oluşturması olarak belirlenmiştir (Yaldız, 2016).

1.9.5. Algısal Performans

Algısal performans değerlendirmesi mekân bileşenleri ile birlikte mekânsal düzen ve biçimi önemser. Tarihi yapının bünyesinde bulunan mekânların çekiciliği, hoşluğu ve ferahlığı, iç mekânın geometrik biçimi ve boyutları mekânın açık/dolaşım ya da kapalı alanlar ile ilişkisi, boyut, renk ve malzeme özellikleri, konuları bu performans kategorisinde değerlendirilmektedir. Tarihi yapılar için algısal performansın bileşenleri genel olarak kullanıcı üzerinde bıraktığı etkiler olarak tanımlanmaktadır (Yaldız, 2016).

1.10. MÜZE YAPILARI VE YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ

Osmanlı döneminden itibaren tarihi yapılar müze olarak işlevlendirilmiş, 1846 yılında Topkapı Sarayı avlusunda yer alan Aya İrini Kilisesini, 1924 yılında Topkapı Sarayı takip etmiştir. Fonksiyonunu yitiren birçok tarihi yapının mimari özellik ve bezemeleri ile ilgi çektiği için müze olarak kullanıma açıldığı bilinmektedir. Müzeler tarihi ve kültürel değerlerin korunup aktarılması ve turizme olan etkisi ile bulunduğu çevreye ekonomik katkıları bulunmaktadır. Tarihi yapıların sürdürülebilirlik anlamında müzelerle benzer özellikler göstermeleri, tarihi yapı ve müze fonksiyonunu bir araya getiren etkenlerdendir.

Müze terimi günümüzde, kâr gayesi gütmeyen, kalıcı, topluma ve toplumun gelişimine hizmet eden, halka açık, soyut ve somut olan insanlık mirasını ve bulunduğu çevreyi eğitim, çalışma ve eğlenme amacı için edinen, koruyan, araştıran, ileten ve sergileyen kurum olarak nitelendirilmektedir (ICOM, 2007'a: madde 3.1).

Müzeler “Tarihi eserleri tespit edilip, bilimsel yöntemlere ortaya çıkarılmasında, inceleyip, değerlendiren, koruyan, tanıtan, sergileyen, eğitim programları aracılığıyla tarihi eserler konusunda halkı bilinçlendirerek toplumun kültür düzeyini yükseltmeyi

amaçlayan eğitim, bilim ve sanat kurumları olarak da tanımlanmaktadırlar” (<http://pdb.kulturturizm.gov.tr>, 2022)

Müzeyi tanımlayan bakış açısında ki değişimin yıllar içinde kültürel miras kavramının gelişimiyle paralellik göstermesi dikkat çekici olsa da kavram ve uygulama olarak müze değişim göstermeye devam etmektedir (Kandemir, 2013).

Müzelerin asıl vazifesi tanımlardan da anlaşılacağı üzere, işlev olarak koleksiyon toplama, muhafaza edip, araştırarak belgeleyip, sergilemek olarak görünmektedir. Bu sayede de toplumun tarihi, kültürel ve sosyal anlamda gelişimine katkı sağlamış olurlar.

Müzeler sirkülasyon alanları, sergi mekanları, sergi unsurlarını barındıran ve çevresi ile birlikte anılan mekanlardır.

Müzeler için prestij alanı olarak tanımlanabilecek olan en önemli mekânlar sergi mekanlarıdır. Müzelerde bulunan sergileme mekanlarının hedefi, sergilenen obje ile birlikte o objeye ait bilgileri de görünür kılmaktır (Savaş, 2008).

Müzelerde sergilenecek olan eserler, müzenin planlama ve tasarımını belirleyen etkenlerden en önemlisidir. Seçilen eserlere verilen karar tasarım sürecinin ilk adımıdır. Sergilenecek ürüne karar verilir ve ürünün en ilgi çekici ve teknik olarak doğru şekilde sergilenmesi sağlanmalıdır. Aydınlatmanın, ısı konforu ve sergi düzeneği gibi teknik şartlar konusunda belirli standartlar mevcuttur. Bu kararların verilmesi ile sergileme yöntemleri oluşturulur. Müze içeriğinin belirlenmesi ve ardından sergi tasarımının yapılması, sergi mekanlarının mekân organizasyonu belirleyen iki önemli unsurdur (Nazik, 2021).

Tarihi yapının ve de sosyal çevrenin beklentisine göre, “Bazı müzelere kültür, sanat ve eğitimin devam ettiği mekânlar olarak sinema salonu, çok amaçlı resepsiyon salonu, atölye ve kütüphane gibi eğitsel ve kültürel faaliyet mekânları eklenmektedir. Müzeler, sergileme işlevinin yanı sıra katılımı arttırmaya yönelik pek çok eğitsel ve kültürel etkinliğin de düzenlendiği mekânlar olmaktadır. Bu sebeple, bu tip mekânlara önem verilmelidir” (Çetin, 2021).

Müze yapıları genel olarak; tarihi bir yapının restore edilerek ve yapının yeni bir kurgu ile müze olarak işlevlendirilmesi ya da müze olarak kullanılmak adına inşa edilmesi şeklinde oluşmaktadır. Halihazırda bulunan bir yapıyı restore etmek ve binaya yeni bir kurgu oluşturmak genellikle, tarihi miras niteliği taşıyan anıtsal yapılar için geçerlidir. Bu yöntemle bir yandan bu tür tarihi yapıların korunması hedeflenirken; diğer açıdan da ihtiyaç duyulan işlev için de yeni bir mekân kazandırılmış olmaktadır. Müzelerin genelde büyük bir çoğunluğu da bu tür mekânlara sahiptir. Doğrudan müze olarak kullanılmak üzere inşa edilmiş yeni yapılar özellikle de 20. Yüzyıldan itibaren artış gösterirken, çağdaş sanat koleksiyonlarına ev sahipliği yapmaktadırlar (Kalyoncuoğlu ve diğ., 2021).

Müzelerde sergilenen ürünler ve sergilendiği yapı açısından bakıldığında mevcut yapının özelliklerine ve bağlamına uygun herhangi bir müze içeriği belirlenmesi ile yapının özgünlüğünün önüne geçilmeden sosyal sürdürülebilirlik sağlanmalıdır. Mevcut mekanlara sergilenen ürünlere uygun dolaşım şeması kurgulanması da sağlanmalıdır (Nazik, 2021).

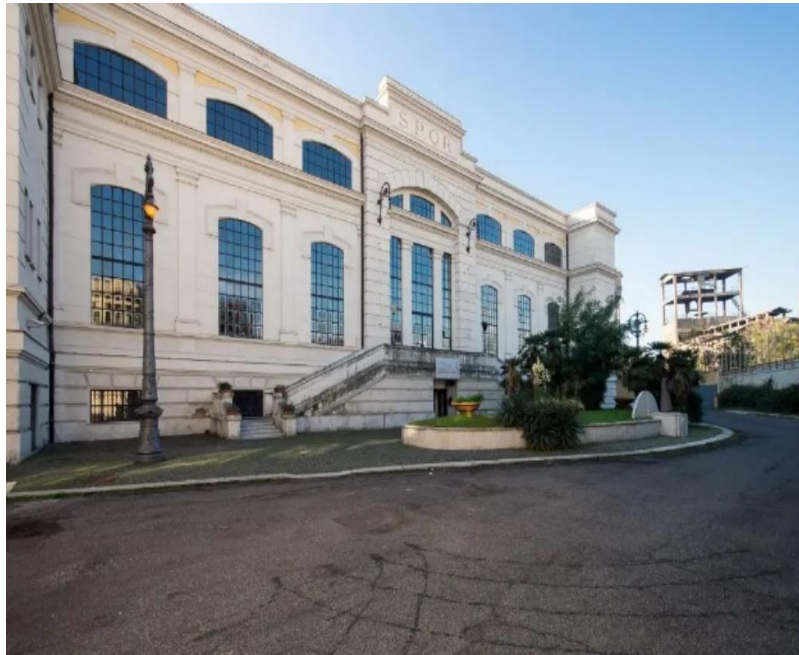
Koruma-kullanım dengesinin yüksek oranda sağlanabilmesi için başvuru alan işlevler arasında müze fonksiyonunun sahip olduğu işlevlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Müze olgusu toplumsal gelişmelerle sürekli bir biçimde sorgulanıp ve yeniden tanımlanmaktadır. Bu durum kültürel miras niteliğindeki tarihi yapıların günümüzde müze işlevini sürdürüyor olsa bile tekrar yorumlanmasını ve yeni tanımlar ve açılımlarla işlev genişlemesine uğramasını gerekli kılmaktadır. Bir diğer durum ise kültürel miras yapılarının mevcut işlevlerinin değişime uğrayarak müzeye dönüştürülmesidir (Kandemir, 2013).

“Müze olarak tasarlanan mekanların tasarımı, müzeyi deneyimleyecek kişi ile yapı arasındaki ilişkisi konusunda kritikleşmiştir” (Kandemir ve Uçar, 2015).

Terk edilmiş tarihi yapıların müze işlevi verilerek yeniden kullanımında; sergilenen ürünlerin düzenlenmesinin önemi kadar, ışık kullanımı ve mekân sıcaklığının kalibrasyonu gibi teknik konularla birlikte sirkülasyon alanlarının çözümü ve ulaşılabilirlik konuları da önemlidir. Bu sebeple, geçmişte savunma amaçlı kullanılan kaleler, saraylar, şatolar vb. genişlikleri ve yükseklikleri sebebiyle müze işlevi verilmesi konusunda dünden bugüne en uygun mekanlar olarak yeniden işlevlendirilmişlerdir.

Yeniden işlevlendirilen bir yapıya müze fonksiyonunun verilmesi, çoğu zaman kaderine terk edilmiş endüstri mirası yapılar için tercih edilen bir yöntem olarak düşünüldüğünde, yapının tarihi değeri ve özgün dokusunun önüne geçmeyecek koleksiyonların sergileneceği bir mekâna dönüştürülmesi aşıkâr ki yapının mevcut değerine değer katacak bir yaklaşım olacaktır (Sazak, 2016).

Örneğin Roma’da endüstriyel mimari mirası olan elektrik santralinin, Centrale Montemartini müzesi olarak yeniden işlevlendirilmesi, sergilenen 400 e yakın antik Roma heykel koleksiyonunun, devasa kazanlar, motorlar, türbinler ve metal borular arasında endüstriyelden gelen zıtlıkla oluşan kontrast nedeni şâşırtıcı ve etkili bir deneyim olanağı sunmaktadır. Bu santral 1912 yılında yapılmış ve tasarımcısının adını almıştır.1963 yılında elektrik üretimi duran santral, diğer müzelere depo görevi görmesi sırasında oluşan beğeni antik sanat eserleri ile modern endüstriyel mimariyi yan yana getirmiştir.

Şekil 15. Centrale Montemartini Müzesi (fotoğraf © Riccardo Bianchini, Inexhibit, 2015)

Kaynak: <https://www.inexhibit.com/mymuseum/centrale-montemartini-archaeological-museum-rome/>)

Şekil 16. Centrale Montemartini Müzesi İç Mekan (fotoğraf © Riccardo Bianchini, Inexhibit, 2015)

Kaynak: <https://www.inexhibit.com/mymuseum/centrale-montemartini-archaeological-museum-rome/>

Bir diğer örnek olarak verebileceğimiz Castelvecchio heykel müzesidir. İtalya'nın Verona şehrinde bulunan orta çağ kalesinin yeniden işlevlendirilmesi projesi önceleri 1920 yılında 1959 ve 1973 yılları arasında ise Mimar Carlo Scarpa tarafından gerçekleştirilmiştir. Müze, heykel, resim, eski silahlar, seramik, altın işleri, minyatürler ve bazı eski çanlardan oluşan bir koleksiyon sergilemektedir.

Tasarım modern malzeme odaklı, beton, taş, çelik, tunç vb. seçimleri ile eski ve yeni bir arada kullandığı görülmektedir. Bu yeniden işlevlendirme projesinde tasarımcının eski ile yeni malzemeyi yan yana getirmek yerine araya bir mesafe koyarak ayırt edilmesini sağlamaktadır. Mevcut döşeme üzerine oturtulan yeni döşemelerde eski duvar ile yeni döşemeyi birbirinden ayırdığı görülmektedir. Eski ve yeni ayrımı boşluk sayesinde tanımlanmaya çalışılmıştır.

Şekil 17. Castelvecchio Heykel Müzesi

Kaynak: <https://www.archiobjects.org/museo-castelvecchio-verona-italy-carlo-scarpa/>

Şekil 18. Castelvecchio Heykel Müzesi İç Mekan

Kaynak: <https://www.archiobjects.org/museo-castelvecchio-verona-italy-carlo-scarpa/>

Şekil 19. Castelvechio Heykel Müzesi Yatay ve Düşey Sirkülasyon Elemanları

Kaynak: <https://www.archiobjects.org/museo-castelvechio-verona-italy-carlo-scarpa/>

Kültürel, sanatsal, tarihsel, ekonomik vb. yönlerden çevresine ve kullanıcılarına katma değer sağlayan müzeler, kullanıcı gereksinimlerine cevap verebilen ve konfor şartlarını iyileştiren işlevsel ve mekânsal özellikleri bünyelerinde barındırabilmelidir. Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilip müze fonksiyonu ile kullanıma sunulduğunda mekânın uygunluğuna ve önem sırasına göre kurguya dahil edilebilecek özellikleri şöyle sıralayabiliriz.

İşlevsel özellikler: giriş holü, fuaye, çok amaçlı salon, kütüphane, restoran, idari mekanlar, teknik mekanlar, sinema, danışma, eğitim alanı ve atölye, kalıcı sergi alanı, geçici sergi alanı, müze mağazasıdır.

Mekansal özellikleri: vestiyer, güvenlik, iklimleme, ışıklandırma, bilgilendirme panoları, rampa, asansör, dinlenme üniteleri, engelli tuvaleti, otoparktır (Çetin, 2021).

Bunlara ilaveten sergi alanı için, “mekânın mevcut işlevlerine yanıt verebilmesi aşağıdaki standartları karşılamasından geçmektedir;

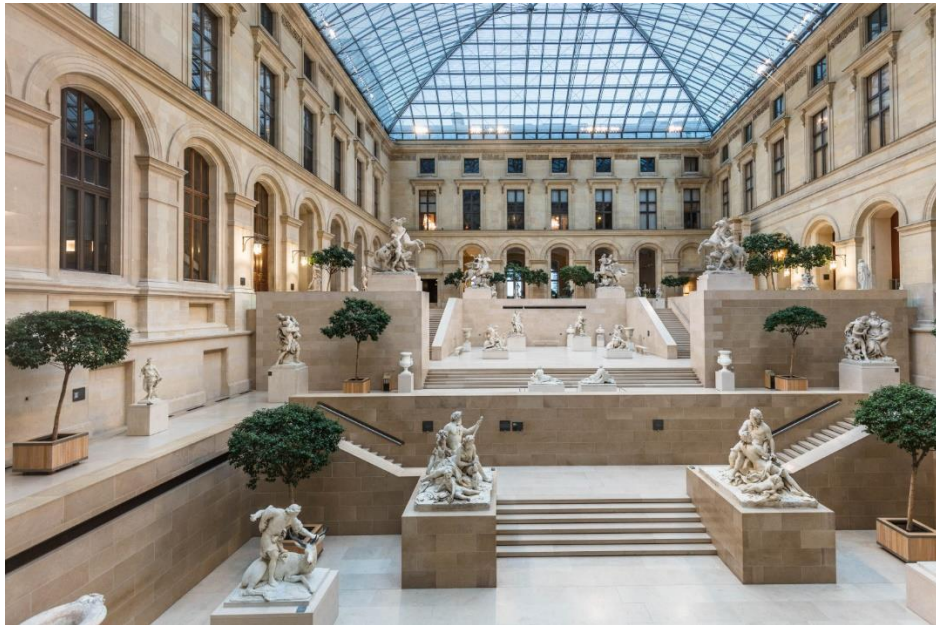
- Gösterilen eserlerin kalitesi ve kapasitesi açısından mekânın yeterli olup olmadığı,
- Tasarlanan sergi şeması açısından mekânın yeterli olup olmadığı,

-Dolaşım planı açısından mekânın yeterliliği, sergi düzeninin önemli bir parçasıdır (Çetin, 2021).

1.11. YENİDEN İŞLEVLENDİRİLEN TARİHİ YAPI ÖRNEKLERİ

1.11.1. Louvre Müzesi-Paris, Fransa

13.yüzyılda yapılmış olan Louvre sarayı süreç içinde birçok değişim göstermiş, 1793 Fransız Devriminde kraliyet malların kamulaştırılması ile müzeye dönüşmüş ve halka açılmıştır. 19.yüzyılda iki yapıyı iki koldan bir araya getirmek için ek binalarla galeri mekanları elde edilmiştir. 1871’de çıkan yangınla büyük hasa uğrayan Tuileries sarayının yıkılması modern Louvre’nin doğuşuna işaret etmiş, kapalı saray yapısı U şeklinde açık hale gelmiştir. 1930’lu yıllarda Sphinx avlusunun üzeri cam örtü ile kapatılarak modernize edilmiş ve yeni sergi mekanları kazanılmıştır.

Şekil 20. Richelieu Kanadı Marly İç Avlusu

Kaynak: <https://www.pbase.com/image/163926785>

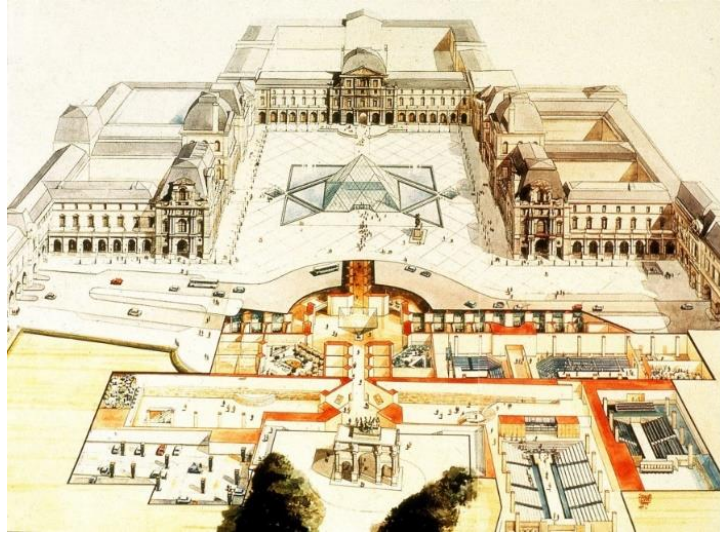
1983-1989 yılları arasında mimar I.M.Pei tar Louvre sarayının tümü ile müze işlevine adapte edilmesi ile ilgili tasarımları gerçekleştirmiştir.

Şekil 21. Louvre Müzesi Ters Piramit Görseli

Kaynak: <https://seyler.eksisozluk.com/bir-gunde-gezmenin-mumkun-olmadigi-louvre-muzesine-gideceklere-tavsiyeler>

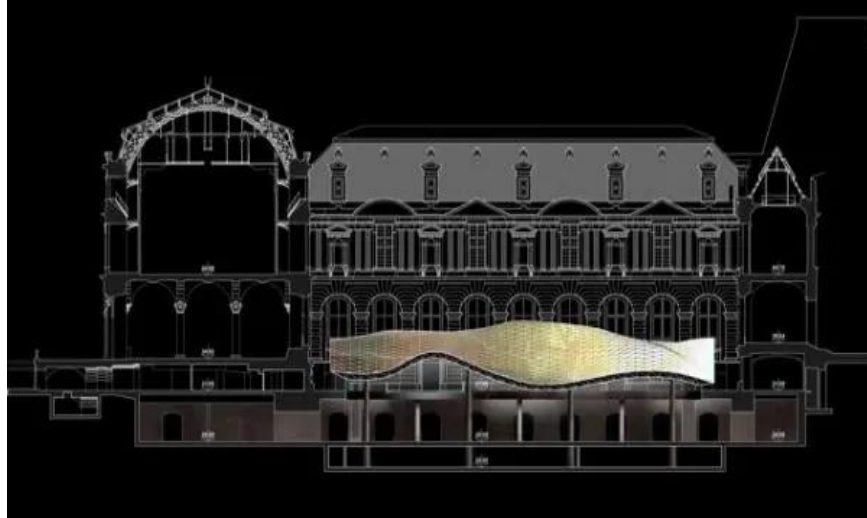
Tasarımın 1. Bölümünde, müzenin, genişletilmesi, modernize edilmesi ve yeniden organize edilmesine yönelik Napolyon avlusunda ki müdahaleler bulunmaktadır. 2. Aşama da ise Richelieu kanadı ofislerinin sergi meanlarına dönüşmesine ilişkin işlev değişiklikleri yer almaktadır. 1990 yılında başlanan 55.000m²'lik bir alanda mağazalar, restoranlar, anfiteatro gibi etkinlik alanları, laboratuvarlar, kapalı otopark ve tüm bu oluşumların erişim noktasını tanımlayan 8.9 mt yüksekliğinde ki ters piramitin yer aldığı Grand Louvre projesi ise 1993 yılında tamamlanmıştır (Kandemi, 2013).

Şekil 22. Louvre Müzesinin 1993 Yılı Genişletme Projesi

Kaynak: <https://www.arkitektuel.com/le-grand-louvre/>

Denon Kanadındaki İslam sanatları bölümünün genişletilmesi çalışması yarışmayı kazanan mimar Rudy Riccotti ve Mario Bellini tarafından 2012 yılında tamamlanmıştır.

Şekil 23. Louvre Müzesi Visconti Avlusu Galeri Mekân Kesiti ya da İslami Sanatlar Kanadı Üst Örtüsü (Fotoğraf: Mario Bellini Architects)

Kaynak: <https://www10.aecafe.com/blogs/arch-showcase/2012/09/28/departement-of-islamic-arts-louvre-museum->

Louvre müzesinin Napolyon holünde bulunan mekansal ve işlevsel birimler: Karşılama, danışma, restoran ve kafe, oditoryum, gruplar için karşılama ve görsel, işitsel merkez, Napolyon sergi salonu ve Louvre tarihi gösterimi, kitap satış birimi ve hediyelik

32 metre yüksekliğindedir. Geniş açıklık çelik tonozla sağlanır, müzenin dışı tamamen çelik üzeri taş kaplanmıştır. İlerici bir mimariye sahip yapı toplam 7 kattan oluşur ve birçok kültürel eser sergilenmektedir. Sergilenecek eşyalar için soft renklerde fonlar oluşturulmuştur. Orta bölüm birkaç basamakla yükseltilmiş, rahat algılanması için mekanlar birden fazla parçaya bölünmüştür (Çetin, 2021).

Şekil 25. Orsay Müzesi Dış Cephe Görünüşü

Kaynak: <https://www.oggusto.com/sanat/eser-ve-muze-incelemeleri/orsay-muzesi-dunyanin-en-iyi-muzesi-secildi>

Şekil 26. Orsay Tren Garı

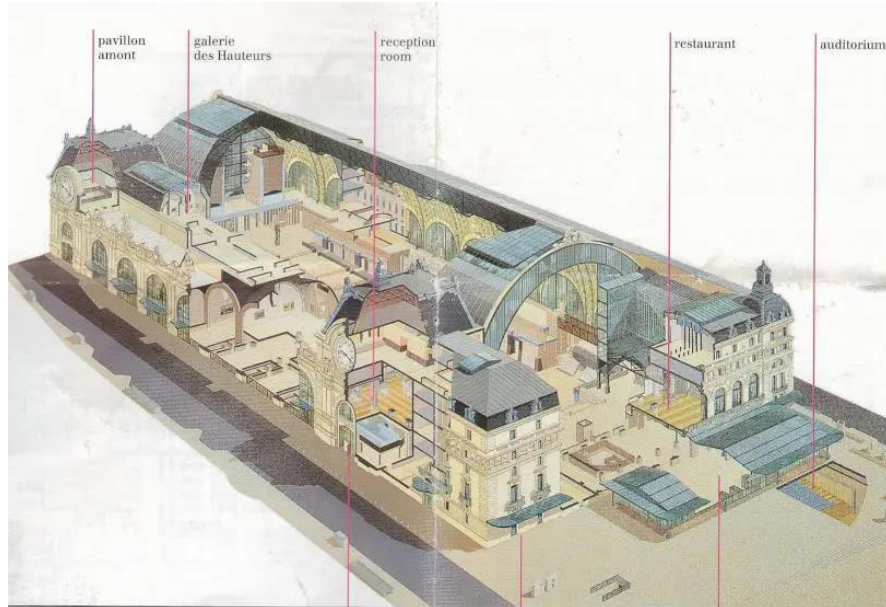
Kaynak: <https://parisgezgini.com.tr/orsay-muzesi/>

Tarihi ve mimari anlamda yüksek değere sahip olan müzenin tren garından yeniden işlevlendirilerek oluşturulmuş oldukça modern bir tasarım ürünüdür.

Şekil 27. Orsay Müzesi İç Görünüşü

Kaynak: <https://www.oggusto.com/sanat/eser-ve-muze-incelemeleri/orsay-muzesi-dunyanin-en-iyi-muzesi-secildi>

Şekil 28. Orsay Müzesi Aksonometrik Kesit

Kaynak: <https://www.muzebiletleri.com/bilet/fransa/paris/orsay-muzesi/>

Orsay müzesi işlevsel özellikleri, giriş holü,fuaye alanı,restoran,teknik mekanlar, danışma,kalıcı,geçici sergi, kitap satış mağazası olarak şekillendirilmiştir.

Eylem ve konfor ihtiyaçlarını karşılayan mekansal özellikler , vestiyer, güvenlik, iklimlendirme, ışıklandırma, bilgilendirme panoları, asansör, dinlenme üniteleri, engelli tuvaleti ve otoparkı barındırır.

1.11.3. Tate Modern Sanat Müzesi-Londra

Birleşik Krallık'ın başkenti Londra da Southwark bölgesinde Bankside semtinde bulunan müze Londra Köprüsü'ne yürüme mesafesindedir. Eski Londra olarak bilinen Bankside ile müzenin önünde bulunan Thames nehri üzerinde ki Millenium köprüsü sayesinde yeni Londra ile bağlantı kurmasına olanak tanır. Tate Modern gibi 2000 yılında açılan köprü sadece yayaların geçişine olanak tanırken ve tarihi bir bölgenin giriş kapısı gibi insanları karşılamaktadır.

Şekil 29. Tate Moder Müzesi ve Şehirle Bağlantıyı Sağlayan Millenium Köprüsü

Kaynak: <https://www.arkitektuel.com/tate-modern/>

Bankside elektrik santrali, Sir Giles Gilbert Scott tarafından tasarlanmış ve 1947-1963 yılları arasında inşa edilmiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında Bankside Enerji İstasyonu'nun kapatılmasıyla bina kullanılamaz duruma gelmiştir ve 1981'de santral tamamıyla kapatılmış alan korunma altına alınmıştır. 1994 yılında hükümet tarafından

düzenlenen mimari proje yarışması ile elektrik santralının müzeye dönüştürülmesi derece alan Herzong & de Meuron (Jacques Herzong ve Pierre deMeuron) adlı bir şirket tarafından gerçekleştirilmiştir.

Tate Modern projesinde yapının tarihine ve mimari kalitesine saygı duyarak yeni bir tasarım gerçekleştirilmiş mimarlarına Pritzker Mimarlık Ödülü'nü kazandırmıştır (Çetin, 2021).

Şekil 30. Tate Modern Müzesi

Kaynak: <https://www.arkitektuel.com/tate-modern/>

Geometrik şekillerin ve çizgiselliğin ön planda olduğu Art deco tarzında inşa edilen Tate Modern yedi katlı 34.500 metrekare iç alana sahiptir. Yeniden işlevlendirmesinde dış kabuk etkilenmemiş tuğla balkon ve baca sağlam kalmıştır. Katedralden daha yüksek olmayacak şekilde inşa edilmiş olan kule 99 metre yüksekliğindedir.

İç mekân tasarımında görünümle belirgin bir tezat oluşturan bir tasarım kavramı denenmiştir. Yapının amacına uyumlu kavramsal bir yönelim belirlenmiş, yürüyen merdiven ve asansörler eklenmiş, galeri yanında kafe, restoran, lavabo ve dinlenme alanları inşa edilmiştir.

Şekil 31. Tate Modern Müzesi Dinlenme Alanı ve Merdiven

Kaynak: <https://www.arkitektuel.com/tate-modern/>

Tate Modernin tarihi ve mimari önemi nedeni ile müdahaleler düşük oranda tutulmuştur. Eski ve yeni malzeme ve teknolojiler kullanılmıştır. Camlar doğal ışığı salona ve girişe alacak şekilde modernist teras pencereleri yapılmıştır.

Şekil 32. Tate Modern Müzesi Pencereleri

Kaynak: <https://www.arkitektuel.com/tate-modern/>

Dış kabuğa yapılan en önemli değişiklik 155 metre uzunluğunda, 23 metre genişliğinde, 35 metre yüksekliğinde ki cam panel çatı olduğu için gün ışığı kullanılabilir.

Şekil 33. Tate Modern Müzesi Gün Işığı Kullanımı

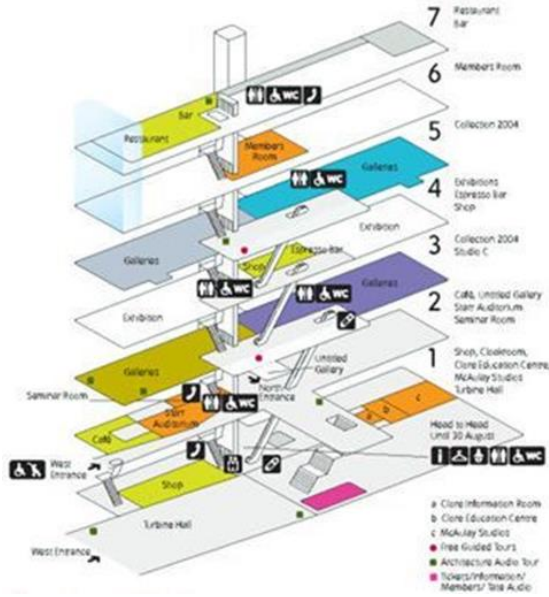
Kaynak: <https://www.arkitektuel.com/tate-modern/>

Tate Modern Müzesinin işlevsel ve mekânsal özelliklerini sıralayacak olursak, giriş holü, fuaye, restoran, teknik mekanlar, danışma, eğitim alanı ve atölye, kalıcı sergi, geçici sergi, müze mağazası, vestiyer, güvenlik, iklimlenme, ıslıklandırma, bilgilendirme panoları, merdiven, asansör, rampa, dinlenme üniteleri, engelli tuvaleti, otopark bulunmaktadır.

Şekil 34. Tate Modern Müze Mağazası Görünüm

Kaynak: <https://www.sabah.com.tr/turizm/2019/03/24/ilk-duraginiz-tate-modern-olsun>

Şekil 35. Tate Modern Müzesi Kat Planı

Kaynak: <http://www.markpawson.uk/paweight.html>

1.11.4. Rahmi Koç Sanayi Müzesi (Lengerhane)- İstanbul

Lengerhane binası Haliç kıyısında 2100 metrekarelik dikdörtgen bir alanda yer alır. Adını Osmanlı döneminde Tersane ile ilişkili olarak gemilerin çapa ve zencirlere verilen “lenger”den alır.1703’de inşa edilen yapı 1789’da onarım geçirmiştir.

Şekil 36. Lengerhane Genel Görünüm

Kaynak: <https://v3.arkitera.com/g162-fonksiyon-donusumu>

1951 yılında Tekel mülkiyetine geçen yapı geçirdiği yangın sonucunda tavan, döşeme, doğramalarını yitirmiştir.

Şekil 37. Lengerhane Yangın Sonrası Görünüm

Kaynak: <http://gurayreyna.com/projeler/muzeler/2301/rahmi-koclengerhane>

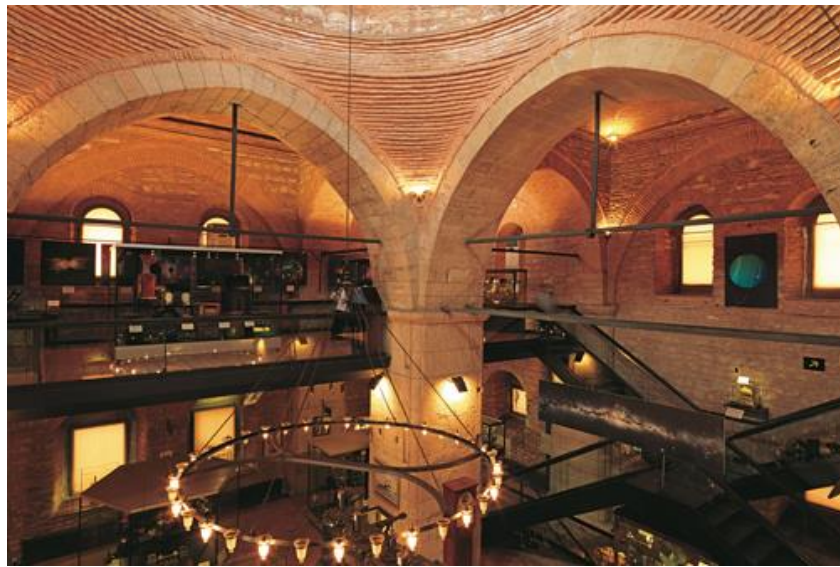
1991 yılında Rahmi Koç Müzecilik ve Kültür vakfı tarafından satın alınan tescilli tarihi yapı, 1994 yılında Mimarlar Fahrettin Ayanlar, Neşe Ergin ve Bülent Bulgurlu tarafından hazırlanan restorasyon projesi ile yeniden işlevlendirilerek kullanıma açılmıştır. 4300m2 lik bir alana yayılmış müze zengin bir koleksiyona sahiptir. Ağırlıklı ulaşım temalı kara, deniz, hava taşıtlarının sergilendiği, mühendislik, bilimsel aletler, iletişim, modeller, oyuncaklar ve eğitim bölümlerinde konu başlıkları ile ilgili çeşitli objelerin bulunduğu bir sanayi müzesidir.

Şekil 38. Lengerhane Restorasyon Sonrası Görünümü

Kaynak: <http://gurayreyna.com/projeler/muzeler/2301/rahmi-koclengerhane>

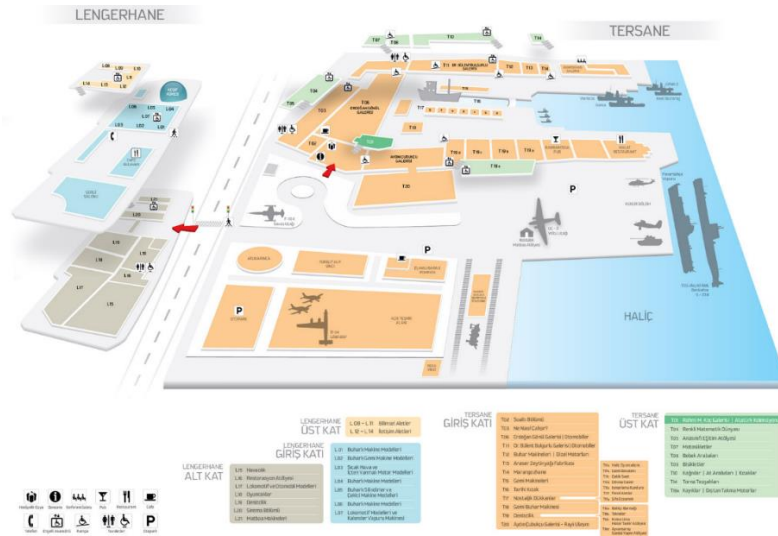
Tarihi yapı müze işlevi için gerekli alanının yeterli olmaması sebebi ile mekânın genişletilmesine, avluda ki yapı ile ilişki kurulmasına, mevcut yapı içine çelik strüktürlü, yarım asma katlar yapılmasına ve yeni işlevin yoğunluğu, anıta yüklemeyerek mevcut yapı yanına çağdaş malzemelerle modern ek ilavesine karar verilmiştir. Elde edilen üç yapı ve sonradan avluya eklenen tek katlı sıra binalar sergileme alanları, restoran ve sosyal alanlar, teknik mekanlar olarak işlevlendirilmiştir. Tasarım programının bağlantılı olduğu Hasköy tersanesinde ise yönetim ve personel hacimleri çözümlenmiştir.

Şekil 39. Lengerhan Çelik Konstrüksiyonlu Asma Kat Görünümü

Kaynak: <https://www.mimarizm.com/haberler/gundem/rahmi-m-koc-muzesi>

Endüstri yapısı olarak tasarlanan yapının strüktürü dönemin olanakları nispetinde şekillenmiştir. Günümüz kullanımına adaptasyon için yapılan müdahalelerde eski yeni uyumunu yansıtmaktadır. Dönüşüm sonrası özgün yapının karakteristik özellikleri çağdaş yorumlarla korunmuştur. Orijinal cephe elamanlarına ve oranlarına müdahalede bulunulmamıştır.

Şekil 40. Rahmi Koç Müzesi Lengerhane Planı

Kaynak: <http://gurayreyna.com/projeler/muzeler/2301/rahmi-koclengerhane>

Yapı elemanlarından pencere doğramaları bölüntüsüz şeffaf bir görünüm sergileyecek şekilde panjurları ile Osmanlı yeşili diye bilinen bir renkle boyanmıştır. Cephesine sadece yazıların algılandığı şeffaf malzemeden bir pano, Girişin kontrolünü sağlamak amacıyla bahçede danışma kulübesi, açık sergileme alanları, dinlenme alanları, restoran, kafe, konferans salonu, ıslak hacimleri, teknik hacimler ve otopark bulunmaktadır. İçeri ve dışarıda bulunan sergileme alanları ile işlevsel açıdan iç-dış bütünlüğü sağlanmıştır.

1.11.5. Surp Astvadzadzın Meryem Ana Kilisesi Şehir Kütüphanesi, Kayseri

Kayseri'nin Melikgazi ilçesi, Cumhuriyet mahallesinde bulunan kilisenin adına ilk kez 1618 yılında Kayseri'yi ziyaret eden Simeon'un seyahatnamesinde rastlansa da daha önce ki tarihlerde yapılmış olabileceği görüşünü destekleyen resmi belge ya da yapım yılı yazan kitabesi bulunmamaktadır. Giriş kapısının üstünde ki kitabe okunamamış, naosa geçilen kapının üstünde bulunan kitabelerde ise tadilatları destekleyen Osmanlı imparatoru Sultan Mahmut, Garabet Zartaryan, ermeni cemaatleri vb. bahsedilmiştir. 1808'e kadar birçok hatıratla tarihi yapının Osmanlı arşivlerinde çok sayıda bakım, onarım vb. kaydı bulunmaktadır. I. Dünya savaşına kadar dinsel işlevini sürdüren yapı daha sonra depo, sergi salonu, belediye, zabıta karakolu olarak kullanılmıştır.

Şekil 41. Surp Astvadzadzın Meryem Ana Kilisesi Şehir Kütüphanesi Giriş Görünümü (Kişisel Arşiv)

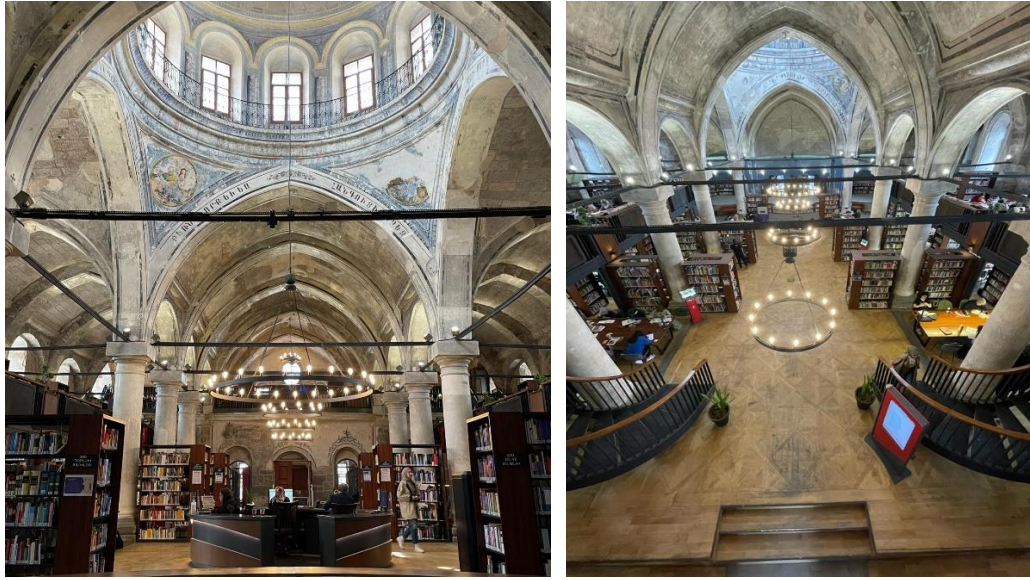
1980’de tescillenen yapı,1981 yılında yapılan onarımla, Gençlik ve Spor il müdürlüğüne bağlı, spor, resim, müzik vb. eğitimler verilen kültür merkezi haline getirilmiştir (Açıkgöz Güngör, 2007). Kilisenin 2012 yılında Kayseri Büyükşehir Belediyesine tahsisinin ardından tarihi yapının özgün niteliklerinin korunması odaklı proje çalışmaları ve restorasyonu tamamlanan yapı, mimar Kayhan Çakanel ve ekibinin kütüphane işlevli tasarımı, AKY Restorasyon tarafından uygulaması gerçekleştirilerek 2019 yılı sonunda kullanıma açılmıştır.

Yeni işlevi doğrultusunda mekân organizasyonu oluşturulan bazilikal planlı kiliseye batıda yer alan üç açıkli portlikten girilip sağlı sollu idari ofislerin ve danışmanın bulunduğu dikdörtgen planlı nartekse geçilir.Narteks, neften sütun ya da duvarlarla ayrılmış giriş holünü tanımlamaktadır.

Şekil 42. Surp Astvadzadzın Meryem Ana Kilisesi Şehir Kütüphanesi Narteks Görünümü (Kişisel Arşiv)

Nef, apside dik doğrultuda konumlandırılan, sütunlarla ayrılmış dikdörtgen mekanların her birini tanımlamaktadır. Kilisenin sütunlarla ayrılan sağ ve sol neflerinde çalışma alanları, dinlenme alanları ve kitaplıklar bulunmaktadır. Sütunların ortasında kalan ana hacim olan orta nef naos adını alır ve doğusunda bulunan kubbeli mekânın pandantiflerinde freskler bulunmaktadır. Kubbenin tam altında ise dairesel planlı personel deski yer alır.

Şekil 43. Surp Astvadzadzın Meryem Ana Kilisesi Şehir Kütüphanesi İç Mekan Görünümü (Kişisel Arşiv)

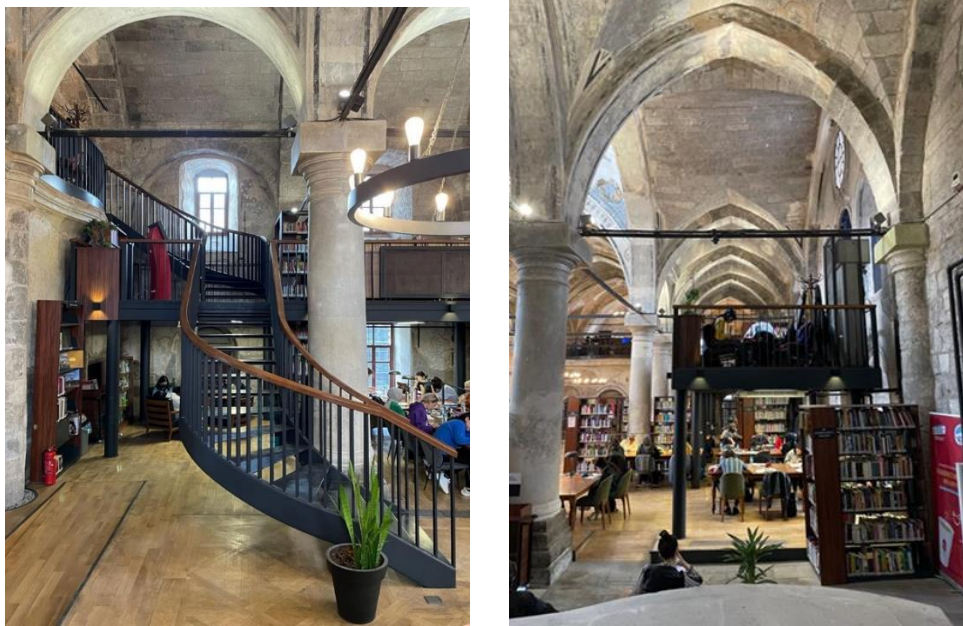
Apsisin önünü tanımlamak için kullanılan bemada kitaplıklar ve dinlenme alanları bulunmaktadır. Bemadan dört basamakla çıkılan yarım daire planlı apsis, eski kitap ve daktiloların bulunduğu mini bir sergi alanıdır. Kilisenin yüksekliği yeni mekân

oluşturmak için kullanılmış, yapı duvarına temas etmeden sağ ve sol nefe yapılan çelik strüktürlü asma katlar da çalışma alanı ve kitaplık olarak tasarlanmıştır.

Şekil 44. Surp Astvadzadzın Meryem Ana Kilisesi Şehir Kütüphanesi Asma Kat Görünümü (Kişisel Arşiv)

Portlik ve narteksin üst katında yer alan galeri bölümüne çelik döner merdivenle bu asma katlardan geçiş sağlanmıştır.

Şekil 45. Surp Astvadzadzın Meryem Ana Kilisesi Şehir Kütüphanesi Düşey Sirkülasyon Elemanları Görünümü (Kişisel Arşiv)

Duvarlarla teması olmayan yükseltilmiş döşemenin altından İklimlendirme, elektrik sistemi vb. tesisat geçirilmiş iki basamaklı merdiven ve engelli rampası ile orijinal zeminle bağlantısı kurulmuştur.

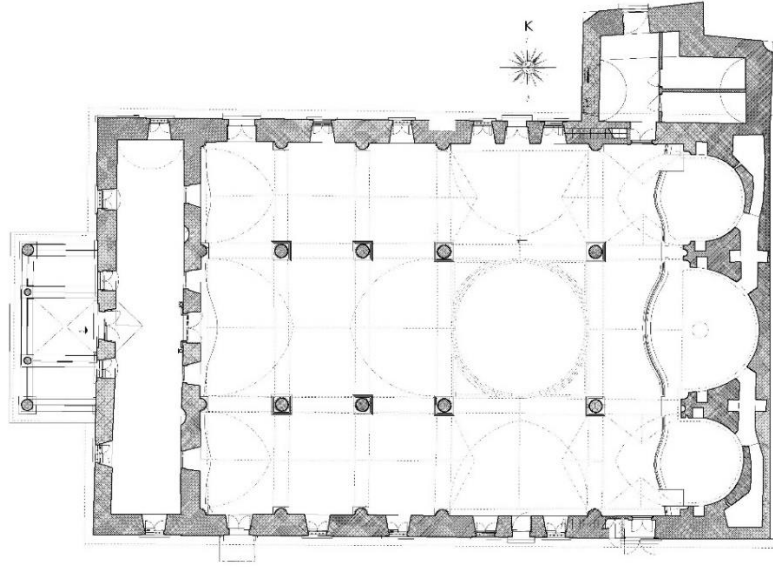

Şekil 46. Surp Astvadzadzın Meryem Ana Kilisesi Şehir Kütüphanesi Yükseltilmiş Zemin Görünümü (Kişisel Arşiv)

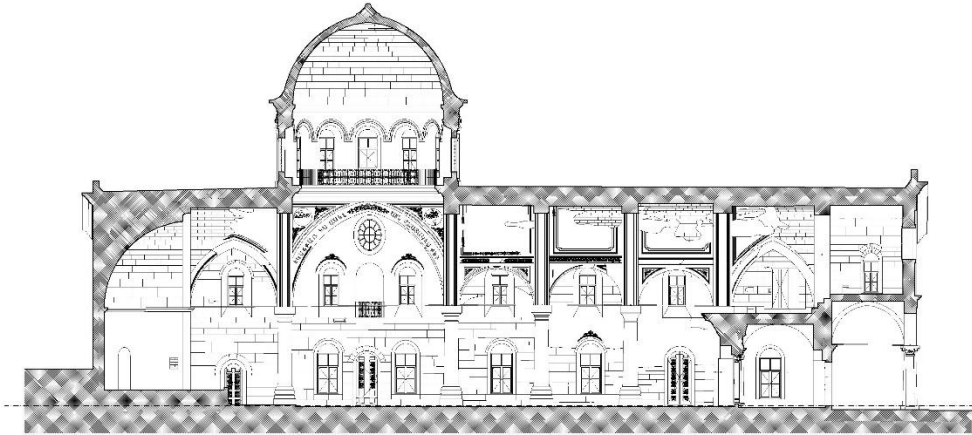
Personel deskinin tam altında ve galeri katında yer alan 1 metre çaplı dairesel iki pencerelerden orijinal zemin görülebilmektedir. Bemadan geçilen vaftizhane bölümü teknik sistem gereklilikleri ve yapının kuzeyine inşa edilen kafeterya ve ıslak hacimlerin çözüldüğü çağdaş eke geçiş için koridor olarak tasarlanmıştır.

Şekil 47. Surp Astvadzadzın Meryem Ana Kilisesi Şehir Kütüphanesi Çağdaş Ek Kafeterya Görünümü (Kişisel Arşiv)

Şekil 48. Astvadzadzin Meryem Ana Kilisesi Planı (Kişisel Arşiv)

Şekil 49. Surp Astvadzadzin Meryem Ana Kilisesi Kesiti (Kişisel Arşiv)

Uygulama da seçilen modern malzeme ile özgün yapı arasında oluşan kontrast geçmiş ve çağı ayrı ayrı onurlandırır nitelikte bir tasarımı ortaya koymuştur.

Yeniden işlevlendirilerek kütüphane fonksiyonu verilen tarihi yapının şehir merkezinde ki lokasyonu, öğrencilerin yoğun bulunduğu çevrede yer alması, ulaşım ağlarına yakınlığı, 7 gün 24 saat açık olup, belirli saatlerde ücretsiz çorba ve çay servisi yapılıyor olması gibi sebepler kullanımına olan talebi artırmakta, yapı kullanımını nedeni

ile bakımları düzenli yapılmakta, kütüphane işlevinin yapıyı mekânsal ve strüktürel anlamda zorlamaması nedeni ile tarihi yapının sürdürülebilirliğine katkı sağlandığı görülmektedir.

2. BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Yeniden işlevlendirilen tarihi yapıların işlev seçimini etkileyen faktörleri,

Mimari değer faktörü,

Mekânsal kurgu faktörü

Mekân organizasyonu

Strüktürel sistem

İşlevsel ilişki kurgusu

Cephe düzeni

Konum faktörü olarak sıralamıştık.

Yeniden kullanımda tasarımı şekillendiren verile ve yapıya müdahaleleri ise;

Mekânsal kurguya müdahale ve eklemeler

Mimari strüktür elemanlarına müdahale ve eklemeler

Teknik sisteme müdahale ve eklemeler

Cephe düzeni ve

Yakın çevreye müdahaleler olarak sıralamıştık.

Bu başlıklar tarihi bir yapının yeni işlev seçimi ve tasarımını şekillendirmektedir.

Çalışmamız yeni işlev yüklenen ve yukarda bahsi geçen süreçleri geçirmiş yapının mevcut performansının günümüz kullanımına etkilerini yeni işlevine göre değerlendirmek olduğu için aşağıda belirlenen başlıklar altında toplanmasına çalışılmıştır.

Tarihçesi ve mimari özellikleri

Yeniden işlevlendirme süreci

Yeni işlev mekânsal gereklilikleri

Çevresel performans (çevrede röper oluşturma, simgesel değer, kentsel mekân oluşturma, ulaşım, çevre)

İşlevsel performans (insan faktörü, sirkülasyon/dolaşım, bölgeleme ,iletişim, iş akışı)

Teknik performans (havalandırma, ısıtma, yangın güvenliği, malzeme, kullanılan donatı elemanları, elektrik, strüktür, dış duvar, çatı, ince yapı)

Kültürel algı performansı (simge, anlam, çevresel algı, çevresel biliş ve oryantasyon)

Algısal performans (bina kullanımı, yakınlıklar ve bölgecilik)

Değerlendirme Yıldız'ın (2016) oluşturduğu koruma ve kullanım ölçütlerini yeniden çerçeveleyen bu başlıklar altında yapılmaya çalışılacaktır. Ayrıca değerlendirilecek başlıklar aşağıdaki gibidir.

Müze mekanları performansı

İşlevsel özellikleri: giriş holü, fuaye, çok amaçlı salon, kütüphane, restoran, idari mekanlar, teknik mekanlar, sinema, danışma, eğitim alanı ve atölye, kalıcı sergi alanı, geçici sergi alanı, müze mağazası

Mekansal özellikleri: vestiyer, güvenlik, iklimleme, ışıklandırma, bilgilendirme panoları, rampa, asansör, dinlenme üniteleri, engelli tuvaleti, otoparktır (Çetin, 2021).

Sergi alanı özellikleri:

- Gösterilen eserlerin kalitesi ve kapasitesi açısından mekânın yeterli olup olmadığı,
- Tasarlanan sergi şeması açısından mekânın yeterli olup olmadığı,

-Dolaşım planı açısından mekânın yeterliliği (etin, 2021),

İç mekân odaklı belirlenen bu başlıklar gözlemlenip sürdürülebilirliğe etkileri değeriendirilecektir.

Çalışma alanı olarak mimari ve tarihi belge değeri taşıyan kamu yapısı bir eğirim kurumu ve endüstriyel kültür mirası bir fabrikanın müze işlevi alma örnekleri yakın tarihte fonksiyon değışimine uğramış başarılı yeniden işlevlendirme projeleri olmaları sebebi ile belirlenmiştir.

3. BÖLÜM

KAYSERİ'DE TARİHİ YAPILARIN MÜZE OLARAK YENİDEN İŞLEVLENDİRİLME ÖRNEKLERİ

3.1. KAYSERİ TARİHİ

Anadolu'da Tarih öncesi çağlardan itibaren birçok uygarlıklar, devletler ve şehirler kurulmuş, tarihin akışını değiştiren olaylar ve savaşlar yaşanmıştır. Erciyes dağının eteklerinde ki Kayseri ise Hitit imparatorluğu topraklarında yer almıştır. Kayseri'nin 23km doğusunda bulunan Anadolu'da bulunan en eski yazılı kil tabletlerin keşfedildiği Kaniş ismi ile kurulan şehir sonraları 2km güneyde kurulup Mazak'a olarak anılmış (Eldem, 1982), Roma döneminde imparator şehri anlamına gelen Kaisareia olarak anılmış, Araplarca Kayseriya denmiş, Türklerin Anadolu'yu fethinden sonra Kayseriye denmiş ve Cumhuriyet döneminde Kayseri ismini almıştır.

Orta Anadolu'nun eski ve köklü yerleşim yerlerinden biri olan Kayseri M.Ö.IV. binde Kalkolitik çağlardan, Eski tunç, Hitit, Frig, Helenistik, Roma ve Bizans dönemi sonuna kadar birçok uygarlık kalıntılarını bünyesinde barındırır. Şehrin Türk hakimiyetine girmesi ile Selçuklu devleti, Eretna beyliği, Dulkadiroğulları, Kadı Burhanettin, Karamanoğulları ve Osmanlı devleti döneminde de önemini korumuştur.

Cumhuriyet döneminde şehre yapılan, demiryolu, Kayseri Tayyare fabrikası Sümer Bez Fabrikası gibi ulaşım ve sanayi anlamında ki yatırımlar şehrin sanayi ve ticarete bilinirliğini sürdürmesine katkı sağlamıştır.

Kayseri bu dönemlerden kalma zengin kültürel mirası yapılara ev sahipliğini sürdürmektedir.

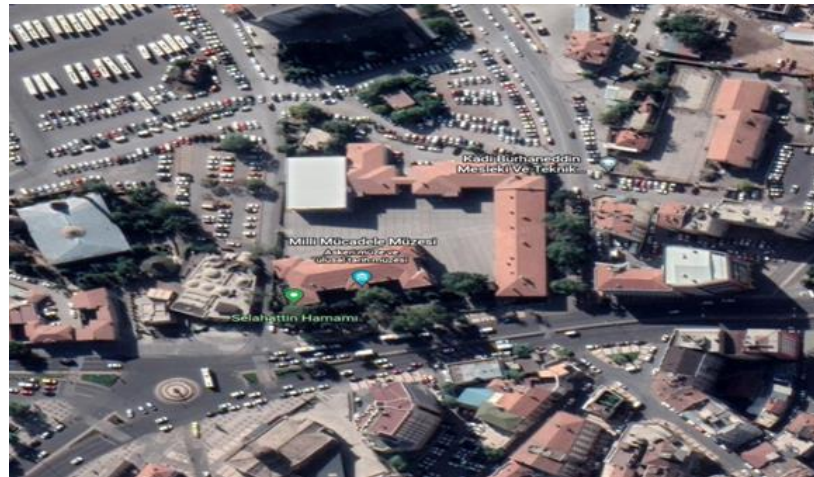
Günümüzde, üretim kenti olması ile birlikte kültür kenti olmak için kültürel bağlamda, kentin tarihini, kültürünü, değerlerini ve yaşam biçimini yansıtan çalışmalar ve yatırımlar yapılmaktadır. Kültür varlıklarının korunması, merkezde yer alan tarihi yapılar için kültür rotası belirlenmesi, kültürel ve tarihsel birikimin aktarılması için

müzeler oluşturulmaktadır. Kent ve Mimar Sinan Müzesi, yeni inşa edilmiş olup, Güpgüpoğlu Konağı-Etnografya Müzesi, Gevher Nesibe Darüşşifa ve Medresesi-Selçuklu Müzesi, Abdullah Gül Müze ve Kütüphanesi, Kayseri Lisesi-Milli Mücadele Müzesi, Kayseri Kale içi-Arkeoloji Müzesi gibi çağdaş müzecilik anlayışının benimsendiği müzeler tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi üzerine kurgulanarak kullanıma açılmıştır. “Kültür odaklı kalkınma hedefi ile yola çıkan yerel yönetim, kültür mirasını özgün işlevleri dışında (işlev ömürlerini tamamladıkları için) yeniden işlevlendirmiş ve işlev olarak da müze fonksiyonunu seçmiştir. Bu durum yapıların yıpranmaması, düzenli bakım ve onarımlarının yapılabilmesi için kullanılmalarının gerekliliği ilkesi ile örtüşmektedir.” (Eldek Güner, 2017).

3.2. KAYSERİ LİSESİ-MİLLİ MÜCADELE MÜZESİ

3.2.1. Tarihçesi ve Mimari Özellikleri

Kayseri lisesi, Melikgazi ilçesi, Kıçıkapaı mahallesinde, Surp Astvadzadzın Meryem Ana Ermeni Kilisesi Şehir Kütüphanesinin güneyinde yer alan Kayseri’nin ilk modern eğitim yapısıdır.

Şekil 50. Kayseri lisesi- Milli Mücadele Müzesi Konumu (Google Earth)

Kayseri Lisesi, 1893 yılında Seyfullah Efendi Konağında hizmet verirken, II. Abdülhamit zamanında eğitimde modernleşme çabalarıyla inşasına başlanmıştır. Derece-i Ula Mektebi Mülkiye İdadisi (lisesi) için Neoklasik özellikler taşıyan tarzda inşa

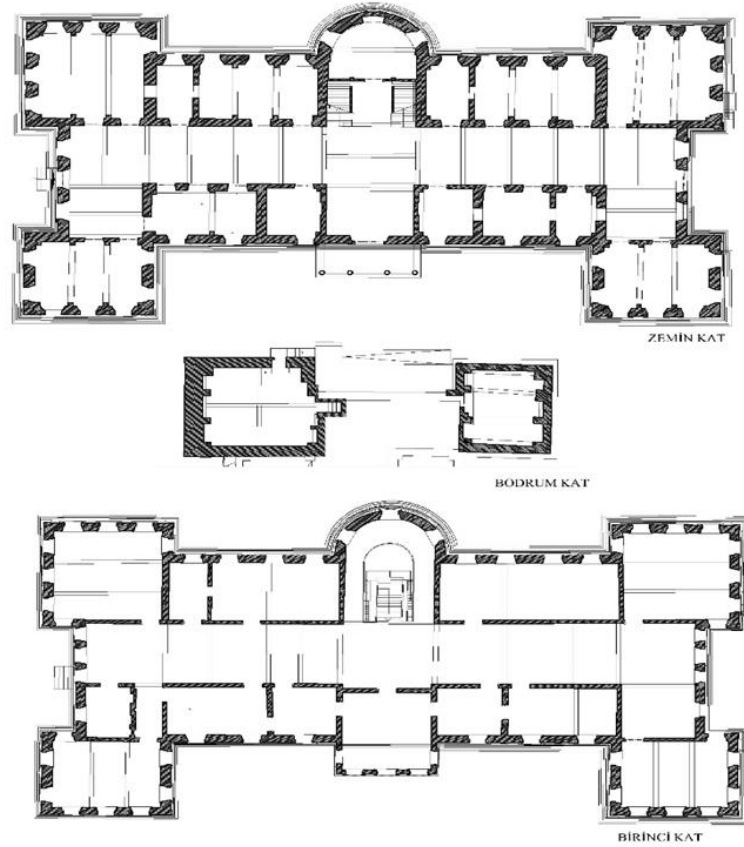
edilmiş, ilk katı 1904 yılında tamamlanmıştır. Ekonomik güçlükler nedeni ile 1915-1916 yıllarında ‘Sultani’ye dönüştürülen okula ek kat inşa edilmiş günümüzde ki iki katlı halini almıştır. Okul 1920-1921 yılında tüm son sınıf talebelerinin Kurtuluş Savaşında şehit düşmesi nedeniyle, o sene mezun verememiştir. 1923 yılında Kayseri lisesi adını almış, yetiştirdiği başarılı öğrencileri ile anılmıştır. Mevcut okul yeterli gelmeyince 1927 yılında Cizvit papazlarının kullandığı iki bina liseye eklenmiş, 1956-1957 yılları arasında yapının batı cephesine taş bina eklenmiştir. 1965-1966 yıllarında pansiyona, 1976-1977 yıllarında spor salonu ve konferans salonu binası yapılmıştır (Bahar ve Açıcı, 2021).

Şekil 51. Kayseri Lisesi’nin Tek Katlı Güney Cephesi Görünümü (Mustafa Şenalp Arşivi)

Tarihi yapı, 2009 yılında tescil edilerek koruma altına alınmıştır. Dikdörtgen planlı, kapı girişinde dört sütun ve duvara gömülü başlıklara oturan kemerlerle oluşmuş bir revak yer almaktadır (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2022). Muntazam kesme taştan ve kırma çatı örtülü yapının doğu batı ve kuzey güney cepheleri simetrik yapılmıştır. Yapının tüm cephelerinde düz yüzeyli kalın bir silme bulunmaktadır. Bu silme zemin kat ve bodrum katı birbirinden ayırt ederken yapının alt sınırını belirler. Duvar ve yüzeylerde hafifçe dışarı taşmış duvar payeleri (dikdörtgen planlı plastırlar) bulunur. Tarihi yapının dik inen bu duvar payeleri ve aynı zamanda yapının köşelere yerleştirilmiş mekanların kütesel olarak dışarıya taşma hissi cephelerini hareketlendirir. Neoklasik özellikler taşıyan yapı yalın olmasına karşın, anıtsal bir cephe düzeni ve anıtsal boyutlardaki pencereleri göze çarpmaktadır. Yapı bodrum, zemin kat ve birinci kattan oluşmaktadır. Zemin kat ve birinci kat birbirleri ile simetrik olarak tasarlanmıştır. U şeklinde girişi ve karşılıklı U

şeklinde simetrik koridorlara açılan kapılar zemin katta 13, birinci katta 12 adettir. O dönemin üslubuna uygun olarak odalar, yuvarlak kemer bitişli büyük pencereler ile aydınlatılırlar.

Şekil 52. Kayseri Lisesi Milli Mücadele Müzesi Kat Planı (Kayseri Büyükşehir Belediyesi)

Dış cephede siyah yonu Germir taşı ile çift taraflı yonu taşı, iç mekanda Mancusun taşı, ahşap malzemeler ve mozaik harçlar bir arada kullanılmıştır. Yapının beden duvarı dışında kalan döşeme ve kirişleri değişmiştir. U şeklindeki koridorda ki taş kaplamalar Mancusun taş kaplama yerine 1920’lerde birinci katın yapımında kullanılan karolar ile kaplanmıştır. Bu karolar renkli geometrik desenli zemin katta bitkisel bordürlerle çerçevelenirken üst katta geometrik geçmeli bordürlere sahiptirler. Odalarda ki ahşap

döşemeler yerini, taş, çimento ve mozağe bırakmıştır. İç duvarlar ahşap değil sıvalıdır. Ahşap tavanlarda sıvanarak boyanmıştır (Sağıroğlu Arslan, 2014).

2013 Yılına kadar lise olarak faaliyet göstermiş, anıtsal ve tarihi değeri nedeni ile Milli Mücadele Müzesi olarak işlevlendirilmesi adına restorasyon çalışmaları başlamıştır. Günümüzde Tarihi yapı diğer blokları ile beraber hem müze hemde lise işlevini sürdürmeye devam etmektedir.

Şekil 53. Kayseri Lisesi Kuzey Cephe Görünümü (Kişisel Arşiv)

Şekil 54. Kayseri Lisesi Güney Cephe Görünümü (Kişisel Arşiv)

Bu süreçte Kayseri Büyükşehir Belediyesine devredilen lisenin arka bahçesine yapılan, 10 derslikli binada 160 kişilik tribünlü spor salonu ve 260 kişilik konferans salonu, yönetim odaları ve diğer birimler bulunuyor. Belediye tarafından ayrıca yenilenen C Bloкта ise 20 derslik, laboratuvarlar ve kütüphane yer alıyor.

Şekil 55. Kayseri Lisesi Müzesi ve Aynı Bahçede Okul Olarak İşlevini Sürdüren Yapılar

Kaynak: http://www.kayserihaber.com.tr/haber/tas_mektep_muzeye_yeni_bina_liseye

Tarihi yapının lise işlevini sürdürdüğü dönemlerde ki ekler temizlenip özgün niteliklerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Lise işlevi ve müze işlevi arasında oluşacak işlev değişikliği ve mekânsal ihtiyaç farklılıkları göz önünde tutularak düzenlemeler yapılmıştır (Bahar ve Açıcı, 2021).

“Tarihi Kentler Birliği tarafından 2016 yılında düzenlenen Tarihi ve Kültürel Mirası Koruma Proje ve Uygulamalarını Özendirme Yarışması’nda 83 aday arasından ödül kazanan Kayseri Lisesi olmuştur” (Eldek Güner, 2017).

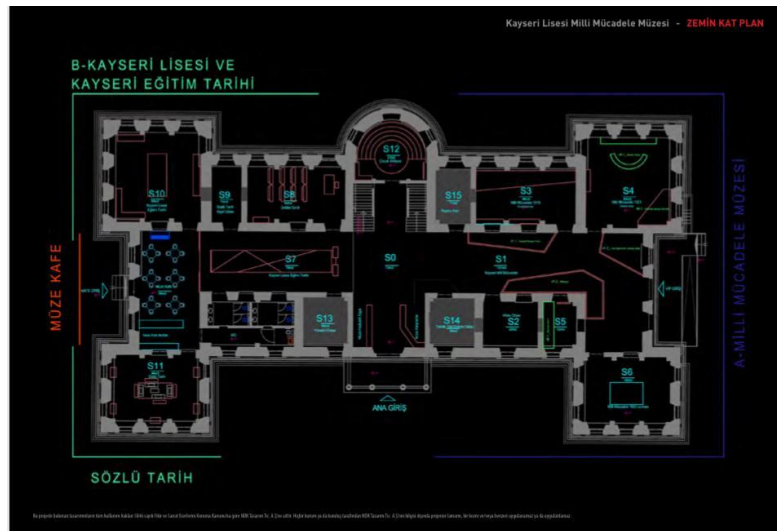
3.2.2. Kayseri Lisesinin Yeniden İşlevlendirme Süreci

2013 yılında projelendirme ve restorasyonuna başlanıp, 2016 yılında müze işlevi kazanan tarihi yapı NDR tasarım tarafından tasarlanmıştır.

İnşasından buyana birçok değişim ve onarımlar geçirmiştir. Yaşanan değişimler esnasında yapının strüktürüne zarar verilmeden günümüze ulaşması sağlanmıştır.

2016 yılından sonra tarihi yapının müze olarak yeniden işlevlendirilmesi ile beraber, yeni işlev ihtiyaçları ve mekân kullanımlarında değişiklikler olmuştur. Müzenin zemin katı sergi alanlarına, üst katı idari birimlere ayrılmış, ziyaretçilerin bu kata erişimi sınırlandırılmıştır.

Lise işlevi döneminde zemin katta yer alan sınıflar, Müdür yardımcısı odası, revir, rehberlik odası, teknik oda ve ıslak hacimlerden oluştuğu görülürken, müzeye dönüşümü ile birlikte zemin katta danışma ve güvenlik, hediyelik eşya standı, sergileme alanları, personel odası, kafeterya, ıslak hacimlerden oluşmaktadır. Birinci kat lise işlevi döneminde sınıflar, bilgisayar odası, müze, müdür odası ve ıslak hacimlerden oluşurken, müze işlevi kullanımında daha çok idari birimlerin yer aldığı makam odası, toplantı odaları, kütüphane, geçici sergi salonu, konferans ve çok amaçlı salon, personel odası, teknik oda, tamir ve depolama alanı ve ıslak hacimlerden oluşan ziyaretçilerin ulaşımının sınırlandırıldığı bir alan olarak kurgulanmıştır. Tarihi yapının yeniden işlevlendirilmesi sürecinde var olan mekanların gerekli işlevleri karşıladığı düşüncesi ile ek yapı yapmaya ihtiyaç duyulmamıştır. Yapının batı cephesi engelli ulaşımı için rampa ve çelik strüktür ve cam malzemeden asansör eklenmiştir.

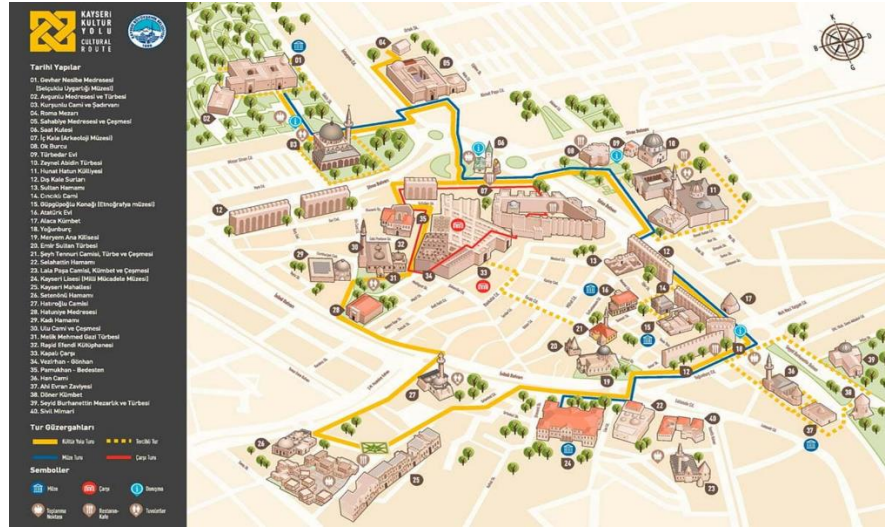

Şekil 56. Kayseri Lisesi-Milli Mücadele Müzesi Yeni İşlev Kat Planları

Kaynak: Kayseri Büyük Şehir Belediyesi Arşivi, 2022

Çevresel performans:

Kayseri lisesi bulunduğu konum itibari ile eski şehir yerleşiminde ve tarihi birçok yapının ortasında yer alır. Karşısında Surp Asvadzadzın Meryem ana Kilisesi Şehir Kütüphanesi, sağında Tarihi Selahattin hamamı ve sivil mimari örneklerinin Mimarlar odası, Anıtlar Yüksek Kurulu vb. olarak yeniden işlevlendirildiği yapılar bulunmaktadır. Güney Batı cephesinde ise eski Kayseri mahallesi olarak adı geçen geleneksel evlerden oluşan sokak dokusunun otel, restoran, kafeterya, vakıflar, Kayseri Büyük Şehir Belediyesi Konservatuvarı, geleneksel el sanatları atölyeleri vb. tahsis edilerek yeniden işlevlendirilen bir projenin komşusu durumundadır. Ayrıca bahsi geçen ve şehirdeki diğer tarihi kültür mirası yapıları refere eden, Kayseri Büyük Şehir Belediyesinin düzenlediği Kültür yolu rotası üzerinde bulunmaktadır. Yapının bilinirliği ve şehir merkezinde yer alması nedeniyle referans noktasıdır, kuzey cephesinde ki tarihi çınarlar, süs havuzu ve peyzajı ile birlikte korunmuş, çevresindeki yapılarla da görsel entegrasyonu sağlanmıştır. Yaya ve taşıtlı olarak erişiminde, toplu taşıma araçları avantajlıdır, tarihi yapıya özel otopark bulunmasa da yakın çevresi yürüme mesafesinde otopark imkânı sağlamaktadır.

Şekil 57. Kayseri Lisesi Kültür Rotası Konumu

Kaynak: Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2022

İşlevsel performans:

Kuzey cephesi ana yola paralel olan yapının dikdörtgen planının uzun kenar ortasından yapıya girilmektedir. Tarihi yapının özgün halinde, sağlı sollu koridorlara açılan hacimlerden oluşan uzun koridor giriş kapısının karşısında bulunan düşey sirkülasyon elemanı çift yönlü merdivenle yaklaşık simetrik özelliklere sahip birinci kata bağlanması şeklinde tasarlanmıştır. Lise olan özgün işlevi müze olarak yeniden işlevlendirilen yapının mevcut işlevleri katlara göre aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

Kat	Özgün işlev	Mevcut işlev
Bodrum kat	Depo	Depo, teknik oda
Zemin kat	Sınıflar, Müdür Yard. Odası, Öğrt. Odası, Rehberlik Odası, Revir, Teknik Oda, Islak Hacim	Giriş, Danışma, Güvenlik, Hediyelek Eşya Satım Alanı, Sergi Alanı, İdari Birimler, Sosyal Birim(Kafe-Atölye), Islak Hacim
Birinci kat	Sınıflar, Müdür Odası, Zümre Odası, Bilgisayar Lab., Müze, Islak Hacim	İdari Birimler, Toplantı Odaları, Konferans Odası, Personel Odası, Kütüphane, Müze, Teknik Oda, Geçici Sergi, Islak Hacimler
Ek yapı	Sınıf, Pansiyon, Konferans Salonu	

Şekil 58. Kayseri Lisesi Milli Mücadele Müzesi Mekân Analizi Tablosu

Kaynak: Bahar ve Açıcı, 2021

Mekan kurgusu tekrarlayan hacimlerden oluşan ve mekanları ortak bir sirkülasyon alanında toplayan işlev kurgusu müze işlevine de uyum sağlar niteliği sayesinde mevcut plan şeması özgün halini korumuştur. Koridora açılan pencereler geri dönülebilir şekilde kapatılmış, merdivenin sağ ve solunda ki odalarda boyutsal değişimlerle ek mekanlar oluşturulmuştur.

Yeni işlevinde de yapı girişi değişmemiş ve mevcut dolaşım aksı kullanılmıştır. Zemin kat girişte danışma alanı, müze logosu, desk, emanet dolabı, müze planı görselleştirilip pano haline getirilerek yönlendirme yapılmıştır.

Şekil 59. Kayseri Lisesi Milli Mücadele Müzesi, Yerleşim Planı (Kişisel Arşiv)

184*498cm olan mekân boyutları, eylem alanı için yeterli ve kullanım amacına uygun görülmektedir (Bir kişi için gerekli eylem alanı 60*60 cm ölçüleridir). Yüksek tavandan (575cm) ışık alabilmek için aydınlatma elemanları aşağı sarkıtılmıştır.

Şekil 60. Kayseri Lisesi Milli Mücadele Müzesi Danışma Alanı (Kişisel Arşiv)

Danışma deskinin karşısında yer alan hediyelik eşya standı 184*498 ölçüleri ile yeterli kullanım alanı sağlamaktadır. Bu iki servisin fonksiyonel olarak karşılıklı yerleştirilmiş olması, giriş çıkışlarda personele ve kullanıcıya kolaylık sağlamaktadır.

Şekil 61. Kayseri Lisesi Milli Mücadele Müzesi, Hediyelik Eşya Alanı (Kişisel Arşiv)

582 cm genişliğinde ki koridorun sağ tarafında Millî mücadele döneminde Kayseri temalı alan duvarlarındaki fotoğraf, canlandırma ve projektör ile yansıtılan görsellerin izlendiği geçit şeklinde tasarlanmıştır.

Şekil 62. Millî mücadele döneminde Kayseri, Sergi Mekânı Görünümü (Kişisel Arşiv)

Koridorda yer alan bu sergi alanı yerden 50cm yüksekliğindeki sergi stantlarına verilen şekillerle kullanıcısını, kronolojik olarak sıralanmış odalara yönlendiren işlevsel bir bağ kurmaktadır.

827*459 ölçülerinde olan giriş sağdaki ikinci oda 2 numaralı video odası ve 5 numaralı Millî mücadele döneminde basın odası olarak bölünüp iki hacim elde edilmiştir. 500*459 ölçülerinde ki video gösterimi olan oda gerekli eylem alanını karşılamaktadır.

Bu bölümde yer alan diğer sergi alanı 1356*544 ölçülerinde olan sınıfın bir bölümü destek birim olarak ayrılmış ve geri kalan alana Millî Mücadele Dönemi 1919 yerleştirilmiş olup dolaşım düşünülerek karşılıklı iki uzun duvar sergi için kullanılmıştır.

Şekil 63. Millî Mücadele Dönemi 1919, Sergi Mekânı

Millî mücadele dönemi 1923 sergisi, 812*637 cm ölçülerinde ki dikdörtgen mekânın girişin karşısında yer alan duvara yerleştirilen panolar ve mekânı ortalamayan dikdörtgen maket ile kendi içinde bir dolaşım alanı oluşturulmuştur.

Şekil 64. Kayseri Lisesi Millî Mücadele Müzesi Millî Mücadele Dönemi 1923, Sergi Mekânı

Millî Mücadele Dönemi 1921 adlı sergi mekanının 806*842 cm ölçülerinde ki kare mekânın girişin karşısında yer alan yarım daire şeklinde kürsü ve sağ köşede üçgen şeklinde sergi ünitesi ile hem mekan doldurulmuş hem de kullanıcısına rahat bir dolaşım alanı sağlanmıştır.

Şekil 65. Kayseri Lisesi Millî Mücadele Müzesi Millî Mücadele Dönemi 1921, Sergi Mekânı

Günümüz müzecilik anlayışının önemli birimleri olan kullanıcı servis mekanlarından olan çocuk etkinlik alanı, merdiven sahanlığının altında yer almaktadır. Çocuk atölyesi tarihi yapının özgün işlevinde cami olarak kullanılmış, mihrabı halen görülebilmektedir. Sonraki dönemlerde müdür odası gibi işlevler alan yarım daire mekân mevcut işlevini çocuk atölye ve oyun salonu olarak sürdürmektedir. 660 cm genişliğinde 550 cm uzunluğunda ki mekânı bir mihrab ortalar iki yanında iki penceresi mevcuttur. Mekânın şekline göre 4 kademeli tasarlanmış kitaplık, oturma elemanı, oyun alanı şeklindeki mobilya tasarımı ile alan değerlendirilmiştir.

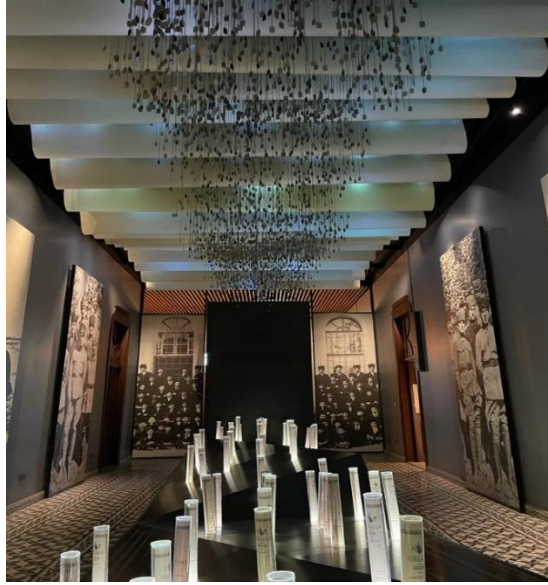
Şekil 66. Kayseri lisesi Çocuk Atölyesi (Kişisel Arşiv)

Merdiven altlarında kalan hacimler halen malzeme odası olarak kullanılmaktadır. Yapının özgün döşemesinin ahşap olduğu saptanmıştır. Çocuk Atölyesinin girişinde yer alan özgün bordürler tüm koridorların özel yapım karolarla kaplanmasına referans olmuşlardır. Sınıflar ise mozaik beton kaplama, duvarlar sıvalı, özgün kapısı kalmamış, bodrum katta kalan neoklasik tarzdaki pencere üst katlara da taşınmıştır.

Şekil 67. Kayseri Lisesi- Milli Mücadele Müzesi Bitkisel Bordürlü Karoları

Bu enstalasyon alanı 1400*555cm ölçüleri içinde sergilenmiştir. Doğu koridorunda dikdörtgene yakın amorf formlu yerden yükseltilmiş standın üzerinden yükselen silindirik ışıklı formlar ile tavandan sarkan ışıklı perde ve zincirlerle zenginleştirilmiş, çevresi dolaşım için tasarlanmıştır.

Şekil 68. Kayseri Lisesi- Millî Mücadele Müzesi, Millî Mücadelenin Kayseri Lisesi Kahramanları, Sergi Mekânı (Kişisel Arşiv)

454*894cm ebatlarında olan sınıfın biçimi ve boyutları, mekânı oluşturan öge ve elemanları korunmuş özgün işlevi ile yine sınıf olarak kullanılmıştır. 12 öğrenci sırası ve öğretmen masası bulunan mekânda balmumu heykellerle canlandırma yapılmış ve dolaşım sağlanacak şekilde tasarlanmıştır.

Şekil 69. Kayseri Lisesi Millî Mücadele Müzesi Mezunlar Sınıfı, Sergi Mekânı

272*520 cm ebatlarında ki sözlü tarih kayıt odası olarak geçen odanın klasik tarz müze anlayışında, sınırlı sayıda ziyaretçiye hizmet edecek bir alan olarak değerlendirilmiştir.

Şekil 70. Kayseri Lisesi - Millî Mücadele Müzesi Sözlü Tarih Kayıt Odası (Kişisel Arşiv)

Kayseri Lisesi tarihi, sergi mekânı 736*796 ölçülerindedir. Biçimi, boyutları, mekânı oluşturan öge ve elemanları korunmuş ve açıkta bırakılarak görülmesi sağlanmıştır. Süslemeden uzak yalın ve net bir yaklaşımı vurgulayan modern tarzda, sergi elemanlarının kullanıldığı mekân rahat dolaşıma olanak verir nitelikte tasarlanmıştır.

Şekil 71. Kayseri Lisesi- Millî Mücadele Müzesi, Kayseri Lisesi Tarihi Sergi Mekânı (Kişisel Arşiv)

Servis mekân çözümleri günümüz müzecilik yaklaşımında kullanıcı konfor şartlarının yerine getirilmesi anlamında önem taşımaktadır. Çocuk atölyesi gibi müze kafede bu anlamda kullanıcı memnuniyeti oluşturan mekanlardandır. 555*1089cm ölçülerinde çözülen müze kafe, açık mutfak ve 5 adet masadan oluşmaktadır. Doğu koridorunu sonlandıran seperatörle geçilmesi mekanların birbirleri ile ilişkilerinin ve hiyerarşilerinin korunması, mekânı oluşturan öge elemanlarının ve mekânın biçim ve boyutlarının korunmasını sağlamıştır. Müze kafe ıslak hacimler, sözlü tarih, Kayseri Lisesi tarihi ve Kayseri lisesi kahramanları sergi mekanlarının ortak buluşma noktası olarak, etkin kullanım ve sirkülasyon alanıdır. Ziyaretlerimiz sırasında gördüğümüz kafenin kapalı olması işlevsel performansını olumsuz yönde etkileyen faktörlerdendir. Müze kafenin, müze ve çevresi için kullanıma açılması, yapının doğu cephesinde bulunan kapının işlevsel olarak kullanımı ile bahçenin rekreasyon alanına dönüşümü tarihi yapının çevresel, işlevsel ve müze mekân performansına katkı sağlayan bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

Şekil 72. Kayseri Lisesi- Millî Mücadele Müzesi, Müze Kafe (Kişisel Arşiv)

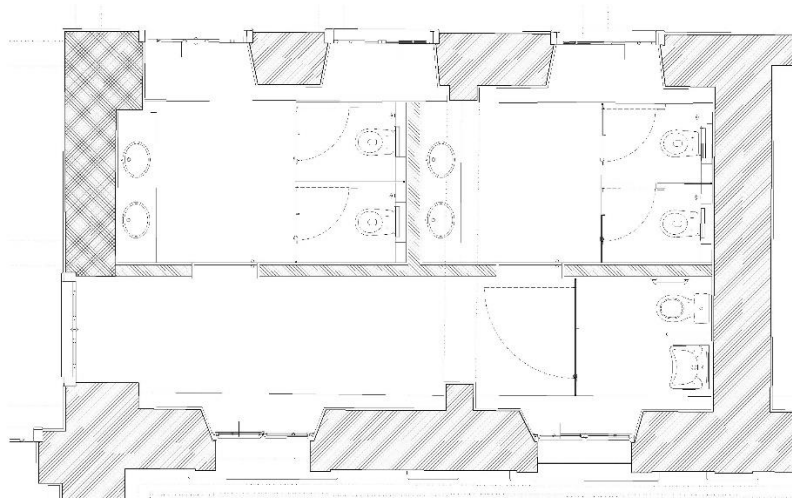
Şekil 73. Kayseri Lisesi- Millî Mücadele Müzesi, Müze Kafeye Seperatörle Geçiş (Kişisel Arşiv)

Özgün ölçüleri olan 735*586cm ebatlarında ki Sözlü tarih sergi mekanı dikdörtgen sergi elemanı ile denizliklere yerleştirilen sergi elemanlarının dolaşılmasını sağlamaktadır. Mekanı oluşturan öge ve elemanlar korunmuş ve açıkta bırakılıp görülmesi sağlanmıştır.

Şekil 74. Kayseri Lisesi İç Mekân Görünümü (Kişisel Arşiv)

Yapının zemin kattaki ıslak hacimleri erkek ve kadınlar için ayrı ayrı çift kişilik ve 8.2 m²'lik alanlarda, engelli tuvaleti 2.7m² alanda bir koridora açılır şekilde yerleştirilmiştir.

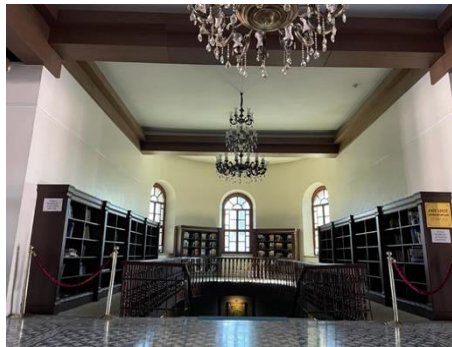
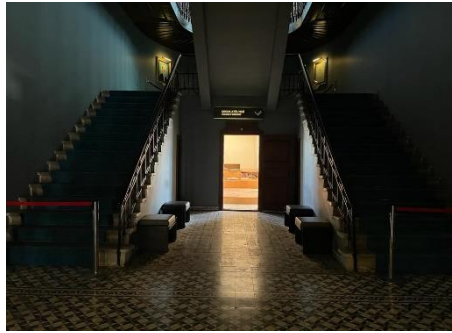
Şekil 75. Kayseri Lisesi- Millî Mücadele Müzesi, Islak Hacimler (Kişisel Arşiv)

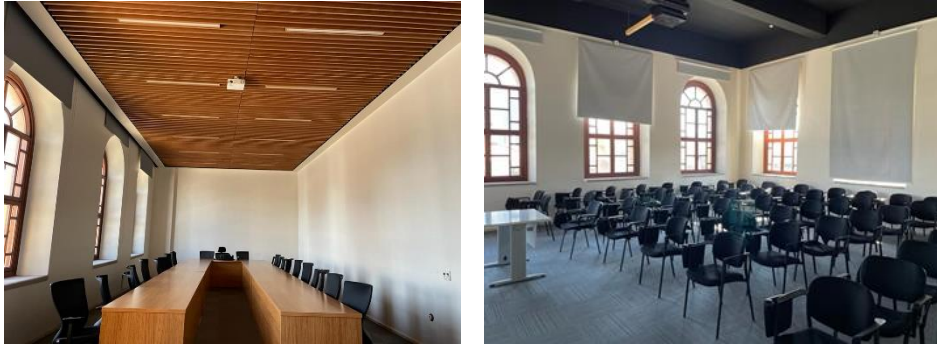
Engelli bireyler için yapının batı cephesine yer alan rampa ve cam, çelik strüktürlü asansör restorasyon aşamasında ek olarak yapılmıştır.

Şekil 76. Kayseri Lisesi- Millî Mücadele Müzesi, Batı Cephesi Görünümü (Kişisel Arşiv)

Kayseri Lisesi birinci katı ziyaretçi kullanımına kapalı Kültür Ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı ve farklı birimlerin hizmetindedir. Aşağıda bazı mekanlarının görsellerine yer verilmiştir.

Şekil 77. Kayseri Lisesi- Millî Mücadele Müzesi, Birinci Kat Mekânları (Kişisel Arşiv)

Teknik performans:

Yeni işlev ile kullanılan tarihi yapıların bütün teknik gerekililikleri yerine getirmesi beklenemez, öncelik koruma ölçütleri doğrultusunda yapının özgünlüğünün sürdürlebilmesidir. Kayseri Lisesi-Milli Mücadele Müzesi örneği de bu bağlamda değerlendirilecektir. Tarihi yapının batı kanadında bulunan sergi mekanlarında camlar ışık ve hava almayacak şekilde kapatılmıştır. Doğal ışık almayan mekan sergilenen fotoğrafa, makete, objeye spesifik aydınlatma, farklı ölçülerde sergi elemanlarının içinde ya da sirkülasyon alanlarında düşük seviyeli (h:50cm) sergi elemanlarının lineer led aydınlatma ile yeri aydınlatıldığı ve bu sayede dolaşım alanının belirlendiği ve spotlarla sağlanan genel aydınlatması bulunmaktadır. Projeksiyonlarla perdeler yansıyan görsellerin algısı için genelde karanlık bir ortam yaratılmış bu sebeple olsa gerek yönlendirme tabelaları ışıklı tasarlanmıştır.

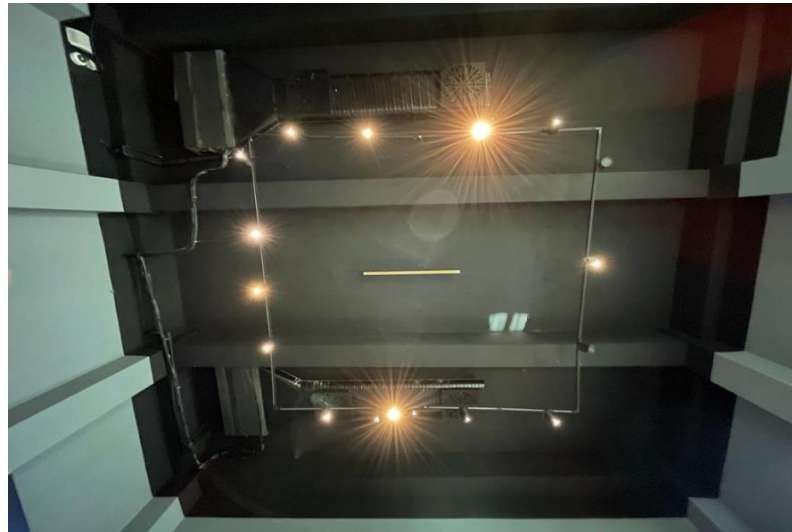

Şekil 78. Kapatılan Pencere ve Işıklı Tabela Örneği

Şekil 79. Spesifik Spot ve Lineer Led Aydınlatma Örnekleri (Kişisel Arşiv)

Mekanın havalandırılması ve ısıtılması tavanda çözülmüştür. Yapının geçirdiği aşamalı yapım nedeni ile 550cm kat yüksekliği bulunmaktadır. Tasarımın genelinde olduğu gibi tavan ve tavandan geçen tüm sistemler, yangın, kamera sistemi koyu renk boya ile kamufle edilmiş, endüstriyel bir görünüm verilmiştir. Teknik sistemler sıva altı ya da sıva üstü olarak bulunabilmektedir.

Şekil 80. Kayseri Lisesi Tavan Görünümü (Kişisel Arşiv)

Havalandırma, elektrik vb. teknik sisteme ait temel ekipman arka bahçeye yerleştirilmiştir.

Şekil 81. Kayseri Lisesi Bahçesi Teknik Ekipman Alanı (Kişisel Arşiv)

Tarihi yapının sol yani doğu kanadında yer alan sergi mekanlarında doğal ışık tercih edilmişse de camlar açılmamaktadır.

Sergi mekanlarından farklı olarak müze kafede danışma ve hediyelik eşya alanında aydınlatmalar yüksek verim için sarkıt şeklinde kullanılmıştır.

Akustik anlamda alınmış bir önlem fark edilmese de, fotoğrafların sergilendiği ahşap paneller, sergi elemanları ve canlandırma mankenlerinin ses emici özelliği etkili olmuş olabilir.

Strüktürel anlamda yapı duvarlarına yük gelmemesi için fotoğraf panelleri zemine montelenmiş büyük metal paneller olarak tasarlanmıştır. Yeni işlevini çağına uygun bir tasarım anlayışı ile modern tarzda benimseyen tasarım eski ve yeni ayrımını önclemiştir. Kullanılan tüm malzemelerin takılıp çıkarılabilir özelliği ile geri dönülebilir olduğu gözlemlenmiştir. Malzemeler bu anlamda teknik açıdan çağı yansıtırken tarihi yapının bünyesine ve yeni fonksiyona da uyumlu bulunmaktadır.

Kültürel algı performansı:

Tarihi yapının içinde bulunduğu fiziksel çevre ile birlikte özgün kimlik algısı anlamında yapının kültürel ve tarihi belge niteliğini yitirmemesi gerekir. Yeni işlevi ile Kayseri Lisesi-Millî Mücadele Müzesi Kayseri'nin ilk modern okulu olma özelliğini ve yetiştirdiği değerli öğrencilerini anan bir müze olarak, tarihi değer taşıyan, Kurtuluş savaşı şehitlerini anan bir müze olarak ve halen özgün işlevine devam etmekte olan ek yapıları ile kültürel niteliğini, tarihi belge niteliğini sürdürmektedir. Yeni işlevi özgün

işlevini unutturmayacak şekilde tarihi sürekliliği sağlar niteliktedir. Aynı zamanda yeni işlevi nedeni ile daha çok ziyaretçi alan yapı eğitim ve sosyal anlamda da hizmet vermektedir.

Tarihi yapı bünyesinde bulunan mekanların büyük bölümü mekânsal niteliklerini korumaktadır.

Şekil 82. Kayseri Lisesi Öğrencileri Kupaları Sergi Alanı

Algısal performans:

Algısal performans değerlendirmelerinde mekân bileşenleri ile birlikte mekân düzen ve biçimi önem taşımaktadır. Tarihi yapının yeni işlevi ile birlikte mekanlarının çekiciliği, iç mekânın geometrik biçimini işlevselleştiren sergi elemanları tasarımları, kendi içinde geometrik hareketlilikle sıkıcı olmayan renk, malzeme ve dokuda seçilmiş sergi elemanları, ışık oyunları, hava kalitesi, ortam ısısı, görsel efektler ve sesler, modern tarz malzeme seçimleri ve mekanlar arası ilişki ile sağlanmıştır. Bu anlamda tasarlanan enstalasyon alanı, milli mücadele şehitlerinin anıldığı konusu ve tasarımı ile ziyaretçilerini etkilemektedir.

Müze kafesi kullanıcı servis mekanlarının müzelerdeki gerekliliğine işaret etse de, kafe şu anda sadece dinlenme imkânı sağlar nitelikte bırakılmıştır, hizmet vermemektedir.

Müze mekanları performansı:

İşlevsel özellikleri: Müze mekanlarının tüm gerekliliklerini tarihi yapıların karşılaması beklenmemektedir. Bu özellikleri barındırmaları ise performanslarını etkilemektedir.

Küçük bir Giriş holü ile giriş yapılan müzenin, danışma ve fuaye alanı olarak kullanılabilecek bir müze kafesi mevcutken restoranı bulunmamaktadır. Birinci katta yer alan çok amaçlı salon kalıcı sergi alanı, geçici sergi alanı ve kütüphaneye erişim müze ziyaretçileri dışında ki kullanımlara ayrılmıştır. idari mekanlar, teknik mekanlar, müze mağazası, çocuk atölyesini bünyesinde barındıran tarihi yapıda sinema, eğitim alanı ve yetişkin atölye mekanları bulunmamaktadır.

Mekansal özellikleri: Vestiyer hizmeti bulmayan müzede emanet dolabı bulunmaktadır. Kamera sistemleri ile izleme yapılmakta ve güvenlik bulunmaktadır. Dinlenme üniteleri çocuk atölye girişinde yer almaktadır. Müze planını içeren ve mekanları belirten bilgilendirme panoları ışıklı tasarımı ile dikkat çekicidir. İklimleme müze standartlarında yapılırken, ışıklandırma sergiye özel şekilde tasarlanmış farklı aydınlatma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Tarihi yapıda gereksinimli bireyler için rampa, asansör, engelli tuvaleti, çözülmüştür, Otopark yürüme mesafesinde kalmıştır.

Sergi alanı özellikleri:

- Gösterilen eserlerin kalitesi ve kapasitesi açısından mekânın yeterli olup olmadığına bakılacak olursa son derece zengin bir birikimin sergilendiği Kayseri Lisesi-Milli Mücadele Müzesi konsepti gereği döneminin gerekliliklerini ve hikayesini anlatmaktadır. Bunun için görsel ve işitsel yöntemler canlandırmaların yapıldığı sergi mekanları ve maketler kullanılmıştır. Bilgilendirme amaçlı kronolojik sıraya göre yerleştirilen mekanlarla, farklı kompozisyonlarda sunulan koleksiyonun akıcı şekilde incelenmesi tasarlanmıştır.

-Tasarlanan sergi şeması ve Dolaşım planı açısından mekân yeterli görülmüştür.

“Günümüz çağdaş müze anlayışının önemli bir parçası olan servis mekân çözümleri de göz ardı edilmeyerek, müze konseptine uygun bir biçimde çözülmüştür. Islak hacimler, kafe ve hediyelik eşya satış bölümleri ve çocuk atölye bölümü müze ziyaretçilerinin konfor koşulları düşünülerek tasarlanmıştır. Günümüz de müze sadece sergilenen nesnelerin görülebildiği bir sergileme mekânın ötesinde ziyaretçinin mekânı deneyimleyebileceği, uzun zaman geçirebileceği, sergilenen nesneler ile ilişki kurabileceği bir açık öğrenme mekânına dönüşmüştür. Millî Mücadele Müzesi de bütün bu beklentilere cevap verecek biçimde kurgulanmıştır” (Eldek Güner, 2017).

3.3. SÜMER BEZ FABRİKASI ELEKTRİK SANTRALİ-ABDULLAH GÜL MÜZESİ

Sanayi devrimi ile değişen dünya düzeninde kentlerin dönüşümü hızlanmıştır. Bu hızın dezavantajlarından olan yok edilen kentsel kimliğin korunmasının, kültürel miraslara sahip çıkılması ile sağlanabileceği ve korunması gerekli kültür varlıkları kapsamına endüstriyel mirası yapılarının da dahil edilmesi gerekliliğini ortaya çıkartmıştır.

Endüstri yapıları, belirli bir sistem içinde çalışan içinde makine, teçhizat ve gerekli unsurları barındıran, çevresini ve ölçeklerini üretim sistemine göre işlev öncelikli şekillendiren mimari yapı gruplarıdır. Sanayi kültürünün parçası olan, farklı sebeplerle işlev ömrünü tamamlayan endüstri mirası yapılar, teknolojik, mimari, bilimsel anlamda tarihe ışık tutan, sosyal olarak dönemin yaşam tarzını tanımlayan, kentsel belleğin sürdürülebilirliğine katkı sağlayan yapılardır. Zaman içinde yerleşim merkezleri ile birleşen endüstri yapıları yeniden işlevlendirme de mekân ölçülerinin büyümesi ile tasarımda esneklik ve rahatlık sağlamaktadır.

Araştırmaya konu olan Endüstri mirası, birinci derece anıt statüsünde yer alan, Sümer bez Fabrikasının dolayısıyla içinde yer alan elektrik santralinin tarihi aşağıda özetlenmiştir.

Şekil 83. Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası, 1935 (La Turquie Kemaliste)

Kaynak: <https://www.arkitera.com/gorus/fabrikadan-universite-kampusune-agu-sumer-kampusu/>

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte Türkiye'deki diğer kentlerde olduğu gibi Kayseri'de değişimler yaşamıştır. 1926 yılında kente kurulan Tayyare Fabrikası ile Tank tamir ve Montaj Fabrikası'nı 1927 yılında demiryolu bağlantısının kullanıma açılması takip etmiş kente önemli ve endüstriyel anlamda etkili izler bırakan yatırımları, 1935 yılında Sümer Bez Fabrikasının kurulması takip etmiştir.

Tesis 218.000 m² lik kapalı alanda işletme ve kullanıcıları olmak üzere toplam 922.500 m² lik oturuma yerleşmiştir. Döneminin çok ötesinde inşa ve plan kurgusuna sahip olan endüstri yapısının uzun yıllar süren üretimi 1999 yılında sonlandırılmıştır.

Şekil 84. Abdullah Gül Üniversitesi Konumu

Kullanım ömrünü tamamlayan bu endüstri yapısı, modern bir kalkınma dönemi izlerini taşıması ve ulusal önemi nedeni ile özelleştirilmeyip Erciyes Üniversitesine tahsis edilmiş, 2012 yılında Abdullah Gül Üniversitesi Sümer Kampüsü olarak yeniden işlevlendirilmiştir.

Tesisin Üniversite olarak yeniden işlendirilmesi esnasında kampüsün batı girişinde yer alan Elektrik ve Buhar Santrali binaları, EAA (Emre Arolat) tarafından hazırlanan restorasyon ve yeniden işlevlendirme projeleri ile T.C.Cumhurbaşkanlığı Abdullah Gül Müze ve Kütüphanesi'ne dönüştürülmüştür.

Şekil 85. Cumhurbaşkanlığı Abdullah Gül Müze ve Kütüphanesi Doğu Girişi (Kişisel Arşiv)

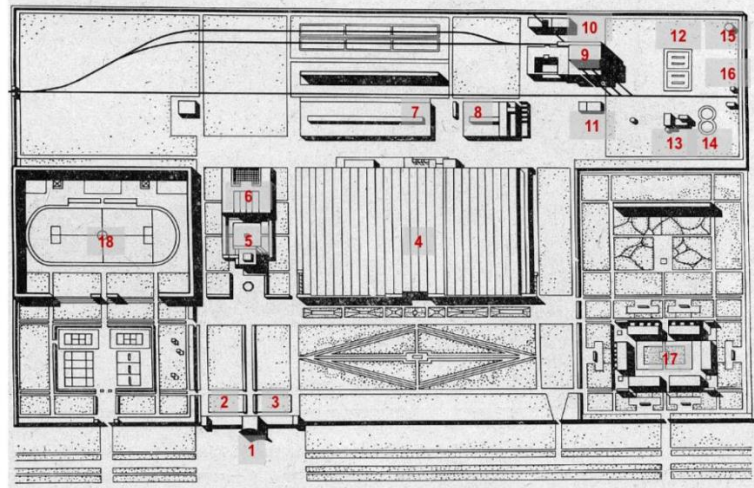
Asiliskender'in (2017) ifadesi ile "Mimari miras ile kent belleğinin sürekliliğini sağlayabilmek için kullanım dışı kalmış sanayi yapılarının korunması ve sürekliliğinin sağlanması, etkin ve ekonomik malzeme, mekan ve enerji ile altyapı kullanımı, kentlerimizin gelecekteki sürdürülebilirliği bakımından öne çıkmaktadır. Elbette her yapının sadece kendini sergilemek üzere korunması ekonomik olarak sürdürülebilir değildir. Bu tip binaları, birer yapı stoğu olarak değerlendirmek ile yalnızca kendini sergileyen müzeler haline getirmek arasındaki alternatifleri, tarihi çevreye saygılı bir bakışla ele alması gerekliliği ise oldukça açıktır. Sürdürülebilirliğin tek başına yetersiz olduğunu da unutmamak gerekir. Yalnızca fiziksel yapıların değil, bu yapıları ortaya

çıkaran ve bir dönem yaşatan "yerin ruhunun" da (genius loci) korunması toplumsal ve kültürel sürdürülebilirlik açısından vazgeçilmezdir”.

3.3.1. Tarihçesi ve Mimari Özellikleri

1934 yılında halka ucuz pamuklu kumaş üretmek için temelleri atılan tesis, Sovyetler Birliği’nden alınan krediyle, Sovyet uzmanların incelemesi ile Turkstroj tarafından kurulmuş, tasarımı Moskova’da yapılmış ve Türk-Sovyet iş birliği ile 16 ayda inşaa edilmiştir. Mimarı, Prof. Ivan Nikolaev, Müteahhidi, Abdurrahman Naci Beydir. 35.000m²’lik kapalı alanı ile 1960’ların sonuna kadar Balkanların en büyük Fabrikası olarak bilinen Tesiste 2000’den fazla çalışanı arasından memur ve ustalar için konutlar yer almaktadır. Ayrıca revir, kreş, lokal, market, fırın, sinema, futbol sahası, tenis kortu, yarı açık yüzme havuzu bulunmaktadır (Asiliskender ve Baturayoğlu, 2017).

1.giriş, 2.revir, 3.sivil savunma, 4.ana fabrika yapısı, 5.idari yapı, 6.lokal, 7.ambar, 8.döküm atölyesi, 9.elektrik santrali, 10.buhar santrali, 11.eğitim binası, 12.saoğutma havuzları, 13.pompa odası, 14.su deposu, 15.yakıt deposu, 16.kazan, 17.iç lojmanlar, 18.spor tesisleri birimleri görselde işaretlenmiştir.

G. 2
Yorfeke Örgün Vaziyet Planı
I.Nikolaev, 1930'lar

Emre Arolat Architects

Şekil 86. Sümer Bez Fabrikası Vaziyet Planı (EAA Arşivi)

Mimari ve şehircilik düzenlemeleri, modern tasarım ilkeleri ile kentin gelişimine ve planlanmasına katkı sağlamıştır. Çevresinde yeni yerleşim yerleri gelişmiş, fabrikada aldığı eğitimle tecrübe sahibi olanlar yeni tesisler kurmuş, tesis içinde ki sosyal aktivitelerle kültürlenmiş dolayısıyla tesis kente ekonomik, ticari ve sosyal anlamda katkı sağlamıştır. Sümerbank Kayseri Yerleşkesi, kent kültüründe ki yeri ve ulusal kimliğin kurulmasında ki rolünden dolayı 2003 yılında ‘anıt’ olarak tescillenip koruma altına alınmıştır. 2012 yılında Abdullah Gül Üniversitesine tahsis edilmiş, birbirini izleyen farklı etaplarda restore edilerek, kent merkezinde, kentli ile iletişimde olan sosyal ve kültürel bir merkeze dönüştürülmesi hedeflenmiştir (Asiliskender ve Baturayoğlu, 2017).

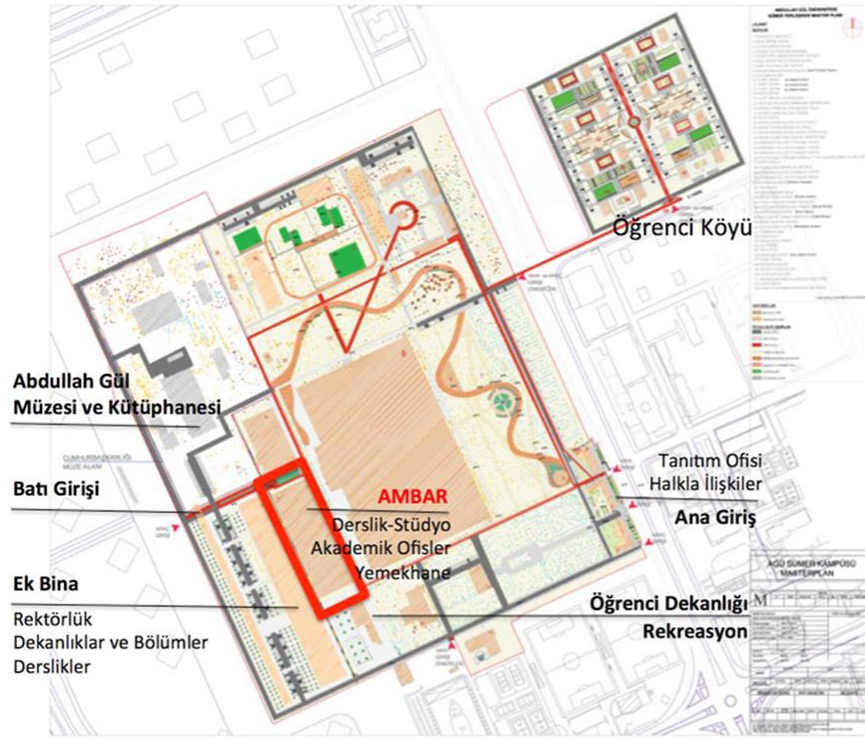
Master plan öncesi, yeniden işlevlendirme ve dönüşüm sürecinde yönetim ve eğitim amaçlı EAA (Emre Arolat Architects, İstanbul) tarafından tasarlanan bina 2016 Ulusal Mimarlık ödülüne layık görülmüştür. 1964 yılında inşa edilen ek ambar binasının üstünü örten 240m uzunluğunda ki yapı kampüsün güney batı sınırını belirlemektedir.

Şekil 87. Abdullah Gül Üniversitesi Sümer Kampüsü

Kaynak: <https://www.arkitera.com/haber/2016-ulusal-mimarlik-odulleri-sahiplerini-buldu/>

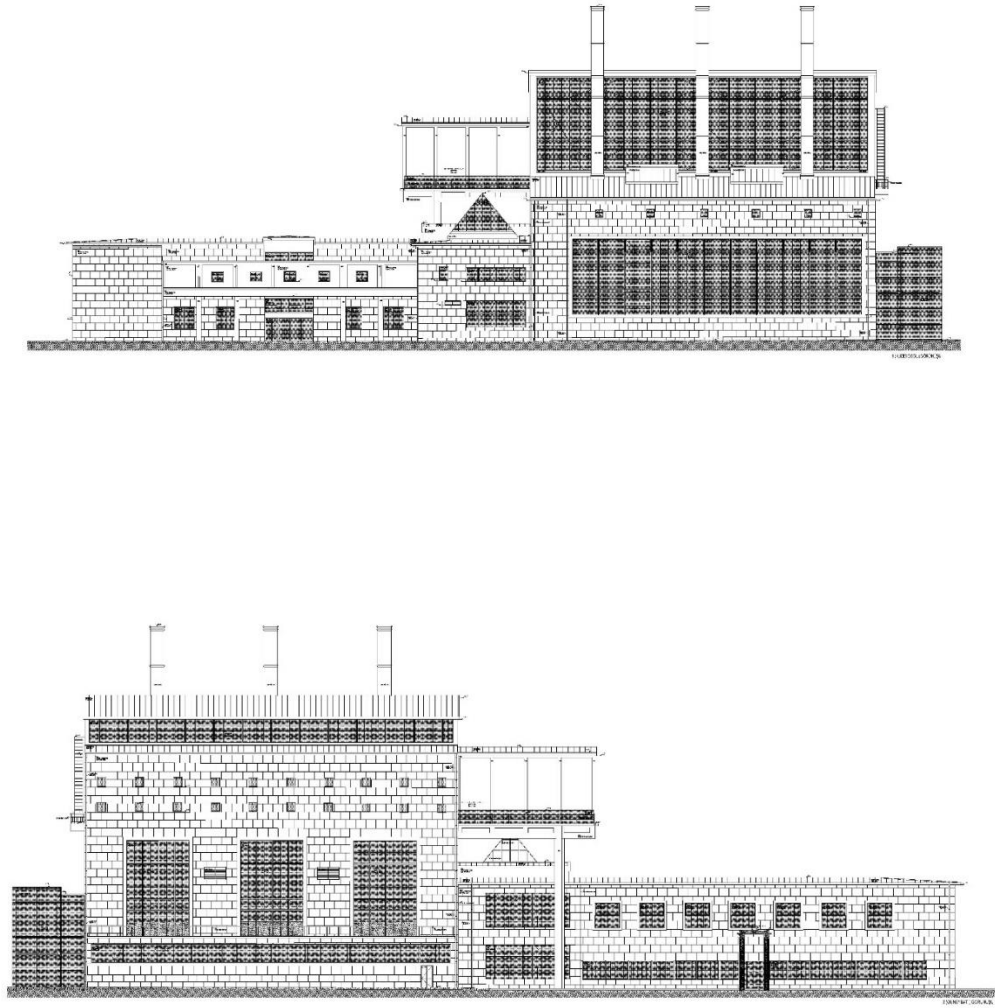
Endüstri mirası yapının üniversite olarak yeniden işlevlendirilmesi master planını AGÜ Mimarlık Fakültesi (Asiliskender, Baturayoğlu Yöney ve Kevseroğlu) hocaları tasarlamıştır.

Şekil 88. Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası

Kaynak: <https://www.arkitera.com/gorus/fabrikadan-universite-kampusune-agu-sumer-kampusu/>

Kampüsün güneyinde yer alan ambar binası, itfaiye ve büro binaları batısında kalan elektrik santrali ve giriş yapıları Master plan kararlarına göre ilk restorasyon ve yeniden işlevlendirme çalışmalarının gerçekleştirildiği yapılardır. Restorasyonda uygulanan tüm müdahaleler özgün mimari ve yapısal sisteme zarar vermeden, kolaylıkla ayırt edilebilir ve geri dönülebilir yeni bir mimari taşıyıcı sistem oluşturmak üzere kurgulanmıştır (Asiliskender ve Baturayoğlu, 2017).

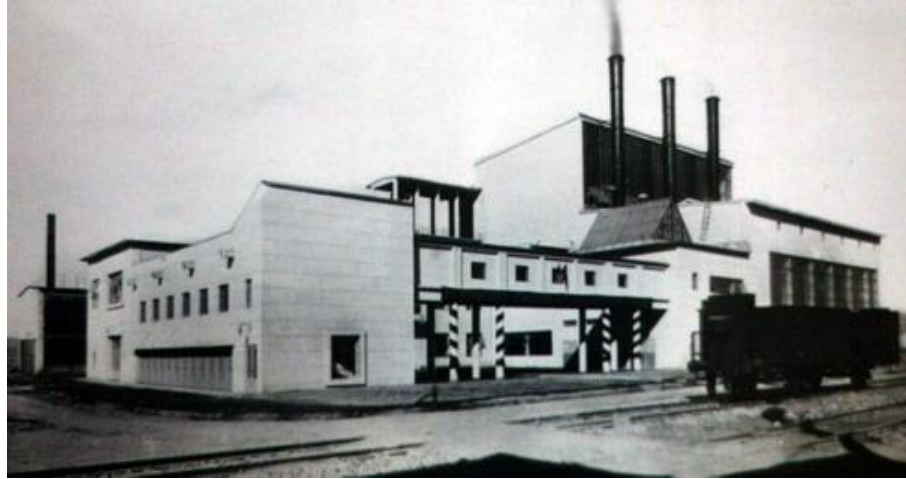

Şekil 89. Sümer Bez Fabrikası Elektrik Santrali Cephe Görünüşleri

Elektrik santrali mimari özellikleri:

Sümer Bez Fabrikası dönemin modern mimari tarzı ile şekillenen tasarımı, yönetim binaları ve sosyal tesislere nazaran atölyelerden okunmaktadır. Modernizmin bir makine gibi yaratma düşüncesi bu tesiste şekillenmiştir. Tesis binaları ile beraber Fabrikanın elektrik ihtiyacını karşılamak için inşa edilen elektrik santrali binası bu ana fıkri belirgin şekilde yansıtmaktadır. Elektrik santralinin projesi Moskova’da hazırlanmasından kaynaklı Rus mimarlığına hakim olan konstrüktivist anlayışı ile dönemin yönetiminin modern mimarlık arayışının birlikteliğinde Anadolu’da özgün eserler üretilmiştir.

Elektrik binasının çörlenleri ise yapının taşıdığı yerel izlerin göstergesi olarak kabul edilebilir (Asiliskender, 2002). 2008 yılında Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından tescilli yapı statüsüne alınmıştır.

Şekil 90. Sümer Bez Fabrikası Elektrik Santrali, 1935 (C. Edige)

Kaynak: <https://v3.arkitera.com/h29424-erkencumhuriyet-mirasi-sumerbank-kayseri-bez-fabrikasi-tehdit-altinda.html>

Diğer tesis yapıları ile eş zamanlı inşa edilen Elektrik santrali tesisin tüm elektrik ihtiyacını karşılamaktaydı. “Fabrikanın sistemi çalıştırmak için gerekli kuvveti her birisi 1.500 kw’lık üç buhar türbinlerinden oluşan toplam 4.500 kw gücündeki kendi santralinden sağlanmaktaydı. Türbinlerin ikisi devamlı olarak çalışacak diğeri ise yedek olarak kullanılmıştır. Fabrikanın aylık su tüketimi aylık 30 ile 40 m³ idi Santral sadece fabrikanın değil şehrin aydınlatılmasına da katkı sağlamıştır”(Semiz ve Toplu, 2019).

“Eş zamanlı olarak, kampüsün kuzey ucunda yer alan Elektrik ve Buhar Santrali binaları, EAA tarafından hazırlanan restorasyon ve yeniden işlevlendirme projeleri ile T.C.Cumhurbaşkanlığı Abdullah Gül Müze ve Kütüphanesi'ne dönüştürülmüştür. 1960 sonrası elektrik üretimi durdurulan ve 1980 sonrası bir süre konfeksiyon atölyesi olarak kullanılan santral binası, 11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'e ait kişisel bir müze olmanın ötesinde, Türkiye'nin demokrasi serüvenini anlatan bir içerikte kalıcı bir sergiye ev sahipliği yapacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Buhar Santrali binası ise sosyal bilimler ağırlıklı bir kütüphane olarak hizmet verecektir.” (Asiliskender, 2017).

Şekil 91. Elektrik Santrali, T.C. Cumhurbaşkanlığı Abdullah Gül Müzesi, 2017

Kaynak: <https://m.arkitera.com/gorus/996/fabrikadan-universite-kampusune--agusumer-kampusu1>

Şekil 92. Müze Kafe Restorasyon Önceki Hali

Kaynak: Çağ Restorasyon Arşivi

Şekil 93. Müze Kafe Restorasyonu Şimdiki Hali (Kişisel Arşivi)

3.3.2. Sümer Bez Fabrikası Elektrik Santralinin Yeniden İşlevlendirilme Süreci

Sümer Bez Fabrikası tesisi içinde basit ve yalın niteliklere sahip diğer yapılara göre hayli kompleks yapılar olarak tasarlanmış endüstri yapıları olan Elektrik ve Buhar Santrali binalarının restorasyonunda, süreç içinde oluşan muhdes eklerin silinmesi fakat oluşmuş patinanın korunması, bu sayede zamanın izlerinin de sergi unsuru olarak kullanılması yaklaşımı uygulanmıştır. Yapılara işleyen bu kullanım katmanları onlarla bir sayılmış, konservasyon müdahaleleri fiziki koşulların iyileştirilmesi ve nitelikli unsurların korunması yönünde seyretmiştir.

Şekil 94. Enerji Santrali Görünümü

Kaynak: Çağ Restorasyon Arşivi

Tarihi yapının çoğunluğu korunmuş olup kısmi tamamlamalarda bulunmaktadır. Yapının özgün dokusuna ve plan şemasına yüklenen müze olarak yeniden işlevlendirme sürecinde eklenen bölümlerin ise mevcut yapının izlerini takip etmesi ve özgün endüstriyel atmosferle bütünleşip, bütünü bir parçası olarak algılanması hedeflenmiştir.

Müze olarak iç mekân organizasyonu yeniden düzenlenen Elektrik Santralinde işletmenin senaryosuna göre ziyaretçilerin Cumhurbaşkanlığı sergisini deneyimlemesini ve süreli sergileri gezebilmesini sağlayacak kurgular tasarlanmıştır. Aynı zamanda bireysel ya da okul gruplarının kullanabileceği, eğitim alanındaki faaliyetlerini gerçekleştirebilecekleri alanlar kurgulanmıştır. Bu alanlar yeme-içme mekanları ile desteklenerek bir merkeze dönüştürülmesine çalışılmıştır. Tarihi yapının özgün kullanım sürecinde elektrik üretiminde kullanılmış ve günümüze ulaşabilmiş, kül hazneleri ve kömür bacaları gibi prosesinin gereklilikleri olan yapısal unsurları da sergilenerek, müze deneyiminin bir parçası haline getirilmiştir.

Özgün doku üzerine yapılan tamamlamalar, işlevini yitiren elemanların güncellenmesi ve yenilerinin eklenmesi tasarım konusu olarak öncelenmiştir. Zamanla niteliğini kaybeden her bir yapı elemanına konumuna, büyüklüğüne, çevresindeki doku ile uyumuna dikkat edilerek tamamlanması planlanmıştır.

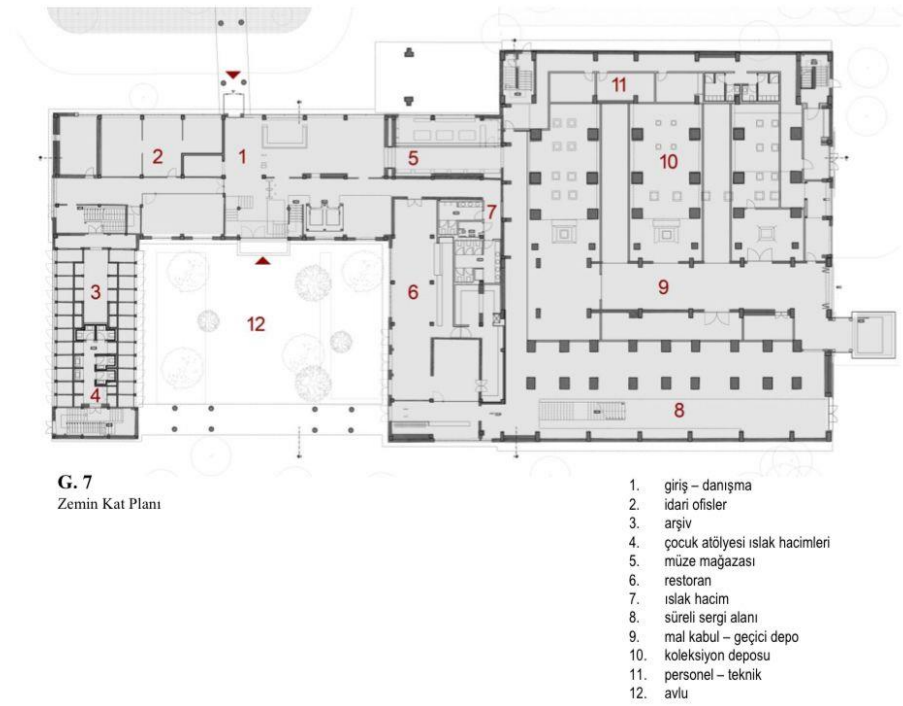
Buhar santrali yapısı ise müze ile birlikte ilişkilendirilip kütüphane ve belgelik gibi modern bir bilgi merkezi olarak değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Bu yapıda özgün niteliği olan 9.5m yüksekliğinde ki silo korunmuştur. silonun beton ayaklarının korunması ve kitaplık alanıyla ilişkilendirilmesi bir hafıza unsuru olmasına hizmet etmiştir (İtez, 2017).

Şekil 95. Abdullah Gül Kütüphanesi İç Mekân Görünümü

Kaynak: <https://www.mozaiikdesign.com/contracts/abdullah-gul-muzesi/>

Sümer Bez Fabrikası Elektrik Santrali Binasının Müze olarak yeniden işlevlendirilmesi projesinde Cumhurbaşkanlığı Müzesi konseptine göre mimari, küratöryal, müzoloji ve işletme ekiplerinden oluşan genel kullanım alanları ile sergi alanları çerçevesinde ele alınmıştır. Yapının zemin katında giriş bölümünde danışma ve satış alanı devamında restoran bölümü ve ıslak hacimler bulunmaktadır. girişte yapının güney kanadında bulunan idari ofislere üst kata bağlantı ile verilen ofis işlevi makam odası ilavesi ile devam etmektedir. Çocuk atölyesi de ıslak hacimleri alt katta kalacak şekilde bağlantılı tasarlanmıştır.

Şekil 96. Abdullah Gül Müzesi Zemin Kat Mekan Organizasyon Şeması (EAArchitects)

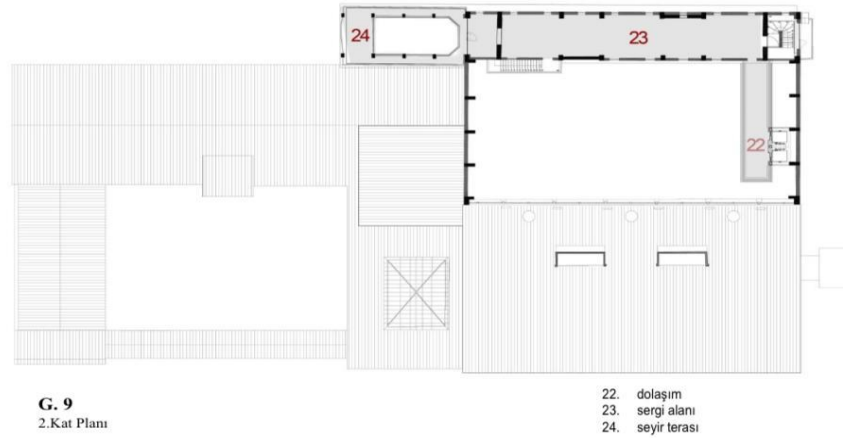
Birinci katta yapının özgün halinde kazanların ve türbinlerin bulunduğu geniş hacminde döşeme altına sarkan kül hazneleri korunup üzerleri belirli noktalarda açılarak sergi salonu deneyimine eklenmesi sağlanmıştır.

Birinci kat, idari ofisler, makam odası, çocuk atölyesi, ıslak hacimler olarak güney kanatta tasarlanırken sergi salonları, devamında cam beşik çatılı fuaye alanı ve seminer odası diğer kanatta yer almaktadır.

Şekil 97. Abdullah Gül Müzesi Birinci Kat Mekan Organizasyon Şeması (EAArchitects)

Yapının ikinci katına sürekli sergi alanından merdiven ve sonradan eklenen asansörle çıkılarak, sergi alanı ve seyir terasına ulaşılabilir.

Emre Arolat Architects

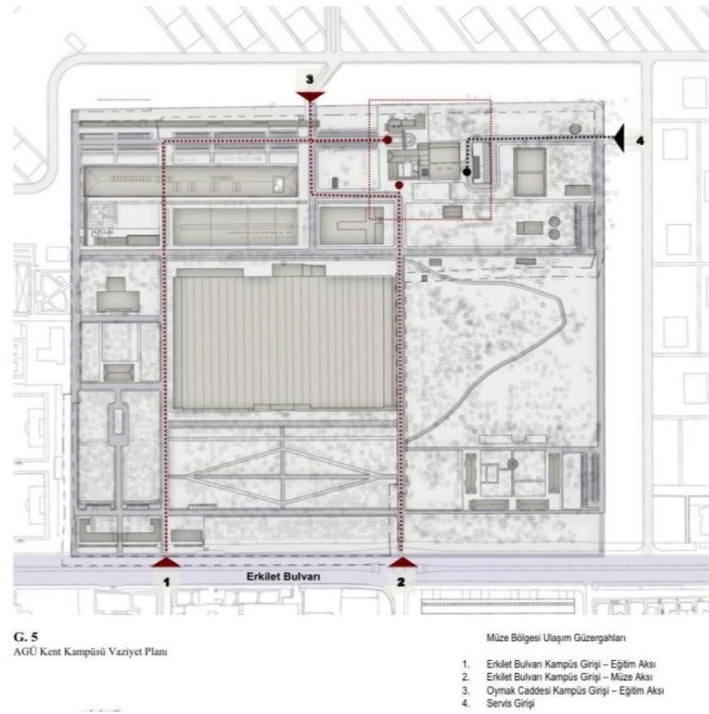
Şekil 98. Abdullah Gül Müzesi İkinci Kat Mekân Organizasyon Şeması (EAArchitects)

Çevresel performans:

Koruma ölçütlerine göre belirlenmiş yeniden işlevlendirilen tarihi yapıların performansını değerlendirme modelinde yer alan “Çevresel Performans” belirleyicileri arasında yer alan tarihi yapının kent için bir merkez oluşturma özelliği sağlaması, endüstri mirası tesisin Üniversite olarak işlevlendirilmesi sürecini şekillendiren hususlardan olmuştur. Tarihi yapıyı barındıran tesis, çevrede yoğun yerleşim oluşturarak semte kendi adını vermiş, günümüzde halen ‘Sümer’ olarak anılmakta ve referans olma özelliğini sürdürmektedir. Yeni işlevi ile müze ve kütüphane, servis alanları, zengin peyzaj dokusu sayesinde şehrin bilinen tercih edilen rekreasyon ve buluşma alanlarından biridir. Tesis içinde yer alan diğer yapılara nazaran sergilediği mimari tarzı ile röper noktası oluşturma özelliği, batı girişine yakın konumu, otopark imkanı, yakın çevresi ile görsel etnegrasyonunu sağlayan kütüphane binası ,açık kapalı kullanım alanları ve iç dış mekan uyumu ile desteklenmektedir.

Abdullal Gül Üniversitesi ve Abdullah Gül Müzesinin restorasyon ve yeniden işlevlendirme projeleri ve literatürü incelendiğinde ortak hedeflerinin kente sosyal ve kültürel anlamda katkı sağlayan mekanlar kazandırma fikri belirginleşir. Özgün kullanımında Sümer Bez Fabrikasının dönemin sosyal ve kültürel hayatına yön vermesinden kaynaklanan bir misyonun sürdürüldüğü düşünülebilir.

Tarihi yapı bölgenin ve çevrenin tarihi değerini, yapının estetik değerini ve kültürel değerini sürdürmeye devam etmektedir. Tarihi yapının endüstri mirası olarak halen tesis içinde yer alıyor olması çevresi ile uyumuna katkı sağlamaktadır. Yaya ulaşımı için tesisin büyük yüzölçümü nedeni ile bulunduğu semtte dahi avantaj sağlaması mümkün olmayabilir. Vaziyet planında kampüs girişleri ve müzenin kampüs içindeki konumu durumu izah etmektedir.

Şekil 99. Abdullah Gül Üniversitesi Vaziyet Planında Müze ve Kütüphanenin Ulaşımı-Konumu (EAArchitects)

İşlevsel performans:

Daha önce incelenen Kayseri lisesi- Milli Mücadele Müzesi örneğinde işlevsel performansın incelenmesi için araç olarak mekanların ölçüleri ve eylem alanları arasında ki uygunluk belirtilmiştir. Endüstriyel Kültür mirası örneğine gelindiğinde makinalar için kurgulanan mekanlardaki boyutsal büyüme , kot farklılıkları ve değişken döşeme ölçüleri, geniş açıklıklı eylem alanları ölçü tanımlamasına izin verdiği oranda aktarılabilir.

4.00 ile 4.37m arasında değişen yükseklik galeri boşluğunda 8.98 m ye çıkmaktadır. Dikdörgen formda planlanan yapının doğu da kampüse, batıda kütüphane yapısına bakan karşılıklı iki girişi bulunmaktadır. Giriş holünün tavan döşemesi kaldırılmıştır. Kampüsün giriş kapısı gibi batı cephesinden müzeye girildiğinde sol hacme yerleştirilmiş geniş güvenlik ve danışma bankosu göze çarpar. Banko ya da sergi elemanları gibi müzenin tasarımında mekanın ruhunu yansıtan endüstriyel tarz dokunuşlar barındırmaktadır.

Şekil 100. Cumhurbaşkanlığı Abdullah Gül Müzesi Giriş Holü (Kişisel Arşiv)

Şekil 101. Elektrik Santrali Restorasyon Öncesi Giriş Holü (EAArchitects)

Şekil 102. Cumhurbaşkanlığı Abdullah Gül Müzesi Giriş Holü İdari Birimler, Vestiyer Birimi (Kişisel Arşiv)

Tasarım kriterleri arasında yer alan mevcut yapı çizgilerinin devamlılığını sağlayarak yeni işleve uygun mekan elde etme yaklaşımı, idari ofislerin bulunduğu yapının güney kanadında yer alan vestiyer kapısı karşısında, cam kullanılarak oluşturulan şeffaf mekan ve elde edilen koridor örnek olarak görülmektedir.

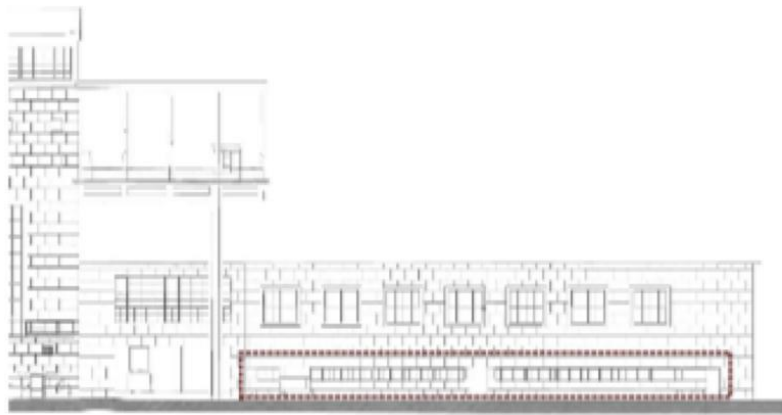
Vestiyer mekanı ek duvarla 365*2000 m ölçüleri ile içinde yer alan deski ve yan mekana geçiş bağlantısı ile kullanıcıya gerekli olan eylem alanını sağlar niteliktedir (60*60 bir kişi için gerekli eylem alanı).

Giriş holünün işlevsel ve mekânsal anlamda gerekli eylemleri karşılayabilecek yeterliliği bulunmaktadır.

Mekanların birbiriyle kuracakları ilişki anlamında bakıldığında yapı güney ve kuzey kanatlara bölünmüş güney kanadı alt ve üst kat bağlantılı olacak şekilde idari birimlere, kuzey kanadı sergi alanlarına ayrılmıştır. Büyük ölçekli bir endüstri yapısında görev alan personelin ofisi girişe yakınken, ziyaretçinin asansör ve merdivenleri kullanarak tüm yapıyı en uzak noktasına kadar deneyimleme imkânı bulunmaktadır.

Çağdaş müzeciliğin gerekliliklerinden olan müzeyi deneyimleme beklentisi gibi bir başka konu da kullanıcı servisleridir. Müze mağazası ve restoranın giriş katta yer alması peyzaj bağlantısını, müze ziyaretinden bağımsız kullanımlarını kolaylaştırır niteliktedir.

Zeminde karo malzemeler, duvarlarda raspa ile yok edilmemiş patinalar göze çarpmaktadır. Önceleri hamam ve yemekhane olarak kullanılan bu mekanda strüktürel anlamda güçlendirmeler, düz ve tekrenk mekan bölücü ya da tamamlayıcı duvarlar bulunmaktadır. Restorasyonu esnasında alınan kararlar yönünde yapılan müdahale içe güneybatı cephede yer alan pencereler eklerden temizlenmiştir.

G. 37
Elektrik Santrali Güneybatı Cephesi
Mevcut Durumu

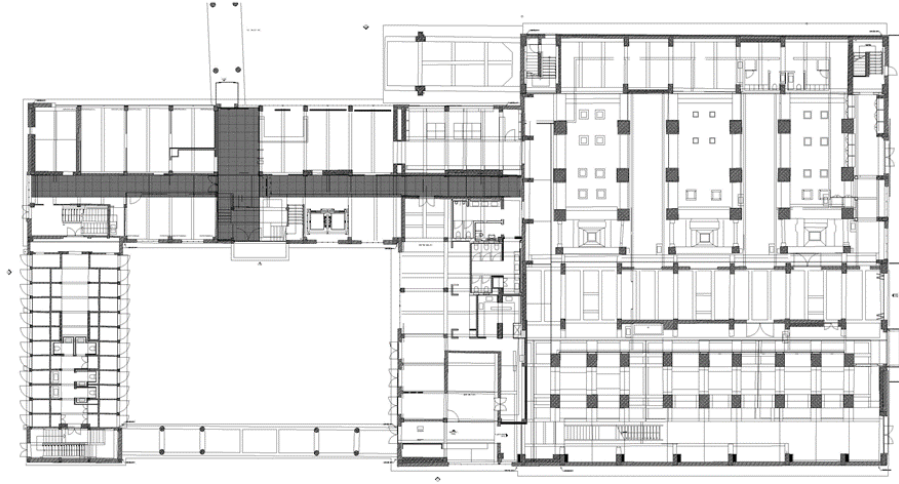

G. 38
Elektrik Santrali Güneybatı Cephesi
Restorasyon Projesi Bitirildikten Sonra

Şekil 103. Elektrik Santrali Restorasyon Öncesi ve Sonrası Güney Batı Cephe Görünüşü (Eaarchitects)

Özgün sirkülasyon şeması ile mevcut sirkülasyon şemasının Endüstriyel yapılarda dolaşım alanları ve eylem alanlarının farklılığı nedeni ile örtüşmediği durumlar olası

görülse de idari birimler koridoru, giriş holü, düşey elemanlar, cafe, mağaza bölümüne geçiş koridoru ile oluşturulan sirkülasyon şeması özgün dolaşım elemanları ile birlikte tasarlanmıştır.

Şekil 104. Müze Giriş Kat Sirkülasyon Alanı

Şekil 105. Müze Girişi Merdiven Kovası ve Asansör Alanı (Kişisel Arşiv)

Yapıda dönemsel kullanıldığı öngörülen güvenli geçiş sistemleri bulunmaktadır.

Şekil 106. Restoran ve Islak Hacim Aksı Asansör Yanı Dinlenme Alanı (Kişisel Arşiv)

Müze mağazası olarak düzenlenen özgün işlevinde yakıt deposu olarak kullanılmış. Girişte danışma bankosunun devamında ve restoran birimine bağlantılı şekilde çözülen servis alanı mobilyaları, yapı duvarına dokunmadığı gibi arkalık olarak kullanılan metal ızgaralarla endüstriyel görüntüsünü güçlendirip, şeffaf ve yapıyı görmeye müsaade eden tasarımını sürdürmüştür. Müze mağazası alanı kullanıma açık olmaması sebebi ile görülememiştir. Aynı şekilde idari birimler kanadında bulunan eğitim ve çocuk atölyeleride kullanıma kapalı alanlardır.

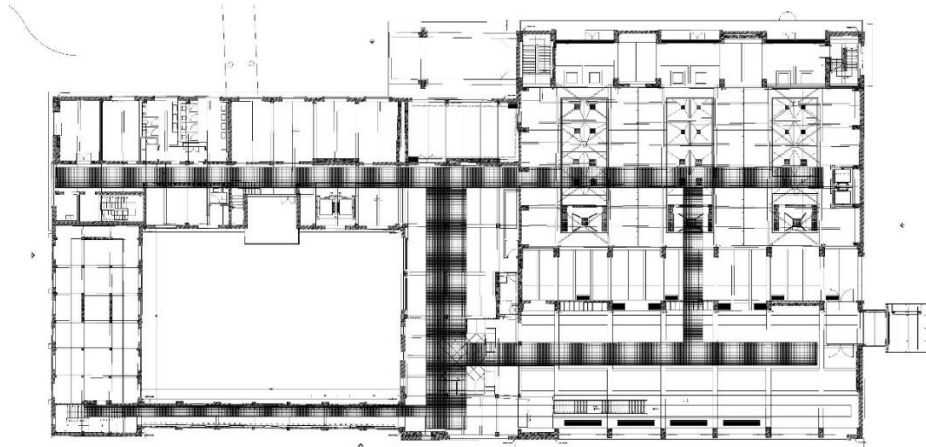
Şekil 107. Müze Mağazası (Kişisel Arşiv)

Müze restoranı, elektrik santralinin doğu cephesinde yer alan giriş kapı avlusunu kullanabilecek şekilde organize edilmiş bir servis alanı olarak kurgulanmıştır. Müze cafe buluşma noktasına dönüşmüş, keyifli bir mekan olmasının da katkısı ile Müze kafe süreçte müze restorana halini alırken günümüzde kapalı mekân kullanım alanı yeterli gelmemeye başlamıştır. Dekorasyon tarzını aydınlatma elemanlarından, deske masa ve sandalyelere kadar izlediğimiz mekân mozaik döşemeleri ile sonlanı

Şekil 108. Müze Restoran (Kişisel Arşiv)

Giriş holünde bulunan merdiven ve asansörlerle erişim sağlanan birinci katın güney kanadı idari ofislere, güney doğu bölümü atölye ve etkinlik alanlarına, kuzey kanadı da sergi ve fuaye alanlarına ayrılmıştır. Düşey sirkülasyon elemanlarının olduğu mekan ve fuaye alanı dolaşım alanlarının kesişiminde bulunmaktadır.

Şekil 109. Müze Birinci Kat Sirkülasyon Alanları

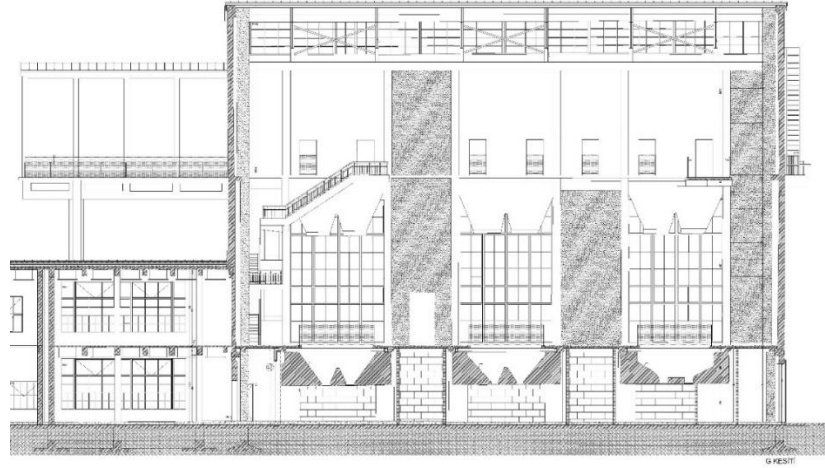
Fuaye alanı, 4.00m ile 9.23m arasında değişen yüksekliği ve 10 *25.28m ölçüleri ile üst katta sergi salonlarının açıldığı cam beşik çatılı mekandır. Sergi salonları, eğitim alanları ve görsel sergi salonları fuaye alanında birleşmektedir. Özgün durumunda bir duvar ve iki odadan oluşur. Duvarlar boya katmanlı, zemin karo mozaik kaplamasıdır.

Şekil 110. Fuaye Alanı Cam Çatı Görünümü (Kişisel Arşiv)

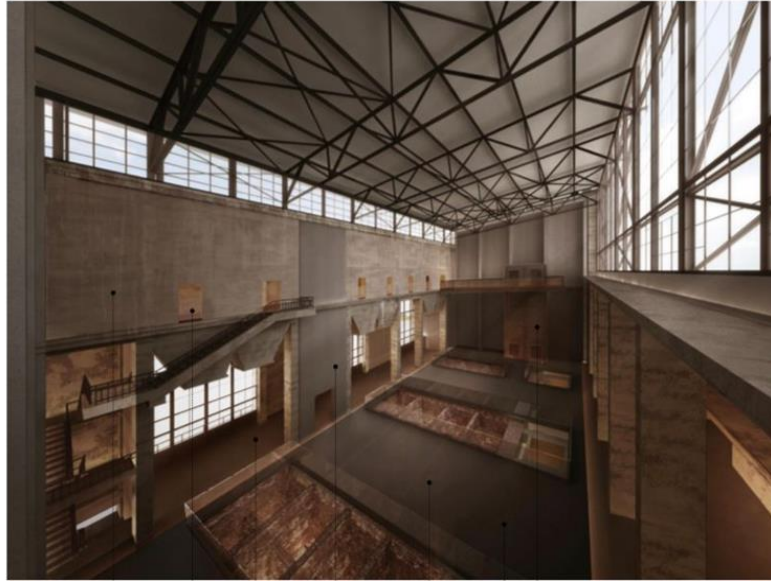
Birinci sürekli sergi salonu elektrik santrali yapısının etkin kullanımlı büyük hacimlerindendir. 28*20 m ebatlarında yer yer 10m yer yer 20m yüksekliği, aslına uygun

olarak tasarlanmış cam çatısı, büyük ölçekli pencereleri ile gün ışığından bolca faydalanılan ferah bir mekandır.

Şekil 111. Elektrik Santralinde Birinci Sergi Salonu ve Depoların Bulunduğu Kesiti

Şekil 112. Birinci Sergi Salonu Önceki Hali ve Render Çalışması Görünümü (EAArchitects)

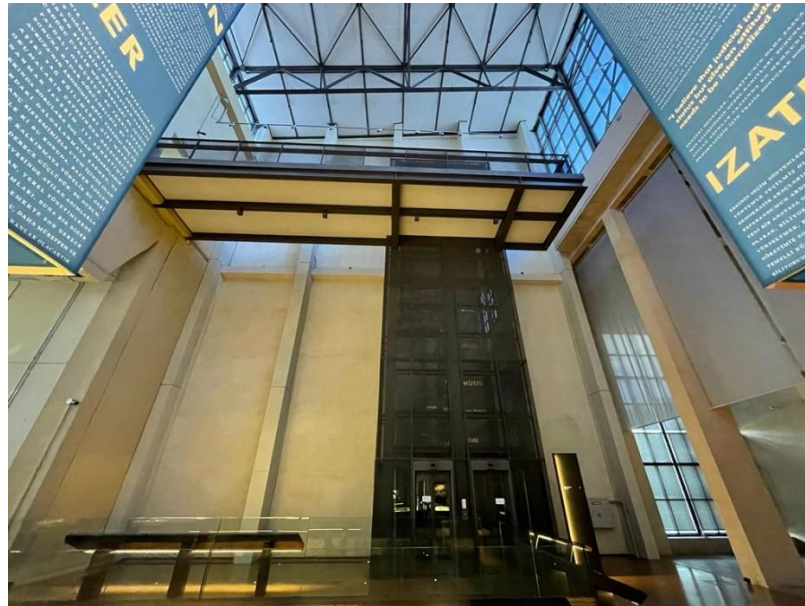
Bir dönem konfeksiyon üretimi için kullanılan mekân fazlalıklarından arındırılmış, restorasyon aşamasında kül haznelerinin bir bölümü temizlenmiş, aydınlatılarak cam yüzeyler oluşturulup kapatılmıştır. Üç boyutlu görünümleri ile mekânın karakterini kül hazneleri ve duman bacaları vermektedir.

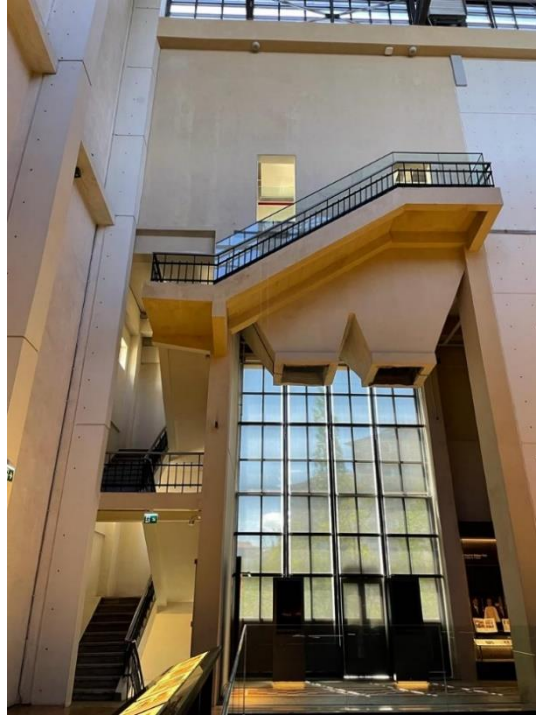

Şekil 115. Birinci Sergi Salonu Cumhurbaşkanlığı Makamı Canlandırması (Kişisel Arşiv)

İkinci katta süreli sergi salonu ve seyir terasına bu sergi salonunda bulunan merdiven ve asansörle bağlantı kurulmaktadır.

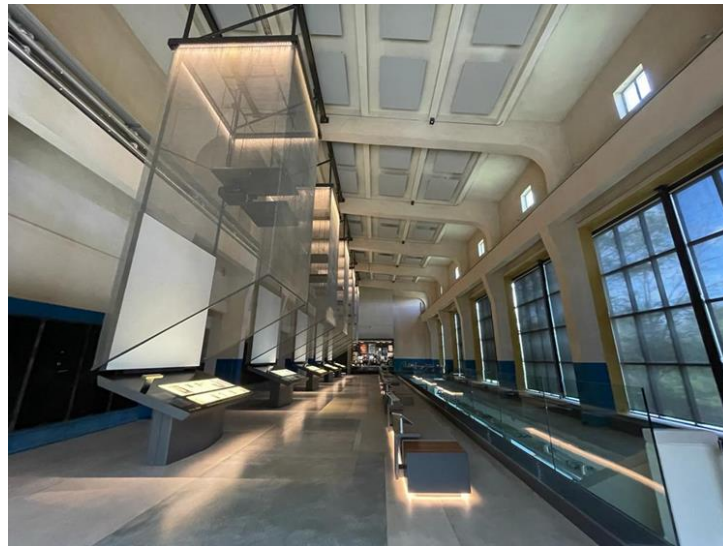

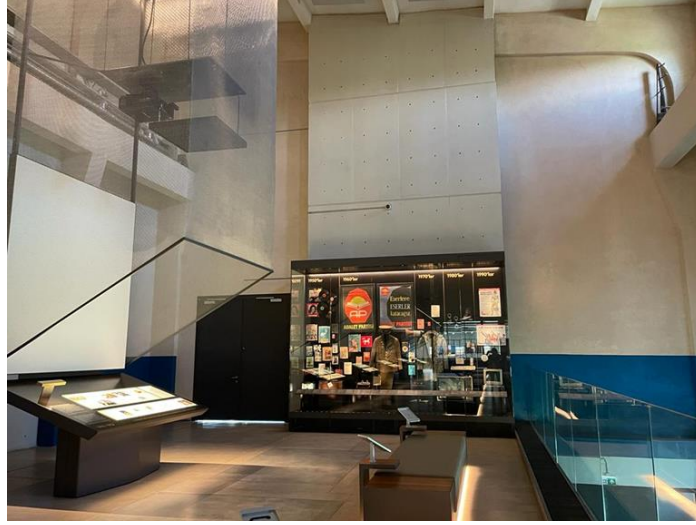
Şekil 116. Birinci Kat Sürekli Sergi Salonu ile İkinci Kat Geçici Sergi Salonu Düşey Bağlantısı (Kişisel Arşiv)

Şekil 117. Birinci Kat Sürekli Sergi Salonu ile İkinci Kat Geçici Sergi Salonu Düşey Bağlantısı (Kişisel Arşiv)

11.48*28m gibi endüstriyel ölçüleri ve bir galeri boşluğu bulunan ikinci sergi salonu kirişlerle değişim göstermekle beraber yaklaşık 10m yüksekliği ve geniş camları ile ferah bir ortam sunmaktadır.

Şekil 118. İkinci Sürekli Sergi Salonu İç Mekân (Kişisel Arşiv)

Küratoryası Prof.Dr. Hasan Bülent Kahraman tarafından yapılan sergi ülkenin tarihini, siyasi tarihini ve Abdullah Gül'ün Cumhurbaşkanlığı dönemi ve öncesini içeren akışı sergilemektedir. Salonda dikkat çeken bir diğer tasarım unsuru R.A.A-Ralph Appelbaum Associates tarafından gerçekleştirilen sergileme tasarımının bir parçası olan metal ızgaralı asma prizmalardır. Oluşturulan bu mekanlar dizisi projektör ile görsel ve işitsel anlamda görevini yerine getirirken, paraleline yerleştirilen dinlenme koltukları yere ışık veren aydınlatmaları ve tasarımları ile mekanı algılayabilme imkanı tanımaktadır. Salonun kuzey duvarına perde betonla güçlendirme yapılmış duvarı önünde yer alan sergi elemanı, malzeme ve dokusu ile mekana uyum sağlamıştır.

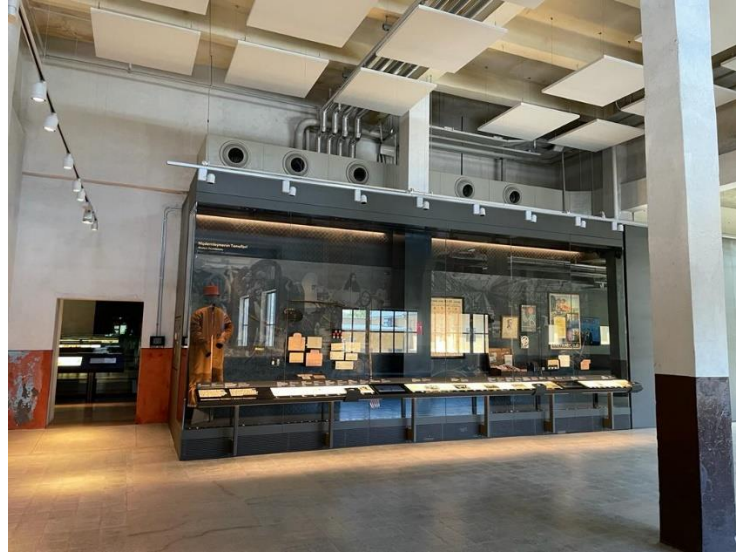
Şekil 119. Kronolojik Bir Düzenle Türkiye Siyasi Tarihinin Anlatıldığı Sergi Elemanı (Kişisel Arşiv)

Şekil 120. İkinci Sürekli Sergi Salonu Dinlenme Alanları (Kişisel Arşiv)

Teknik performans:

Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesinde bazı teknik gerekliliklerin yerine getirilmesinde zorlanılabilirken, endüstriyel mekanların halihazırda teknolojik sistemlerle oluşturulan altyapısı görece kolaylık sağlayabilmektedir. yüksek tavanları nedeniyle teknik sistemin aktarılmasında, mevcut havalandırma kanallarınında kullanılmasında bu durum farkedilir. Ayrıca tüm yapıda dikkat çekici şekilde akustik paneller yer almaktadır. Bu sayede beton ağırlıklı endüstriyel yapının tesisat geçişlerinin altında, sergi salonlarında, toplantı salonlarında vb.birçok mekanda kullanılan farklı ölçülerde akustik panellerle ses sorunu çözülmüştür. Isıtma sistemi duvar dipleri ve pencere önlerine yerleştirilen sistemlerle çözülmüştür.

Şekil 121. Birinci Sergiye Geçiş Hacmi Aynı Zamanda Fuaye Alanı Teknik Sistem Görşeli (Kişisel Arşiv)

Elektrik sistemleri sıva üstü kullanımları ile de karşımıza çıkmaktadır. Yangın sistemi etkin şekilde yapıya yayılmış görülmektedir.

Şekil 122. Müze İç Mekânından, Elektrik Santrali Özgün Makineleri, Beton Perde Üzerine Monte Edilen Yangın Sistemi ve Sıva Üstü Yol Alan Elektrik Sistemi Örneği (Kişisel Arşiv)

Doğal aydınlatmanın ağırlıklı kullanıldığı müze de spotlarla spesifik aydınlatılma yapılmıştır. Sergi unsurları için kullanılan ve sergi elemanlarının lineer aydınlatması ile desk ve dinlenme alanı gibi zemin bağlantısı lineer ışıkla belirginleştirilmiş tasarımlar yer almaktadır.

Teknik sistem çözümleri için gerekli ekipmanlar bahçede ayrılan alanda konumlandırılmışlardır.

Strüktürel sistemin yatay yüklere karşı korunması gerekliliğinden doğan müdahale neticesinde, yapı iç duvarlarında ve organizasyon şemasını etkilemeyecek şekilde brüt görünümü sergilenen perde duvarlarla desteklenmiştir.

Yapılan gözlemler yeni işlev değişikliği ile şekillenen tasarım için gerçekleşen dönüşümlerin, geri dönülebilir, okunabilir, bütünlük ve sağlamlık odaklı geliştiği yönündedir. Sergi unsurlarının etkisini güçlendirecek, İç mekân tasarımında kullanılan sistem ve teknolojilerin çağın gelişimine ayak uydurur nitelikte olması, seçilen malzemelerin yapının fiziksel karakterine ve tasarım diline uygunluğu da dikkat edilen hususlar arasında yer almaktadır.

Şekil 123. Müze İç Mekân Görünümü (Kişisel Arşiv)

Müzenin RAA tarafından tasarlanan sergi elemanı, projektör ekrana yansıyan görsel ve desk üstünde yer alan görselleriyle tasarım hafif, geri dönülebilir özelliği ve anıtsal duruşu ile dikkat çekmektedir.

Kültürel algı performansı:

Tarihi yapıların varlığı, taşıdıkları dönem izleri nedeni ile geçmişin hikayesini sürdürülebilir kılan hafıza unsurlarıdır. Endüstri mirası Elektrik santralinin yeniden işlevlendirilerek müze fonksiyonu yüklenmesi yapıyı önceki işlevinden hayli uzaklaştırırsa da özgün işlevine benzer fonksiyonlarda işlev yüklenmesi beklentisi tarihi yapının mekan organizasyon değişimini önlemek adınadır. Mekanlarda ki ölçüler büyüdüğü için rahat tasarım yapılabilen endüstri mirası yapılarda öncelik, kimliğinin unutulmaması adına şekillendiğinde yapı kültürel ve tarihsel anlamda korunmuş sayılabilir.

Endüstri mirası yapı, mimarisi ve değişken mekanları ile özgünlüğünü sürdürmektedir. Simgesel anlamını koruması adına bakıldığında bir dönemim Başbakanı İsmet İnönü tarafından açılışı yapılan, modern Türkiye'nin ilk sanayi yatırımı olan sosyokültürel anlamda kente önemli katkı sağlayan yapının simgesel anlamını koruyabilmesi adına, küratörün müze senaryosunda yer verdiği erken Cumhuriyet dönemi sergisi önemlidir. Bu önem aynı zamanda, mevcut fonksiyonun Cumhurbaşkanlığı özneli senaryosu yapının tarihi ve kültürel değerini ayrıca yapının zihinde anıtsallığını sürdürmesine hizmet etmektedir.

Yeni işlev ile yapıda oluşan değişimler, alınan restorasyon kararlarına bağlı olarak mimari bütünlüğü destekleyici nitelikte gerçekleşmiş, yapının özgün fonksiyonunun ve yeni kullanımının algılanması, sağlanmıştır.

Endüstri mirası yapı üniversite içinde sembolik anlam içerse de bu durum kent bazında tesisin tamamı, döneme tanıklık eden veya paydaşları için geçerli olabilir.

Kentin içinde, kampüsün içinde çevresi ile kurduğu ilişki sebebiyle yapı sosyal ve kültürel yapısına uyum sağlamış bu anlamda kabul görmüştür. Tanımlı yaşam alışkanlıklarından ve düşünce kalıplarından özgürleşebilip tarihi bu yapı gibi değişim ve dönüşüme, çağın gerekliliklerine ayak uydurabilen algılar tarafından, sürdürülebilirliğe hizmet eden bu varoluş modeli daha rahat kabul görmektedir. Bu durum Endüstri mirası tarihi yapıyı varolan sanayi,mimari, estetik, tarihi ve sosyokültürel izleri ile birlikte kullanıcıları tarafından algılanan bir imaj sahibi yapmaktadır.

Algısal performans:

Tarihi yapının mekan bileşenlerinin kullanıcıya sunduğu algı gibi mekânsal düzen ve biçim de etkili ve algısal performansı şekillendiren unsurlardır.

Endüstri mirası yapıda yeniden işlevlendirilen mekanların kullanıcı üzerinde bıraktığı etki alışlagelmişin dışındaki senaryolara göre kurgulanan yapıyı heyecan verici bir deneyim ortamına çevirebilir.

Elektrik santralinin insan ölçeğinin uzağında boyutları, geometrik biçimleri, açık kapalı dolaşım alanları ve malzeme özellikleri ile kullanıcıyı şaşırtan, algısını zorlayan havası fark edilmektedir. Müzenin sergi unsuru objelerine endüstriyel yapının özgün patinası, mimari elemanları ve aurası eklendiğinde zihinde algısal farklılaşmalara zemin hazırlayan, monotonluktan uzak bir deneyim imkanı sunulmaktadır. Boyutsal hareketliliğini, işlevsel farklılıklarından alan endüstri yapısı bir mekandan başka bir mekana geçişte üç katına çıkan bir tavan yüksekliği , pencere ya da güncel kullanımında anlam verilmekte zorlanılan mimari yapı elemanları belki makinelerle karşınıza çıkabiliyor. Algısal olarak farkındalık oluşturan bu hal kullanıcı üzerinde farklı etkiler bırakabilmektedir. Müze işlevli yapının ısıtma, havalandırma ve aydınlatma unsurları konfor şartlarını sağlarken gerekli teknik sistemlerinin gizlenme ihtiyacı duyulmadan görünür bırakılması endüstriyel tasarım anlayışını destekleyen dilbirliği etkisi yaratmıştır.

Müze cafe kullanıcı servis gereklerini karşılayan, müze ziyareti dışında da kullanım alanı olarak talep gören, rekreasyon alanının işlevselliğini artıran etkisiyle sosyal etkileşim alanı yaratmaktadır.

Müze mekân performansı:

İşlevsel özellikleri: Endüstri mirası yapılar mekan boyutları, iç mekan genişliği gibi avantajları ile müze mekanlarına dönüştüklerinde sergileme ve depolama alanlarında avantaj sağlarken işlevsel performansı yüksek alanlar elde edilmektedir..

Elektrik santrali yapısının müze olarak işlevi sayesinde geniş bir giriş holü ile bağlantılı, danışma, güvenlik alanı ve idari birimler,arşivin birleştiği alanlardan oluşan,

müze mağazası ve müze cafe si de giriş holünün devamında tek aks üzerinde çalışan servisler kazandırmıştır.

Müzenin birinci katı güney kanadında giriş katla ilişkili idari ofisler, çocuk ve yetişkin atölyeleri, eğitim aktivite alanları yer alırken kuzey kanadında süreli ve geçici sergi salonları, görsel gösterim salonu ve sergi salonlarının kesişimin de yer alan geniş bir fuaye alanından oluşmaktadır.

Elektirik santralinin yeniden işlevlendirilmesi ile oluşan Müze ile ilişkili Buhar santralinin yeniden işlevlendirilmesi ile elde edilen kütüphane binası karşılıklı girişleri birbirlerini destekleyen yapılardır. Müze de sinema salonu düşünülmemiştir.

Mekansal özellikleri: Vestiyer hizmeti veren müzede kamera sistemleri ile izleme yapılmakta ve güvenlik bulunmaktadır. Dinlenme üniteleri endüstri mirasının anlaşılabilir algılanabilmesi ve oturma alanları oluşturmak için gerekli şekilde kullanılmıştır.

Müzenin kat bilgileri paylaşılmış, yönlendirme panoları dışardan itibaren mekanlarda kullanılmıştır. İklimleme müze standartlarında yapılırken, doğal aydınlatmanın yeterli olduğu yapıda ışıklandırma sergiye, tasarıma özel ve spot ışık ile farklı aydınlatma yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmektedir.

Tarihi yapıda gereksinimli bireyler için rampa, asansör, engelli tuvaleti, düşünülmüş ve yine geniş mekan avantajı ile rahat otopark imkanı sunan bir müzeye ulaşılmıştır.

Sergi alanı özellikleri: Cumhurbaşkanlığı müzesi olması sebebiyle projesinden, müzenin restorasyonuna, tasarımından, Sergiye sunulan eserlerin kuratörlüğüne, sergi elemanlarının tasarımcılarına kadar ülkenin alanında en iyi ekip ve firmaları ile çalışılıp, danışmanlıklar alınmış olması müzeyi alanında seçkin bir noktaya taşımaktadır.

Sergiye sunulan eserlerde aynı titizlik ve hassasiyetle Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren kronolojik olarak aktarılmıştır.

Yoğun obje sunumu yerine görsel ağırlıklı daha sade aktarım yapılan sergide mekânın boyutlarından ve dokusundan gelen etki ile sergi elemanlarının aslında ne kadar dengeli kullanıldığı anlaşılmaktadır.

-Tasarlanan sergi şeması yapının en büyük hacminin kullanılması üzerine kurgulanmış bu sayede mekânı rahatlıkla dolaşabilmeniz sağlanmıştır.

3.4. DEĞERLENDİRME

Çalışmaya konu olan yeniden işlevlendirilen tarihi yapı örneklerin incelendikleri başlıklara göre değerlendirme sonuçları aşağıdaki gibidir.

Çevresel performans kriterleri anlamında Milli Mücadele müzesi, müze dışında kullanıma açılacak alanları ile kentsel mekan oluşturabilir, bu sayede ekonomik ortamla bağdaşabilir. Her iki müze de çevrelerinde bulunan tarihi yapıları anma ya da atıfta bulunma eylemleri ile çevresel karakterleri destekleyici bir yaklaşım sağlayabilirler.

Tablo 1.Yeniden İşlevlendirilen Müzelerin Çevresel Performans Değerlendirmesi

ÇEVRESEL PERFORMANS	Milli Mücadele müzesi	Abdullah Gül Müzesi
Kent içi genel yerleşim düzeni	*	*
Kolay ulaşılabilirlik imkanı	*	
Kentsel mekan oluşturma özelliği		*
Bulunduğu çevre içerisinde röper noktası olma	*	*
Yapının bulunduğu çevre doku ile entegrasyonu	*	*
Bölgenin kültürel tarihi değerinin vurgulanması	*	*
Kentsel sembol değeri	*	
Kent ölçeğinde çevresel karakterlere saygı		
Kent gelişim strateji ve politikalarına uygunluk	*	*
Kent dokusu içinde ekonomik ortamla bağdaşma		*
Ulaşım(yaya/taşıt)	*	
Otopark ve servis imkanı	*	*
İç dış mekan kompozisyonu	*	*

Kaynak: Yıldız, 2016

İşlevsel performans anlamında, müzelerin restorasyon ve rölöve projeleri karşılaştırıldığında, yeni işleve uyum sağlanabilmesi için az da olsa mekanların biçim ve boyutlarında değişiklik gözlenmektedir. Bu durumun yapının okunabilirliğine engel olmadığı söylenebilir. Milli mücadele müzesi , sadece müze olarak ziyaret edilemenin dışında kullanıcılarına farklı servis imkanları oluşturabileceği mekanlarını daha aktif kullanabilir.

Tablo 2.Yeniden İşlevlendirilen Müzelerin İşlevsel Performans Değerlendirmesi

İşlevsel performans	Milli Mücadele Müzesi	Abdullah Gül Müzesi
Yapının plan sal kurgusuna uyum sağlanması	*	*
Mekan boyutları(en/boy/yükseklik)	*	*
Mekan biçimleri	*	*
Mekan biçim ve boyutlarının korunması		
Mekanı oluşturan öge ve elemanların korunması	*	*
Mekanların birbiri ile ilişki ve hiyerarşisinin korunması	*	*
Mekanların etkinliği/kapasitesi	*	*
Özgün mekânsal kurgusunun dışında oluşturulan mekanlar(yatayda ve düşeyde)(ek yapı)	*	*
Mekanların kullanım esnekliği	*	*
Kullanıcı ve servis olanakları		*
Mekanlarda kullanılan ekipmanlar	*	*

Kaynak: Yıldız, 2016

Teknik performansta, Abdullah Gül müzesi özellikle ışık ve akustik çözümleriyle, Milli Mücadele müzesi ise ışığı kullanmada örnek projeler iken, akustik ile ilgili bir çalışmaya ihtiyaç duyulmadığı gözlemlenmiştir.

Tablo 3.Yeniden İşlevlendirilen Müzelerin Teknik Performans Değerlendirmesi

Teknik performans	Milli Mücadele Müzesi	Abdullah Gül Müzesi
Aydınlatma	*	**
Havalandırma	*	*
Akustik		*
Mekan ısıtısı-ısıtma sistemleri	*	*
Strüktürel bütünlük ve sağlamlık	*	*
Yeni oluşturulan mekanlar(ek yapı) entegrasyonu sorgulanması	*	*
Kullanılan yeni tekniklerin uygunluğu	*	*
Kullanılan yeni malzemelerin takılıp, sökülebilir özellikte olması	*	*
Yeni teknik ve malzemelerin özgün olanlardan ayırt edilebilir olması	*	*
Yeni kullanılan malzemelerin yapının fiziksel karakterine uygunluğu	*	*
Müdahalelerde sürdürülebilir malzeme kullanımı	*	*
Yapının sağlamlığı ve korunabilirliği	*	
Teknik gelişmelerin kanıtı olabilme özelliği	*	*

Kaynak: Yıldız, 2016

Kültürel algı anlamında özellikle, yeni işlevin özgün işlevi unutturmaması, tarihi önemini ve mimari bütünlüğünü artırıcı nitelikte hazırlanmış yeniden işlevlendirme projeleri oldukları gözlemlenmiştir.

Tablo 4.Yeniden İşlevlendirilen Müzelerin Kültürel Algı Değerlendirmesi

Kültürel algı performansı	Milli Mücadele Müzesi	Abdullah Gül Müzesi
Çevresel algılama(kentli tarafından sembolik değerin algılanması)	*	*
Yeni işlevin kentin sosyal ve kültürel yapısı ile bağdaşması	*	*
Yapının fiziksel karakterinin ve toplum içindeki simgesel niteliklerinin korunması	*	*
Yapının mimari tarihi ve arkeolojik değerinin vurgulanması	*	*
Yapının kültürel (kimlik,teklilik,nadirlik) belge, özgünlük, estetik (oran,ölçek,biçim,malzeme,doku,renk), sosyo ekonomik (ekonomik,fonksiyonel,eğitim,sosyal) değerlerinin korunması	*	*
Yeni işlevin özgün işlevi unutturmaması(yapının özgün işlevinin hala bilinir olması)	*	*
Tarihi sürekliliğin sağlanması	*	*
Yapıdaki değişimin, yapının tarihi önemini ve mimari bütünlüğünü artırıcı nitelikte bulunması	*	*
Kullanıcı etkisi	*	*

Kaynak: Yıldız, 2016

Algı değerlendirmesinde endüstriyel yapıların diğer yapı gruplarına göre kullanıcısıyla ilişkisinin alışılmışın dışında gerçekleştiği söylenebilir. Bu durumun yeni işlev ile bir araya gelmesi sonucu, farklı deneyimlere açık algısal performan etkisinden söz edilebilir. Milli Mücadele müzesi, yapının cephesinden itibaren algılanan gücünden ve konusu gereği dönemi anlatım dilinde seçtiği ses, ışık, dekor, kostüm, görseller vb. tekniklerin çeşitliliği ile vurgulayan tasarımla sağladığı görülmektedir.

Tablo 5.Yeniden İşlevlendirilen Müzelerin Algı Değerlendirmesi

Algısal performans	Milli Mücadele Müzesi	Abdullah Gül Müzesi
Yapı içerisinde yeniden kullanılan mekanların kullanıcı üzerinde bıraktığı etki	*	*
Bina kullanımına katılım	*	*
Mekanın fiziksel niteliklerinin kullanıcı üzerindeki etkisi	*	*
Ortam faktörlerinin(ısı, aydınlatma, havalandırma ve benzerinin) kullanıcı üzerindeki etkisi	*	*
Sosyal etkileşim	*	*
Renk yüzey doku tefriş elemanları ve malzemenin kullanıcı üzerindeki etkisi	*	*

Kaynak: Yıldız, 2016

Müze işleyişi için gerekli olan akış ve birimlerin bir çoğunun görülebildiği müzeler, sosyal etkileşim alanları ve sınırlı sergi alanlarının kullanım konuları ve sıklığı ile ilgili çalışma yapabilirler. Kütüphane ve yeme içme alanlarının etkin hizmet veriyor olması yapı kullanımında ki artışı ile Abdullah Gül müzesinde gözlemlenebilir.

Tablo 6.Yeniden İşlevlendirilen Müzelerin Müze İşlev Değerlendirmesi

Müze işlevsel özellikleri	Milli Mücadele Müzesi	Abdullah Gül Müzesi
Giriş holü	*	*
Fuaye alanı	*	*
Çok amaçlı salon	*	*
Kütüphane	*	*
Restoran	Aktif değil	*
İdari mekanlar	*	*
Teknik mekanlar	*	*
Sinema		
Danışma	*	*
Eğitim alanı ve atölye		Aktif değil
Kalıcı sergi alanı	*	*
Geçici sergi alanı	Sınırlı kullanım	*
Müze mağazası	*	Aktif değil
Sergi alanı özellikleri	*	*

Kaynak: Çetin, 2021

Müze tasarımlarında kullanıcılarının iklimlendirme, ulaşım, güvenlik vb. ihtiyaçları ile birlikte sergilenen koleksiyonun okunup anlaşılması için gerekli mesafenin tanındığı görülmektedir.

Tablo 7. Yeniden İşlevlendirilen Müzelerin Müze Mekân Özellikleri

Müze Mekansal Özellikleri	Milli Mücadele Müzesi	Abdullah Gül Müzesi
Vestiyer	Emanet dolabı mevcut	*
Güvenlik	*	*
İklimleme	*	*
Işıklandırma	*	*
Bilgilendirme panoları	*	*
Rampa	*	*
Asansör	*	*
Dinlenme üniteleri	*	*
Gereksinimli birey tuvaleti	*	*
Otopark	*	*
Mekansal sergi alanı özellikleri	*	*

Kaynak: Çetin, 2021

SONUÇ

Dünyanın sanayi devrimi sonrası yaşadığı hızlı değişim nedeni ile küresel ve bölgesel ölçekte enerji tüketimine bakıldığında sanayi yapıları ve konutlar ilk sıralarda yer almaktadırlar. Sürdürülebilir yaklaşımlar arasında yapı stoğunun değerlendirilmesini içeren yeniden işlevlendirilme çözümü de yer almaktadır.

Yeniden işlevlendirme;

Mevcut yapı stoğunu kullandığı için ekonomik fayda sağlamaktadır ve burada ekonomik sürdürülebilirliğe katkı sunar.

Yeni işlevin başarısı yani sürdürülebilirliği, doğru işlev seçimi, iç mekân tasarımı, çevresi ile uyumunu içerir.

Şayet yapı tarihi anlamda değer taşıyorsa bu faydaya tarihi, kültürel ve sosyal sürdürülebilirlik alanlarında katkı sağlar.

Yeniden işlevlendirmenin iç mekânsal tasarımı ile sürdürülebilirliğe katkısının, literatür taraması ve seçilen örneklerin incelenmesi neticesinde,

Yeniden işlevlendirilen yapının sürdürülebilirliğinin:

İşleve, yapı tipine göre,

Bulunduğu konuma göre,

Tasarım anlayışına göre farklılaşmaktadır.

Yeniden kullanılan yapı yeniden yapıma göre emek, malzeme, çevre kirliliği, yeni malzeme üretimi, malzeme ulaşımı konularında etkin enerji kullanım tasarrufu sağlar.

Özgün yapı, geleneksel kültürün etkileri ile, yapım teknikleri, kullanılan malzeme, yerleşim düzeni sayesinde yerel iklime uygunluk, malzemeye ulaşım, kolay onarım avantajı sağlar, ekonomik olarak yereli besler, enerji etkin kullanımlıdır.

Yapım teknikleri, kullanılan malzeme, mekân şeması, işlevi, bezemeleri, belge niteliği, dönemin yaşam biçimi, ekonomik durumu, sosyokültürel durumu ile ilgili bilgi verir bu alanlarda sürdürülebilirliğe katkı sunar.

Yapı içinde insan varsa yaşar, içinde süren yaşam bakım onarımını gerektirir yapı ömrünü uzatır.

Seçilen işlevin çevresi ve yapı ile uyumu, özgün mekân şeması ile uyumu kullanım ömrünü uzatır.

İşlevin gerekliliği olan eylem birimlerinin karşılanabilmesi verimliliği artırır.

Yeni işlevin tasarımı esnasında kullanıcı konfor şartlarını karşılayan ve kullanıcı ihtiyaçlarını içeren servislerin bulunduğu çözümler yapıyı yeniden restorasyona uğramaktan koruyabilir.

Restorasyondan başlayan tasarım kararlarının koruma kavramlarını kapsayan çerçeve ile oluşturulması yapı kullanımını özgün, mevcut ya da sonraki işlevi ile bir sonraki nesile aktarabilir.

Yeniden işlevlendirilen yapı kullanıcılarının estetik, aidiyet duygusunu güçlendirir, tarihi süreklilik etkisi ile sosyokültürel sürdürülebilirliğe katkı sağlar.

İç mekân tasarımında, mekanların biçimlerinin korunması, işlev-mekan kurgusu, sirkülasyon alanlarının ,mekanların birbirleri ile ilişkileri, özgün mekâna ek yapı, kullanıcı servis olanakları, mekanlarda kullanılan ekipmanlar, mekanların etkinliğini, tercih edilirliliğini, sürdürülebilirliğini sağlar.

İç mekan tasarımında, aydınlatma, havalandırma, akustik, mekan ısısı ve ısıtma sistemleri, strüktürel bütünlük ve sağlamlık, ek yapı-özgün yapı sirkülasyonu, uygun yeni teknik kullanımı, takılıp sökülebilir malzemelerin kullanılabilir olması mekanların etkin, tercih edilebilir yani sürdürülebilirliğini sağlar.

İç mekan tasarımında, mekanların kullanıcı üzerinde bıraktığı etki, mekanların fiziksel niteliklerinin kullanıcı üzerinde ki etkisi, ortam faktörlerinin kullanıcı üzerinde ki etkisi (aydınlanma, ısınma vb.), renk doku, yüzey, tefriş elemanları ve malzemenin

kullanıcı üzerinde ki etkisi yani algısal performans, yapı kullanımına katılımda önemli etkenler olarak sürdürülebilirliği besler.

İç mekân tasarımı yüklendiği işlevin işlevsel gerekliliklerini yapının izin verdiği ölçüde, bu çalışmada müze yapısı seçilmiştir, giriş holü, fuaye alanı, geçici sürekli sergi alanları, eğitim alan ve atölyeleri, kütüphane, yeme-içme-alışveriş alanı, sinema vb. yerine getiriyorsa kullanıma katılımı ve sürekliliği etkiler.

Mekânsal özellikleri olan kullanıcı servislerini, ıslak hacim, güvenlik, ışıklandırma, havalandırma, bilgilendirme panoları, asansör, otopark vb. günümüz konfor koşullarının karşılanması sürekliliği etkileyen unsurlar arasındadır.

Müzelerin koleksiyon içeriği, koleksiyon zenginliği, kronolojik ve tasarım düzeni, sergi elmanları tasarımın yapı ile uyumu, sergi dolaşım şeması, dolaşım şemasının mekân ile uyumu işlevin kabul görmesinde, kullanıcıya deneyimle öğrenme şansı tanınması gibi faktörlerde işlevin uzun ömürlülüğü dolayısı ile sürdürülebilirliğe katkısını artıran etkenlerdir.

Yeniden işlevlendirmede incelenen Kayseri Lisesi-Millî Mücadele Müzesi ve Sümer Bez Fabrikası-Abdullah Gül Kampüsü içinde yer alan Elektrik Santrali-Abdullah Gül Müzesi örnekleri kenti paylaşmamızın bulgularını içermektedir.

Belirlenen performans kriterleri tabloları değerlendirme sonuçlarına göre, iyi oranda yeterlilik düzeyi verilerine sahip oldukları görülmektedir. Toplum içinde başarılı bulunan ödül alan bu örnek projeler kendinden sonra gelen yeniden işlevlendirme projelerine referans olabilir niteliktedir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz Güngör, Ş. (2007). *Kayseri ve çevresindeki 19. yy. kiliseleri ve korunmaları için öneriler*. Doktora tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ahunbay, Z. (2019). *Kültür Mirasını Koruma-İlke ve Teknikler*. İstanbul: YEM Yayınları.
- Akgül, U. (2010). “Sürdürülebilir kalkınma: Uygulamalı antropolojinin eylem alanı”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi*, (24): 133-164.
- Altınok, Ü. (1998). *Binaların Yeniden Kullanımı*. İstanbul: YEM Yayınları.
- Arabacıoğlu, P. ve Aydemir, I. (2007). “Tarihi çevrelerde yeniden değerlendirme kavramı”. *YTÜ Mim. Fak. E-Dergisi*, 2(4): 204-212.
- Asıliskender, B. (2002). *Cumhuriyet’in ilk yıllarında mimaride ‘modern’ kimlik arayışı: Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası örneği*. Doktora tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Asıliskender, B. (2005). “Koruma-yaşatma anıt kavramı, kimliğin sürekliliği ve değişimi: Gevher Nesibe deneyimi”. *Mimarlık Dergisi*, (322). <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=35&RecID=575> (Erişim tarihi: 11 Kasım 2021).
- Aydın, D. ve Yıldız, E. (2010). “Yeniden kullanıma adaptasyonda bina performansının kullanıcılar üzerinden değerlendirilmesi”. *METUJFA*, 27(1): 1-22.
- Aydın, D., Yalçın, M. ve Şahin, B. (2007). “Konya İlgın Redif Taburu ve yeniden kullanımı için analizler”. *Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, (4): 151-70.
- Bahar, Z. ve Açııcı, F. K. (2021). “Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi: Kayseri Lisesi Örneği”. *Artium*, 9(2): 68-78.

- Çetin, C. İ. (2021). “Tarihi yapıların sergileme mekânı olarak yeniden işlevlendirilmesi: Tate modern ve Orsay Müzesi örneği”. *STAR Sanat ve Tasarım Araştırmaları Dergisi*, 2(3): 227-253.
- Dedeoğlu, E. F. (2012). *Tarihi değer taşıyan kiliselerde yeniden işlevlendirme sürecinin ve iç mekân çözümlerinin irdelenmesi: Sivrihisar Ermeni Kilisesi örneği*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dikmen, Ç. B. (2011). “Enerji etkin yapı tasarım ölçütlerinin örneklenmesi”. *Gazi Üniversitesi Politeknik Dergisi*, 14(2): 121-134.
- Dinçer, K. (1988). *Belgeli konaklama tesisi gereksiniminin karşılanmasında otel olarak yeniden kullanılacak eski yapıların seçimi için bir yöntem önerisi*. Doktora tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Edhem (Eldem), H. (1982). *Kayseri Şehri*. Kemal Göde (Hazırlayan). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Eldek, H. (2007). *Kayseri Sümerbank Bez Fabrikası'nın değerleri üzerinden koruma kararlarının belirlenmesi*. Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eldek Güner, H. (2017). “Liseden müzeye, eğitimden tüketime; Kayseri Lisesi'nin Milli Mücadele Müzesi'ne dönüşümü”. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (16): 13-34.
- Emre Arolat Architects (t.y.). *Koruma, restorasyon ve yeniden kullanım yaklaşımları restorasyon raporu*.
- Engin, H. E. (2009). *Tarihi yapıların yeniden kullanımında iç mekâna etkilerin incelenmesi için bir yöntem önerisi; İstanbul endüstri yapıları örneği*. Doktora tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Ersen, A. (1992). “Yeniden işlevlendirilen tarihi yapılar, modern ekler ve çağdaş tasarım”. *Arredamento Dekorasyon*, 37(5): 102-105.

- Gökşen, F., Güner, C. ve Koçhan, A. (2017). “Sürdürülebilir kalkınma için ekolojik yapı tasarım kriterleri”. *Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(1): 92-107.
- İnan, Z. (2013). *İşlevini yitirmiş tarihi yapıların büro yapılarına dönüştürülmesindeki mekansal sorunlar*. Yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- İtez, Ö. (2017). *Abdullah Gül Cumhurbaşkanlığı Müzesi ve Kütüphanesi*. <https://www.arkitera.com/proje/abdullah-gul-cumhurbaskanligi-muzesi-ve-kutuphanesi/> (Erişim tarihi: 11 Kasım 2021).
- Kalyoncuoğlu, M., Güneş, E. ve Memikoğlu, İ. (2021). “Çağdaş sanat müzesi yapılarında iç mekân tasarımı: Müze Evliyagil örneği”. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (28): 279-300.
- Kandemir, Ö. (2013). *Kültürel miras kapsamındaki yapıların çağdaş yaklaşımlarla müze işlevine adaptasyonları: Yeni mekânsal deneyimler*. Sanatta yeterlik tezi, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.
- Kandemir, Ö. ve Uçar, Ö. (2015). “Değişen müze kavramı ve çağdaş müze mekanlarının oluşturulmasına yönelik tasarım girdileri”. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(2): 18-46.
- Kaşlı, B. (2009). *İstanbul'da Yeniden işlevlendirilen korumaya değer endüstri yapıları ve iç mekan müdahaleleri: Santral İstanbul örneği*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Keleş, R. (2009). *Kentleşme ve Konut Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Keleş, R. (2021). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Keleş, R. ve Hamamci, C. (2003). *Çevre Politikası*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Kocabıyık, Y. (2014). *Yeniden işlevlendirme kavramı ve bu kapsamda İTÜ Taşkışla binasının incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Koçan, N. (2011). “Tarihi mekanlarda kültürel dönüşüm: Uşak Tren Garı örneği”. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 11(2): 130-137.
- Kuban, D. (2000). *Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu: Kuram ve Uygulama*. İstanbul: YEM Yayınları.
- Kuleli, E. (1998). *Özgün işlevini sürdüremeyen anıtların yeniden kullanım sorunları*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Nazik, C. (2021). *İstanbul’daki endüstriyel miras kapsamındaki yapıların müze yapılarına dönüştürülmesinin sosyo-kültürel sürdürülebilirliğe katkısı*. Yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Oral, G. K. (2007). “Ekolojik yaklaşımda iklimle dengeli yapı tasarımı”. *Tasarım Dergisi*, (170): 110-114.
- Öter, A. H. (1996). *Kullanımdışı kalmış binaların dönüştürülmesi sorununa ilişkin bir deneme*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özmehmet, E. (2005). *Sürdürülebilir mimarlık bağlamında Akdeniz iklim tipi için bir bina modeli önerisi*. Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Anabilim Dalı, İzmir.
- Peterson, K. L. ve Dorsey, J. A. (2000). *Roadmap for Integrating Sustainable Design into Site-Level Operations*. Prepared for the U.S. Department of Energy, Pacific Northwest National Laboratory, Richland, Washington 99352, The Brendle Group, Inc., Ft. Collins, Colorado.
- Sağiroğlu Arslan, A. (2014). “Kayseri’nin ilk modern eğitim yapısı: Kayseri Lisesi”. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 36(1): 1-33.
- Sazak, N. R. (2016). *Yeniden işlevlendirilmiş tarihi yapıların Letonya-Türkiye örnekleri bağlamında sosyokültürel sürdürülebilirliğe katkısının incelemesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.

- Selçuk, M. (2006). *Binaların yeniden işlevlendirilmesinde mekansal kurgunun değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Semiz, Y. ve Toplu, G. (2019). “Cumhuriyet döneminde devlet tarafından kurulan ilk sanayi kuruluşu kayseri Sümerbank bez fabrikası”. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (45): 29-59.
- Sev, A. (2009). *Sürdürülebilir Mimarlık*. İstanbul: YEM Yayınları.
- Şener, H. (1977). Geleneksel konutların onarım yenileme çalışmalarına ihtiyaçsal değerlendirme yolu ile bir yaklaşım. Doktora tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tekeli, İ. (1987). *Kentsel Korumada Değişik Yaklaşımlar Üzerine Düşünceler, Korumacı Yaklaşımlarda Amaç Farklılaşması, Türkiye 2. Şehircilik Kolokyumu*. İstanbul.
- Tekeli, İ. (2001). *Sürdürülebilirlik Kavramı Üzerinde İrdelemeler*. Cevdet Geray’a armağan (ss. 729-747). Mülkiyeliler Birliği Yayınları.
- Tokman, Z. (1989). *İşlevsel ve fiziksel eskimeye uğramış binaların değerlendirilmesi ve yeni işlev seçimi; bir bilgisayar modeli*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tutkun, M. ve İmamoğlu, E. (2015, May). *Mevcut yapılar ve tarihi yapıların yeniden kullanıma kazandırılmasında ekolojik yaklaşımlar ve etkileri*. 2nd International Sustainable Building Symposium, ISBS (pp. 28-30).
- Uyanık, C. (2011). *Sürdürülebilirlik bağlamında endüstri alanlarının yeniden kullanımı ve Adapazarı örneği*. Yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yaldız, E. (2003). *Konya’da ki medrese yapılarının yeniden kullanım koşullarına göre değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- Yaldız, E. (2013). *Anıtsal yapıların kullanım sürecinde değerlendirilmesine yönelik bir model önerisi*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Yaldız, E. ve Asatekin, N. G. (2016). “Anıtsal yapıların kullanım sürecinde değerlendirilmesine yönelik bir model önerisi”. *METUJFA*, 33(2): 161-182.
- Yıldırım, D. (1999). *Anıtsal binalardaki işlev değişikliklerinden doğacak müdahalelerin yapısal-çevresel olarak incelenmesi ve Ayazağa Kasırları örneği*. Yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.